

Vergadering van Vrijdag 30 November 1906, 's avonds ten 8 ure.

Voorzitter Generaal DE WAAL.

De VOORZITTER, de vergadering openende, zegt:

Mijne Heeren! Zooals U uit het convocatie-biljet gebleken is, zijn in de vorige vergadering een paar gewichtige besluiten genomen.

In de eerste plaats zijn herkozen de drie aftredende leden van het Bestuur, die allen hunne benoeming hebben aangenomen. Onder die herbenoemde leden is ook Generaal DE VLAMING, die gemeend heeft om bijzondere redenen het presidentschap te moeten neêrleggen. De vergadering heeft kunnen goedvinden, in zijne plaats, mij tot Voorzitter dezer Vereeniging te kiezen.

Ik behoef wel niet te zeggen, met hoeveel waardeering ik deze keuze heb vernomen en tevens aanvaard, omdat ik daarin gezien heb een blijk van de groote mate van vertrouwen, in mij gesteld. Ik heb die keuze ook daarom durven aannemen, omdat de Generaal DE VLAMING mij verklaard heeft, als lid van het Bestuur, mij al dien steun en al die voorlichting te zullen verleen, welke hij ook als oud-president zal kunnen verstrekken. Ik breng hem daarvoor openlijk dank in deze vergadering en hoop, dat het mij gelukken zal in de voetstappen van mijn waardigen voorganger te treden.

Ik geef U hierbij de verzekering, dat ik zoo goed mogelijk de belangen der Vereeniging zal behartigen, opdat deze steeds meer en meer waardeering moge ondervinden, o. a. blijkende uit de toetreding van verschillende burgers. Hoe meer toch dit element in onze Vereeniging doordringt, des te meer zal

haar doel „algemeene verspreiding van heldere begrippen omtrent krijgzsaken” kunnen worden bereikt.

Als Voorzitter heet ik de herkozen leden van het Bestuur welkom en verheug ik mij in het bijzonder in de herkiezing van onzen Secretaris-penningmeester, waardoor wij in het bezit blijven van dit bekwaam bestuurslid.

Het Bestuur heeft tot Onder-Voorzitter gekozen den Kolonel NIEUWENHUYZEN. Ook hem heet ik in zijne nieuwe functie welkom in deze vergadering en dank ik hem er voor, dat hij zijne aanvankelijke bezwaren heeft overwonnen, om de betrekking van Onder-voorzitter te aanvaarden.

Op het convocatie-biljet hebben de heeren ook gezien, dat er voor heden avond tevens eene ballotage is uitgeschreven van candidaten voor het lidmaatschap. Om tijd te winnen, acht het Bestuur het wenschelijk om, met afwijking van het reglement, de ballotage niet vòòr de te houden voordracht, maar in de pauze te doen houden.

Intusschen verzoek ik thans reeds de Heeren I. C. M. POMPE en C. OBERG, om met mij alsdan het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der ballotage, gedurende de pauze opgemaakt, is, dat met algemeene stemmen tot leden worden aangenomen de Heeren :

H. L. van Roijen, 2e Luitenant der Genie te Arnhem; J. C. van den Bent, M. de Bloeme, F. C. W. van Engelenburg, en J. W. de Koff, allen 2e Luitenant der Artillerie, te Gorinchem; J. H. Barends en D. Ketter, beiden Res. 2e Luitenant der Infanterie, te Haarlem; T. C. de Bordes, Kolonel der Artillerie en L. Hanau, Kapitein der Artillerie, te Den Helder; A. Rijdsdijk, Res. 2e Luitenant der Artillerie-Landweer te Oss; D. H. Schilling, Res. 1e Luitenant der Infanterie te Utrecht; G. S. Donker, Res. Kapitein der Infanterie-Landweer te Velp.

De heeren stemopnemers worden door den Voorzitter bedankt voor de door hen volbrachte taak.

Aan de orde is de voordracht van den heer W. H. VAN TERWISGA, Majoor van den Generalen Staf, over:

**Samenstelling, enz. van onze landmacht. Encadree-
ring van Leger, Landweer en Landstorm, de eerste
eisch, waaraan moet worden voldaan, om te
geraken tot een weerbaar Nederland.**

La paix, *utilisé comme il convient*, donne les
bonnes armées. TROCHU.

De heer VAN TERWISGA: Mijne Heeren. Toen mij, een viertal jaren geleden de eer te beurt viel, van het Bestuur dezer Vereeniging eene uitnoodiging te ontvangen de kadervorming bij Leger en Landweer te behandelen, heb ik die uitnoodiging op hoogen prijs gesteld en verklaard, gaarne daaraan te voldoen, te meer aangezien ik reeds lang eene studie van dat vraagstuk maakte. Ten gevolge juist van die voorafgaande studie, was ik mij ten volle bewust van den omvang der taak, die ik op mij nam en kon ik eenigermate overzien de moeilijkheden, die mij bij de verdere uitwerking nog zouden wachten. Niettemin gaf ik mijn woord, in de overtuiging, dat de *behandeling* van het onderwerp op zichzelf reeds kon bijdragen, ons een stap verder te brengen in de waardeering van de belangrijkheid van dit zoo moeilijke vraagstuk.

Het kadervraagstuk toch is naar mijne meening *het* fundamenteele vraagstuk; de beschikbaar-verkrijging, de opleiding en de verdere vorming van het kader moet daarbij onvermijdelijk en goed aansluiten aan *alles*, wat het Leger betreft: aan oefening van den man zoowel als aan organisatie, aan maatschappelijke toestanden en verhoudingen buiten het leger, zoowel vóór als na den dienstdtijd, aan mobilisatie, zoowel als aan de defensie in het algemeen; in één woord, het kadervraagstuk is niet incidenteel op te lossen. Wil de oplossing eenige waarde hebben, dan moet zij een onderdeel uitmaken van een *stelsel*, dat ons in zijn geheel duidelijk voor oogen moet staan. Het is daarmede als bij de verbouwing van een

huis, dat nitbreiding behoeft, waarbij de bouwmeester zich zal moeten voorstellen, hoe *het geheel* er zal moeten uitzien, alvorens hij, ten behoeve van de wijziging, breekiijzer en troffel ter hand doet nemen.

Dat een en ander veel tijd vereischte voor verdere uitwerking, behoeft stellig geen betoog. Het Bestuur is — ik vermeld dit met groote dankbaarheid — zeer welwillend, zeer toegevend, tegenover mij geweest, ook toen, ten gevolge van allerlei dienstaangelegenheden, het mij genuimen tijd onmogelijk was, rustig door te werken. Zoo kom ik eerst thans mijn woord gestand doen in de hoop, dat mijne geachte hoorders en lezers, beseffende de moeilijkheden, aan het vraagstuk verbonden, toegevend zullen zijn voor de onvolkomenheid van mijn werk.

Intusschen had het onvermijdelijke uitstel voor mij het onschatbare voordeel, dat ik — de gedachte aan de kaderquaestie steeds met mij ronddragende — veel meer opmerkte, veel meer de beteekenis voelde en begreep van allerlei, wat mij in de practijk voor oogen kwam, dat de practijk voor mij juist grooter waarde kreeg, omdat ik mijne denkbeelden kon toetsen aan hetgeen de werkelijkheid mij te zien gaf. Een ander voordeel is ontegenzeggelijk dit, dat thans, meer dan vroeger, het vraagstuk aan de orde is, dat ook buiten het Leger meer belangstelling daarvoor is gewekt.

Alvorens tot de behandeling van het onderwerp over te gaan, nog een enkel woord.

Zooals ik zoo even zeide, het kadervraagstuk is een *deel*, en wel het fundamenteele deel, van een *stelsel* 1). Noodig, zelfs onvermijdelijk, kwam mij daarom voor de behandeling van verschillende andere deelen van het stelsel, deelen, waaraan de kadervorming — in engeren zin genomen — moet *aansluiten*. Ik vraag voor eene meer of minder breede aanduiding daarvan beleefdelijk Uwe aandacht. Voor hen, die aan de ernstige

1) In den titel van deze voordracht heb ik daaraan uitdrukking trachten te geven.

bestudeering der zaak jaren konden wijden en die geheel doordrongen zijn van de beteekenis der vraagstukken, die met de kaderquaestie samenhangen, zullen sommige uiteenzettingen geheel overbodig zijn; ik hoop, dat die Heeren het mij zullen vergeven, dat ik op enkele punten meer dan noodig van hunne aandacht en tijd vroeg, en dat zij zullen billijken mijne overweging, dat, waar onze Vereeniging gelukkig ook zoovele jongeren onder hare leden telt, die uiteenzettingen voor hen eene prikkeling kunnen zijn tot dieper ingaan in verschillende vraagstukken, tot ernstige bestudeering van al datgene, wat onze defensie en ons leger betreft; eene bestudeering, die niet kan nalaten, liefde te wekken voor de zaak, waaraan zij voor hun leven of een deel daarvan verbonden zijn.

Een staat, die zijne plaats wil bewaren als zelfstandige mogendheid en, niet alleen staatsrechtelijk, maar ook oeconomisch, op onafhankelijkheid prijs stelt, is verplicht, weerbaar te zijn en is genoodzaakt, zich daartoe offers te getroosten.

Over deze stelling zal wel niet behoeven te worden gestreden, vooral niet nu het wapengekletter ons bijna voortdurend in de ooren klinkt en te minder, nu niet te weerspreken valt, dat juist de oeconomische ontwikkeling der volkeren telkens het zwaard uit de scheede doet vliegen. Hoe noode de lasten van de voorbereiding tot den strijd om het bestaan als staat ook worden gedragen, hoe zwaar het ook moge vallen, jaar in jaar uit een belangrijk deel der inkomsten en van het nationaal arbeidsvermogen beschikbaar te stellen met het oog op een — door niemand gewenscht — gebruik der weeracht, de offers, zij *worden* gebracht. Niettemin stemt eene uitgave van omstreeks 50 miljoen gulden 's jaars voor een land als het onze menigeen tot ernstig nadenken. En terecht. Waar dat gegeven moet worden en daarnaast zoo veel arbeidskracht tijdelijk aan het gebruik ten eigen bate moet worden onttrokken, is de vraag gewettigd: kan met al die opofferingen het doel bereikt worden en is hetgeen verkregen wordt in overeenstemming met de gevorderde opofferingen? Die laatste

vrang, welke zoo geheel met onzen practischen aard overeenkomt, is dood natuurlijk; bovendien kan ik er mij zoo goed indenken, dat men redeneert: voor iets, dat noodig is, mits het goed, mits het deugdelijk zij, voor een uitstekend werktuig, wil ik geven wat het kost, maar voor een onbruikbaar instrument heb ik *niets* over, is de minste uitgave mij nog te veel. Dat is m. i. eene uitermate gezonde en practische redeneering, even gezond en practisch als de opvatting, dat het *weggeworpen* geld is, hetwelk besteed wordt om eene *kade* aan te leggen, waar, tot keering van hoog water, een *dijk* noodzakelijk is. Bij de voorafgaande vragen zal dus nog deze moeten worden gevoegd (zelfs daaraan moeten voorafgaan): wat is het doel en wat is noodig om het doel te bereiken?

In het bewuste, of onbewuste, gevoel, dat wij, ondanks onze opofferingen, niet bereikt hebben, wat noodig wordt geacht, is in de laatste jaren de belangstelling voor de — toch zoo bij uitstek nationale — zaak der weerbaarheid van het land in hooge mate verlevendigd; men moet zich verbazen, dat in breede strooken van ons volk zoo lang de grootst denkbare onverschilligheid heeft geheerscht. Hoe het zij, alle bovenbedoelde vragen zijn gesteld en velen hebben zich er toe gezet, naar de oplossing daarvan te zoeken.

Dit zoozeer te waardeeren streven, waarbij men langs verschillende wegen het doel trachtte te bereiken, heeft, uit den aard der zaak, aanleiding gegeven tot een *strijd*, die echter ongetwijfeld de nuttige zijde heeft, dat de verschillende wegen meer of minder nauwgezet worden verkend en daardoor de mogelijkheid ontstaat om den besten te kiezen. Al moge die strijd zelfs nu en dan — meer dan voor den goeden geest bij de omstanders gewenscht is — de hartstochten bij de strijdenden hebben geprikkeld, dit is aan het onderkennen van den weg ten goede gekomen, omdat de merkteekenen, die de richting aangeven, duidelijker verlicht en dus meer zichtbaar zijn geworden. Alleen zoude het te betreuren zijn, indien de ijver en de aandrift van hen, die een goeden weg meenen gevonden te hebben, er toe zouden leiden om dien

weg te betreden, voordat hij in zijn geheel verkend is, daarop zoover voort te schrijden, dat terugkeer niet zonder zware schade mogelijk is.

Waar ook door mij een weg wordt aangednid, zij het mij veroorloofd, te wijzen op de drasse plekken en hinderpalen, die zich op andere wegen bevinden, te wijzen op de hellingen en gevaarlijke bochten en op het gevaar, dat daarlangs het doel *niet* zal kunnen worden bereikt.

Waar bij mij bovenaan staat waardeering voor ieder streven, dat er op gericht is om ons — een geijkten term gebruike — uit het moeras te helpen, zie men in hetgeen ik zeggen zal geene aansporing om den strijd te verscherpen, maar integendeel eene poging om hem te beëindigen, om de overtuiging, die zich na jarenlange studie en door de practijk bij mij heeft gevestigd, op anderen over te brengen, ten einde zoo mogelijk tot eendrachtig samengaan te geraken langs den weg, die m. i. recht aanvoert op het door ons allen begeerde doel: de weerbaarheid van een eendrachtig Nederland.

Intusschen valt niet te ontkennen, dat enkelen het inslaan van een bepaalden weg willen, *omdat* zij een leger met flinke militaire eigenschappen en deugden *niet* willen. Dáárbij is *politiek* in het spel, en politiek is de slechtste raadgeefster in defensiezaken: zij houdt *vredestoestanden* in het oog, waar voor het leger, evenals voor de defensie in het algemeen, slechts op *oorlogstoestanden* de aandacht gevestigd moet wezen. De door die richting gevoerde strijd zoude kunnen worden (is zelfs reeds) gekenmerkt als de strijd tegen het *specifiek-militaire* 1) in het leger. Ik voor mij begrijp het nut van dien strijd niet. Mijn gezond verstand zegt mij: het zware werk des oorlogs eischt degelijke vakmannen (van den minsten soldaat tot den hoogsten bevelhebber) en voor de *vakopleiding* van hen, die de nadeelen van den krijg van ons moeten

1) Voor zoover daarmee *vormendienst* enz. wordt bedoeld, zij aange-
teekend, dat zelfs een zeer kort verblijf onder de wapenen niet in staat
blijkt, daartegen waarborgen te geven; dit wordt bewezen door den strijd
tegen het „militairisme” (!) in Denemarken en in Zwitserland.

afwenden, is de grootst mogelijke belangstelling niet minder gewettigd als voor de vakopleiding van hen, die huizen bouwen om ons te beschermen tegen de invloeden van weer en van wind.

Van de bedoelde redeneering is slechts één stap tot hetgeen het defensie-program van de Deensche ultra-radicalen schijnt te bevatten: „de weerbaarheid is het best gewaarborgd door *totaal gemis* aan weerbaarheid, opdat een iegelijk zie, dat men zich niet weren wil noch kan”.

Aangezien ik al wat naar *politiek* zweemt wil ter zijde stellen, aangezien weerbaar zijn tegenover het *buitenland* onafhankelijk is, althans moet zijn, van elke bijgedachte aan *binnenlandsche* staatkunde, zal ik de evenbedoelde redeneering verder onbesproken laten.

Ik zal thans overgaan tot het nagaan van hetgeen noodig is tot het bereiken van het oorlogsdoel en mij daarbij tot de landmacht bepalen.

Aan de verdediging van ons zelfstandig volksbestaan wordt uit den aard der zaak in de allereerste plaats gedacht.

Jaren, tientallen van jaren, heeft men de oplossing van dat vraagstuk gezocht in het vasthouden van een klein deel van het grondgebied en alles verricht, wat dienen kan om een indringer, met name uit het Oosten, *op te houden*. Het grootste gedeelte des lands werd prijsgegeven. Den vijand verslaan en daardoor een einde aan den oorlog maken, eischt echter eene offensieve operatie, die verre van gemakkelijk is: men moet „er uit komen”, nadat men zich vrijwillig had doen opsluiten. Men moet niet uit het oog verliezen, dat men het den bondgenoot, naar wien in dat systeem reikhalzend moest worden uitgekeken, *indien* hij al zou willen komen om voor ons de kastanjes uit het vuur te halen, de zaak waarlijk niet aantrekkelijk maakte, bem veeleer afschrikte. Dat de ongelukkige provinciën, die men aan zichzelf overliet en waaruit men de weerbare manschap haalde om de „vesting Holland” te verdedigen (of *Amsterdam* te beschermen) eene moeilijke offen-

sieve operatie zouden voorbereiden en mogelijk maken, mag toch bezwaarlijk worden aangenomen.

Het is een niet genoeg te loven opleving van nationaal waardigheidsgevoel, die zich uitte in het streven om niet achter, maar vóór de liniën het vaderland te verdedigen en die aan het veldleger de belangstelling deed schenken, welke het zoo hoog noodig heeft.

Dat men dan ook de consequenties aanvaarde, die deze meer gezonde zienswijze ten gevolge heeft!

Het optreden vóór de liniën, waarbij dus afstand wordt gedaan van het uitsluitend gebruik van onze specifiek Nederlandsche, van onze *polderterreinen*, stelt geheel andere, stelt *hooger* 1) eischen aan de troepen, zoowel aan hunne samenstelling als aan hunne geoefendheid. Want al zoekt men bijvoorbeeld met nog zooveel ijver en goeden wil naar de, voor de verdediging meest gunstige, terreinen in Overijssel, Gelderland en Brabant, op de vleugels en in den rug van die opstellingen *mist* men die voordeelen en dus is juist daar een optreden van den tegenstander veel waarschijnlijker en veel eer te verwachten dan in die terreinen, waar voor hem de meeste moeilijkheden worden gevonden. Aan het strategisch offensief was door alle tijden heen het voordeel verbonden van de keuze der aanvalsrichting en dat voordeel zal de aanvaller voorloopig nog wel behouden.

Gaat men dus eenmaal vóór de liniën, dan moet ook rekening worden gehouden met een strijd in terreinen, waar onze tegenstander ons kan dwingen, den strijd aan te nemen. Zelfs kan hij sommige deelen van onze macht noodzaken, het gevecht *aanvallend* te voeren met eene ongunstige richting van de terugtochtlijn, m. a. w. onder voor het moreel minder gunstige omstandigheden.

Het leger moet dus geschikt zijn voor den strijd in de niet te voren uitgezochte terreinen en moet geschikt zijn voor den aanval.

In de tweede, m. i. voor ons de voornaamste, plaats moet

1) Dit sluit niet in, dat bij de verdediging van polderterrein slechts *geringe* eischen behoeven te worden gesteld.

gedacht worden aan handhaving der neutraliteit bij een oorlog tusschen naburige mogendheden.

Wanneer beide mogendheden evenveel belang hebben bij de handhaving der onzijdigheid en haar dus gaarne *willen* eerbiedigen, is de taak van het leger van den onzijdigen staat eenvoudig genoeg en omvat zij hoogstens politiedienst aan de grenzen, zooals door België en Zwitserland in 1870/71 werd verricht. Die ervaring, de nog gemakkelijker wijze, waarop Nederland zich in 1870/71 van zijn plicht kon kwijten, de wiligheid, waarmede het leger van BOURBAKI zich in Februari 1871 liet ontwapenen, heeft wellicht bij te velen onzer de meening doen post vatten, dat ook in de toekomst het met die neutraliteitshandhaving wel weer rustig zal afloopen.

Laat het ons hopen, maar laat ons toch niet verzuimen, de zaak flink onder de oogen te zien en ook de mogelijkheid eener *opzettelijke* schending der neutraliteit beschouwen.

Sedert 1871 is er veel veranderd. Men bestudeere het vesting- en (niet het minst) het dislocatiestelsel van de beide mogendheden, die in 1870 met elkaar in conflict kwamen. Indien de gewijzigde toestanden den Duitschers aanleiding zouden geven, eene andere operatielijn te kiezen dan in 1870 en wel eene meer noordelijke, dan leidt de Belgische Maaslinie allicht tot nog noordelijker uithalen dan uitsluitend over Belgisch grondgebied, te meer omdat daardoor de moeilijke terreinen van Condroz, Ardennen, Hautes Fagnes kunnen worden vermeden, waardoor niet enkel België, maar ook wij ernstig in de zaak zouden worden betrokken.

Ongeveer gelijke beschouwingen gelden, wanneer Frankrijk aanvallend optreedt tegen het ten Noorden van Wezel vrij wel geheel openliggende Duitschland.

Voor beide partijen — en ik zal mij maar tot dit geval bepalen — biedt schending van de neutraliteit van België en Nederland bepaalde militaire voordeelen aan, die veel grooter zijn dan vóór 1870 het geval was.

Met die gewijzigde omstandigheden *moet* rekening worden gehouden.

Tegenover de voordeelen, aan schending der neutraliteit verbonden, staan voor de oorlogvoerende partij natuurlijk nadeelen, met name de waarschijnlijkheid, dat het leger van den onzijdigen staat zich keert tegen dengene, die de neutraliteit schendt, en dat dus daartegen troepen moeten worden aangewend, waardoor de kracht van den tegenstander indirect wordt vergroot. Of onze neutraliteit al dan niet zal worden geschonden, hangt in ieder geval af van de *verhouding* van de voordeelen tot de nadeelen, die de oorlogvoerende partij er in ziet; in het door mij bedoelde geval, van de overweging of het nadeel, veroorzaakt door de afzondering der troepenmacht, noodig om aan ons leger het hoofd te bieden of het te immobiliseeren, wordt opgewogen door het voordeel der meer gewenschte aanvalsrichting.

Nu zijn nog wel eenige complicaties denkbaar, o. a. dat nog andere onzijdige mogendheden zich met ons solidair verklaren, enz., doch het is m. i. het verstandigste om het voor ons moeilijkste geval te beschouwen en niet om onze berekeningen te baseeren op mogelijke uitzonderingstoestanden.

Het spreekt intusschen wel van zelf, dat geene oorlogvoerende mogendheid er licht toe zal overgaan om — zonder bepaalde noodzaak — *te gelijk* met den strijd tegen eene andere groote mogendheid, een aanvallenden strijd te gaan voeren tegen het leger van den neutralen staat, wiens gebied zij bij het oprukken harer legers overschrijdt; integendeel zal de oorlogvoerende partij — wanneer het maar eenigszins mogelijk is, en de *ligging* van ons land ten opzichte van de hoofd-opmarsrichting van de legers van beide bedoelde mogendheden noodigt er als 't ware toe nit — zich beperken tot het *beveiligen* van hare verbindingen, waarvoor zij met minder troepen kan volstaan. En zij zal daarbij wel zóó verstandig zijn, partij te trekken van het terrein en achter onze eigen groote rivieren of achter onze eigen Peel af te wachten, wat *wij* doen. 1)

Ja, wat zullen wij dan doen?

1) Ik zie niet over het hoofd, dat daaraan vooraf kan, wel zal moeten

Protesteeren met eene Nota, die natuurlijk voor notificatie wordt aangenomen? Dan hadden wij geen leger noodig.

Het leger samentrekken als eene bedreiging, om kracht bij te zetten aan de Nota? Maar zoolang het daarbij blijft, is het als eene vuist in den zak.

In beide gevallen hebben wij alle kans, later als *quantité négligeable* te worden behandeld en alle gevolgen te moeten dragen van onze slapte.

Willen wij werkelijk onzen *plicht* doen, dan zullen wij voor den dag moeten komen, den ongewenschten gast er nitwerpen, m. a. w. wij zullen aanvallend moeten optreden.

Het is dan ook in hoofdzaak met de *aanvalskracht*, die in ons leger zit, dat door de oorlogvoerende partijen zal worden rekening gehouden bij de berekening der voor- en nadeelen, verbonden aan de schending van onze neutraliteit, en de *mate* van die aanvalskracht zal ons meerdere of mindere waarborgen verzekeren, verschoond te worden van de verschrikkingen van een oorlog.

Ook dáárom moeten wij hebben een leger, dat kan aanvallen.

En wanneer ik nu het gebied van de strategie verlaat en de zaak zuiver *tactisch* zie, dan moet ik er op wijzen, dat elke verdediging, die passief gevoerd wordt, tot eene nederlaag leidt. In het verdedigend gevecht is de offensieve stoot, de tegenaanval, het middel om succes te behalen, het eenige middel, den tegenstander te verslaan.

Dit is alweder slechts mogelijk met een troep, die snel en krachtig kan aanvallen, die voldoende oefening en samenhang bezit om manoeuvreervvaardig te zijn.

Hoe ik de zaak ook wend of keer, onze troepen moeten zoodanig zijn samengesteld en zoo goed zijn geoefend, dat zij kunnen *aanvallen* en zulks zelfs onder moeilijke omstandigheden. En al verkondigen ook velen den volke, dat wij alleen

gaan een terugwerpen van wat aan Nederlandsche troepen in den weg staat, waarvoor tijdelijk (voorbijgaand) wat meer troepen moeten worden beschikbaar gesteld. Die komen daarna weer beschikbaar en de *beveiliging* kan dan met minder troepen geschieden.

noodig hebben een leger om ons te verdedigen, dit mag tot geene verkeerde gevolgtrekkingen leiden: om ons te verdedigen moet dat leger offensief kunnen optreden; en zelfs moet het, voor het geval van handhaving der neutraliteit, geschikt zijn voor eene aanvallende *operatie*, al voert die ons niet buiten de grenzen van ons vaderland. Op de geoefendheid, de encadreering, de samenstelling van ons leger heeft die verdedigingstheorie dus absoluut geen invloed. Zijn onze troepen *niet* voor den modernen aanval geschikt, dan kan de verdediging hoogstens leiden tot „ophouden” en doen wij het verstandigst om in *alle* denkbare gevallen ons in onze liniën op te sluiten, die zoo sterk mogelijk te maken, forten te bouwen, het land te inundeeren; in één woord het standpunt in te nemen, dat men zoo graag zou willen verlaten.

Welke eischen bij den aanval, wat geoefendheid en moreel van man en kader en wat samenhang betreft, in den tegenwoordigen tijd aan een troep moeten worden gesteld, heeft de geschiedenis der laatste oorlogen geleerd en mag als bekend worden aangenomen. Die moeilijkheden zijn zóó groot, dat een oogenblik de meening werd geopperd, dat de aanval onmogelijk was; aangezien de aanval echter steeds *noodzakelijk* zal blijven, is die meening — wat te voorzien was — door de feiten weersproken. Doch onbestrijdbaar is het, dat *hoogere eischen* aan den troep worden gesteld en daarmee moet — ook door ons — rekening worden gehouden.

Wat nu de getalsterkte van ons leger betreft, al zoude de beschikbare operatieruimte binnen onze grenzen de aanwijzing geven, dat deze maar niet tot in het oneindige kan worden opgevoerd, zoo moet niettemin met de omstandigheden worden rekening gehouden.

De West-Europeesche mogendheden hebben in de laatste halve eeuw hare strijdkrachten in belangrijke mate vermeerderd. Men moge het betreuren, dat de gewapende vrede zooveel kost, beweren dat er te veel voor oorlogsvoorbereiding wordt ten koste gelegd, ijveren voor algemeene ontwapening en vredespaleizen bouwen, dat alles helpt voorloopig niets.

Met de *feiten* moet rekening gehouden worden en wij, die bij eene eventueele botsing in het gedrang kunnen komen, mogen niet als de struisvogel den kop in het zand steken, maar moeten scherp toezien en ons voorbereiden op alle mogelijke gebeurlijkheden. Aangezien wij nu eenmaal niet den toon kunnen aangeven in het Europeesch concert, moeten wij, al vinden wij het nog zoo onaangenaam, onze maatregelen nemen en ons zóó sterk maken, dat wij den te verwachten schok kunnen doorstaan.

De tegenwoordig zoo levendige belangstelling in weezaken is het bewijs, dat meer en meer de noodzakelijkheid gevoeld wordt, onze weerkracht te verhoogen, terwijl het bewustzijn levendig is, dat de versterking van onze weermacht door de wet van 1901 ons nog niet heeft gegeven, wat wij hebben moeten. Met een eenigszins grooter *getal* toch zijn wij er nog niet, en ook het *gehalte* van den troep vergt bij voortdurende onze aandacht; datgene wat betrekking heeft op het *moreel*, op de *geoeffendheid*, moet nauwgezet worden bestudeerd en overwogen; dat is men *verplicht*, niet alleen tegenover de zaak, maar ook tegenover den man. Immers, het is geen materieel, dat men te velde brengt, het zijn mannen, eigen zonen en broeders, die *recht* hebben, niet als half-weerloozen vóór den vijand te worden gebracht, maar in alle opzichten *weerbaar*.

Eerst wanneer men doordrongen is, welke *eischen* aan het moreel en aan de geoeffendheid moeten worden gesteld, wordt het duidelijk, wat er noodig is om aan die eischen te voldoen en kan antwoord gegeven worden op de vraag: wat moet nog voor onze weermacht gedaan worden om haar te doen beantwoorden aan de eischen van een goed, deugdelijk werktuig voor den oorlog?

Het leger is een werktuig *voor den oorlog*, zeide ik, en men verliese dit vooral nimmer uit het oog; men verwarre niet hetgeen de *oorlogswaermacht* te doen en te lijden heeft met hetgeen men in *vredestijd* er van te zien krijgt, in de straten der garnizoenssteden of bij eene in alle details goed voorbe-

reide oefening, en ook niet met hetgeen de weermacht zelve te doen en te dragen heeft, hetzij in het garnizoen, hetzij op manoeuvre. De weermacht moet in oorlogstijd gebruikt worden onder moeilijke omstandigheden; zij moet nog bruikbaar blijven, waanneer het weerstandsvermogen der individuen door ontberingen en de invloeden van weér en vermoeienis sterk kan zijn aangetast, op het oogenblik waarop het voor oogen staand lijfsgevaar den soldaat de vervulling van zijn plicht nog komt verzwaren. Er moet dus eene groote innerlijke kracht zijn, die voor uiteenvallen behoedt. Wie bij de warme kachel in een gemakkelijken stoel onder het genot van een kop thee en eene goede sigaar in zijn dagblad den loop der krijsverrichtingen volgt, denke niet te licht over het lot van den soldaat te velde, over hetgeen er daar omgaat in het hart zoowel van den hoogsten officier als van den laagsten soldaat, die toch geen van allen den mensch geheel kunnen uitschudden, maar die hem moeten overwinnen. Hij vergete niet, dat die strijders gevoel behouden voor honger en dorst, voor koude en vermoeienis, voor verwanten t'huis en voor hun eigen ik; dat al dat gevoel moet worden overwonnen, dat al die strijd moet worden gestreden tegen den mensch in den soldaat, om hem in staat te stellen, zijn plicht te doen, niets meer dan zijn plicht. En die strijd tegen de zucht naar lijfsbehoud is thans zwaarder te strijden dan vroeger, toen die eerst aanving op het oogenblik, waarop wijken nog gevaarlijker was dan vooruitgaan, toen de opwekking van het gevecht en de tonen van de muziek hem hielpen om over de moeilijkste oogenblikken heen te komen, terwijl *thans* de verschrikkingen van den dood hem reeds omringen, wanneer hij zijne tegenpartij nog niet ziet, ter nauwernood vermoeden kan, waar deze zich bevindt. En men verlieze niet uit het oog, dat van den *aanvoerder* nog meer, nog veel meer verlangd moet worden dan om als overwinnaar uit dien *strijd met zichzelf* te voorschijn te komen; dat de aanvoerder zijne minderen moet *helpen* bij het bekampen van den natuurlijken hondsvot, dat hij een opgewekt gelaat moet toonen aan hen, die hem naar

de oogen zien, dat hij, ondanks alles, wat er om hem heen gebeurt, met vastheid zijne minderen moet leiden en aanvoeren, omdat de geringste aarzeling bij hem zich honderdvoudig op zijne ondergeschikten overplant, dat hij, zelfs onder den invloed van de meest dramatische voorvallen, het hoofd koel en het oog open moet houden om, te midden der gevaren, die hem niet minder dan anderen bedreigen, op het doel af te gaan, dat hem is gesteld, en zijne afdeeling te leiden, te besturen.

Maar niet alleen op het slagveld, ook daarbuiten, op de lange vermoeiende marschen, tijdens koude nachten, slapeloos doorgebracht onder den blooten hemel of onder een slechts weinig beschutting biedend afdak, blootgesteld aan weër en wind, moet de troep zijn plicht doen, moet de geest opgewekt blijven, moet de volgende dag hem weer bereid vinden voor nienwen strijd. Dat alles, en nog veel meer dan ik in staat ben, in een kort bestek te beschrijven, moet de veldsoldaat doorstaan, wanneer hij eenmaal geroepen wordt voor het vervullen van zijne taak.

Dat de gemoedstoestand bij bezettingstroepen niet minder aangegrepen wordt, behoef ik wel niet nader te ontwikkelen, te minder waar de beschrijvingen van het leven en de ellende tijdens belegeringen (o. a. die van Port-Arthur ligt nog in ieders geheugen) van vrij algemeene bekendheid zijn.

Bij bezettingstroepen moet niet minder dan bij veldtroepen groot weerstandsvermogen tegen de desorganiseerende en demoraliseerende invloeden van den oorlog aanwezig zijn.

Dit wat aangaat de eischen, die aan het *moreel* van den troep moeten kunnen worden gesteld.

Wat de *ge oefendheid* van den man en van het kader betreft, stel ik de vraag of men zich wel altijd genoeg rekenschap heeft gegeven van hetgeen gekend en dus beoefend moet worden, niet enkel om de hoogst noodige *technische vaardigheid* te verschaffen, maar ook om *zelfvertrouwen* op te wekken en daardoor het moreel te *verheffen*.

Zonder degelijke kennis geen zelfvertrouwen en zonder zelfvertrouwen geen zelfstandigheidsgevoel.

Zoozeer terecht verlangt men zelfstandigheid — ik kom daar later op terug — maar zelfstandigheid te eischen voor den onwetende, voor den onbehelpene, voor den niet met degelijke kennis van zijn vak toegeruste schijnt alleen mogelijk, waar sprake is over het gevaarlijkste van alle vakken; een vak, niet enkel gevaarlijk voor den persoon zelve, maar een vak, waarin verkeerd handelen van een enkele levensgevaar voor velen kan veroorzaken, even goed, zoo niet meer, als aan boord van een schip, in eene mijn, in eene machinekamer of waar dan ook. En toch, waar het geven van tijdige bevelen en gedetailleerde aanwijzingen in oorlogstijd dikwijls ondoenlijk blijken zal, *is* eene vrij groote mate van zelfstandigheid *noodig*. Daarom geldt te velde: „Der Befehl soll alles das, aber auch nur das enthalten was der Untergebene wissen muss um im Geiste seines Vorgesetzten *selbständig* handeln zu können”, en leeraarde Prins FRIEDRICH KARL: „Selbständigkeit ist eine Tugend ohne die kein guter Feldsoldat gedacht werden kann”. De zelfstandigheid stelt echter hooge *eischen* aan de opleiding en *te* hooger eischen, naar mate het verband, waarin wordt opgetreden, grooter is. In het grooter verband moet de enkeling weten, gevoelen, *hoever* hij met zijne zelfstandigheid kan en moet gaan en wanneer en in welke mate hij eigen inzicht moet *prijs geven* ten bate van het geheel; onder sommige omstandigheden moet hij zelfs zijn eigen ik geheel ten offer weten te brengen. De daartoe noodige kennis, het juiste *gevoel* is bij zeer weinigen aangeboren; het moet bij allen *ontwikkeld* worden. Ook het technische kennen en kunnen moet echter meer zijn.

Generaal BRIALMONT zeide in 1876: „le maniement des „grandes armées exige plus de science et d'habileté chez les „officiers, plus d'instruction et de discipline chez les soldats.”

En sedert zijn de legers nog grooter geworden, is er nog zoo véél veranderd in de bewapening en in de vechtwijze, dat, nog meer dan vroeger, goede, verstandige samenwerking noodzakelijk is, welke alleen is te verkrijgen door degelijke vakkennis.

Als gevolg van de groote volmaaktheid der vuurwapens
1906/07. IV.

worden de vroeger voor het gevecht gezochte open terreinen verlaten en dringt de aanvaller — die dan toch het initiatief heeft — naar het *bedekte* terrein en zoekt hij, waar open terrein niet te vermijden is, zijn heil in nachtelijke opmarschen, zelfs in *nachtgevechten*, ondanks al de nadeelige invloeden op het moreel en de verdere bezwaren, die daaraan verbonden zijn. Dubbel zal de aanvaller tot die vechtwijze neigen — vooral wanneer hij over goede troepen beschikt — omdat in bedekt terrein en in den nacht de verdedigers-voordeelen tot een minimum slinken en omdat onder die omstandigheden de waarde van betere individueele geoefendheid en van beteren samenhang op eene, voor den minder geoefenden troep, bloedige wijze tot haar recht komt.

De strijd in bedekt terrein eischt een troep, die buitengewoon „in de hand” is; eischt meer verband en dit „verband houden” is moeilijker, naar mate het overzicht minder is; eischt meer individueele geoefendheid, met name goed verkennen, elkaar vlug en goed begrijpen en, vooral, een *zeer verstandig* gebruik van zelfstandigheid, aangezien, juist in bedekt terrein of in den nacht, verkeerd individueel handelen (bijv. ontijdig schieten) groote nadeelen na zich kan sleepen. Aangezien bedekt terrein toelaat, elkander tot korten afstand te naderen (en in eenigszins geaccidenteerd open terrein gelukt dit aan goed geoefende en goed aangevoerde infanterie ook wel: dit hebben de Japanners bewezen) treedt het gebruik van het geweer als stootwapen weder meer op den voorgrond en moet de man ook als bajonetvechter zelfvertrouwen hebben, wil hij zijn angst kunnen overwinnen, als hij dat terrein betreedt, waarin onzichtbare gevaren hem omringen, wil hij, bij plotseling stuiten op eene tegenpartij, het hoofd koel houden, wil hij niet op het eerste hoera-geroep het veege lijf bergen. De bestudeering van het gebeurde in het *Hola-wald* (in den slag bij Sadowa) heeft voor eene psychologische studie van den invloed van bedekt terrein, zoowel op den strijd als op het moreel van den troep, groote waarde, zoowel voor den tegenwoordigen tijd als voor de toekomst. En dat hij, voor den strijd in bedekt terrein, eene

hooge mate van bedrevenheid moet hebben om *handig* met zijn vuurwapen om te gaan, om vlug en juist te kunnen schieten op de zoo weinig en zoo kort zichtbare doelen, behoeft zeker geen betoog. Dit zal hem daar niet alleen noodig zijn, maar ook op het open terrein, op het „ledige slagveld,” waarop duizenden vijanden, in gras of heide bijkans verborgen, zich slechts nu en dan even aan zijn oog vertoonen. En tevens moet hij geoeffend wezen om — wanneer daartoe de gelegenheid zich voordoet — op de groote afstanden zijn welgericht en kalm vuur af te geven, omdat het voor hem van het grootste belang is, den tegenstander bij het *vormen* zijner gevaar brengende vuurlinie te storen en alzoo reeds vroegtijdig op de werkdadigheid van het vijandelijke vuur invloed uit te oefenen.

Ook in andere opzichten zullen aan de geoeffendheid der infanterie *hooger* eischen moeten worden gesteld dan te voren, en zulks niet alleen met het oog op den strijd in bedekt terrein, maar voor beweging en strijd op *elk* terrein. Voor een groot deel, zoo niet geheel, zal de infanterie de zorg voor de *beveiliging* moeten op zich nemen, waar, in het bereik van het vijandelijk geweervuur, de cavalerie die taak niet meer zoo lang kan vervullen; ook de gevechts-*verkennig*, die den hooger en aanvoerder de gegevens voor het opmaken zijner plannen moet leveren, en die vroeger ten deele door cavalerie kon worden verricht, zal in de toekomst nagenoeg geheel aan de infanterie moeten worden overgelaten.

Voorts moet met nieuwe factoren en vooral met den factor *verrassing* (met name vuurverrassing) worden rekening gehouden, sedert snel verplaatsbare infanterie, in den vorm van wielrijders-afdeelingen en vooral van mitrailleurs van uit een te voren nog o, zoo veilige, richting plotseling zulke overweldigende verliezen kan toebrengen, dat niet alleen uitkijken, scherp uitkijken en een geoeffende blik op het terrein meer dan ooit geboden is, maar dat groote manoeuvreervaardigheid, alsmede de gewoonte om vlug te bevelen en snel te gehoorzamen, noodig zijn om dat plotselinge vuur onverwijd te

beantwoorden of den troep aan de vernietigende werking er van te onttrekken. Om onder zulke demoraliseerende invloeden een troep in de hand te houden en het ergste te voorkomen, moet de troep degelijk geoefend zijn en moet de commandant (d. w. z. de hoogste, die nog leeft) op ieder, en op het kader in de eerste plaats, kunnen *rekenen*. Het optreden van de mitrailleurafdeling der brigade van Prins KANIN in het gevecht van Pensikou (12 October 1904) tegen de reserve van het detachement-RENNENKAMPF, welke zich nog door cavalerie beveiligd waande, maar na het verdwijnen dier cavalerie, door de snel opgereden mitrailleurafdeling in enkele minuten vrij wel vernietigd werd, de totale vernietiging van een Russisch bataljon bij Hantchenpou (7 Maart 1905) zijn voorbeelden, die ons in dit opzicht tot denken stemmen.

Dat de man veel moet kennen en kunnen om in het moderne gevecht bruikbaar te zijn, veel meer dan vroeger, zal wel geene tegenspraak uitlokken; evenmin, dat hij daarom *veel meer* moet leeren, *veel beter* moet worden *opgeleid*. Mocht onverhoopt worden beweerd: „dat zal de man in oorlogstijd spoedig genoeg leeren, geen betere leermeester dan de oorlog”, dan zoude ik daarop, onder verwijzing naar het onderricht aan de Pruisische Garde bij St. Privat, kunnen antwoorden: *die* lessen kosten stroomen bloeds, de vredeslessen kosten slechts tijd en geld.

Wil men den man *weerbaar* vóór den vijand brengen, dan heeft hij *recht* op eene zorgvuldige schietopleiding, dan heeft hij daarnaast *recht* op eene degelijke opleiding in het gebruik van zijn geweer als stootwapen, dan heeft hij *recht* om geoefend te worden in het gebruik maken van het terrein, dan heeft hij *recht*, dat zijne kameraden, even goed als hij zelf, degelijk worden opgeleid in den velddienst.

Van de natiën, die dit niet reeds in hun program hadden opgeschreven, zijn er, die dat begrepen hebben: de *Zwitsers*, die tot eene belangrijke verlenging van den oefentijd besloten hebben; de *Zweden*, die hen daarin zijn voorgegaan. De *Fran-schen*, die de grens tot het verkrijgen van groote getallen

reeds bijna bereikt hadden, waar „la rage du nombre” hoogtij vierde, stellen alles in het werk om het *gehalte* te verbeteren van den soldaat, die ten slotte niet alleen het werk moet doen, maar ook de lasten moet dragen.

Maar laat ik van den soldaat overgaan op het kader.

Ook voor het *kader* zijn de eischen zwaarder geworden om te voldoen aan hetgeen op het gevechtsveld wordt gevorderd. Wat daarbuiten, en met name in vreedestijd, van het kader gevorderd wordt, is iets zóó afzonderlijks, dat ik daaraan later een woord wil wijden.

De *gevechtsleiding* van de afdeelingen op het gevechtsveld is hoe langer zoo moeilijker geworden; de ervaring der laatste oorlogen heeft doen zien, hoezeer elk schematisch handelen tot tegenslag leidt. Was het vroeger hoogst eenvoudig, wat de sectie- en groepscommandanten te doen hadden, tegenwoordig is hunne taak zwaarder geworden. Was het vroeger bijna uitsluitend het doorgeven of eenvoudig overbrengen van de commando's van den compagnies- (nog vroeger den bataljons-)commandant, hoogstens het omzetten van diens commando's of bevelen in commando's aan den troep, het nagaan dat het bevolene stipt werd uitgevoerd; tegenwoordig zal de lagere aanvoerder (sectie- of groeps-commandant) *zelf* moeten beoordeelen, *wat* gedaan moet worden en *hoe* gehandeld moet worden om, overeenkomstig de aanwijzing of het algemeen bevel van den compagnies-commandant het gestelde doel te bereiken. De lagere aanvoerder zal *zelf* moeten kiezen het oogenblik en de wijze van uitvoering. De compagnies-commandant dirigeert in zijn rayon evenals de bataljons-commandant in eene zooveel bredere en diepere strook; de lagere aanvoerder voert uit; hem moet zelfstandigheid gelaten worden om de eenvoudige reden, dat ingrijpen van den compagnies-commandant onder het vijandelijk vuur te eenenmale onmogelijk is. De *lagere* aanvoerder zal moeten bepalen het oogenblik en de wijze van vooruitgaan van zijne afdeeling: het ruimer verspreiden of meer bijeentrekken, dan wel het verzamelen, al naar gelang het terrein dekking aanbiedt; hij zal moeten bepalen het

oogenblik en de plaats van neêrwerpen; het openen of het versterken van het vuur; *hij* werkt met zijne neven-groeps- (of sectie-)commandanten samen, terwijl de compagnies-commandant hem, naar gelang van de behoefte, nieuwe of meer krachten toezendt. Van den geoefenden blik, van de kennis en de ervaring, van het juiste inzicht van de sectie- en groepscommandanten hangt veel, zeer veel, af. In *hunne* handen ligt het leven van den soldaat, in hunne handen ligt ook de overwinning.

„Die oberste Führung muss mit der Gruppierung der Kräfte das Fundament für den Sieg errichten. Die unteren Führer aller Grade in der Gefechtsfront bauen das Gefüge des Sieges mit ihrem taktischen Handeln aus“, zegt LÖFFLER 1), na te hebben vooropgesteld: „Wir brauchen eben für das stundenlange schwere Ringen im Gefecht nicht besonderer *Formen*, sondern überlegener *Führer*, deren klare Einsicht und fester Wille die Truppen belebt und beseelt.“ Wanneer ooit van vastheid van wil, van hardnekkigheid, bijna zoude ik zeggen van koppigheid, in het doorzetten van den aanval gesproken kan worden, dan is het zeker wel naar aanleiding van de aanvallen der Japanners in den laatsten oorlog. En het succes heeft hun werk bekrond. Niettemin waren de verliezen, hoewel zwaar, naar verhouding gering: de Japansche aanvoerders waren spaarzaam met het bloed hunner minderen, hoewel zij het uiterste eischten en bereikten. Maar wanneer men leest met welk een overleg, hoe oordeelkundig-zij hunne troepjes leidden en aanvoerden, dan is het zeker niet te veel gezegd, dat het bereiken van die resultaten en het sparen van zoo veel menschenlevens te danken is aan de bekwaamheid van het Japansche *kader* 2).

1) „Der Russisch-Japanische Krieg in seinen taktischen und strategischen Lehren.“

2) Ik verwijs o. a. naar Une attaque d'infanterie (in den slag bij Liao-jang) op bladz. 207 en 208 van „La guerre Russo-japonaise“ van R. MEUNIER.

Heb ik in het voorgaande in hoofdzaak gesproken over de *Infanterie*, dit vindt zijne oorzaak in de omstandigheid, dat de infanterie het meest, het sterkst door de invloeden van den oorlog wordt getroffen; voor haar zijn de vermoeienissen het grootst; op haar drukken de zwaarste verliezen; van haar wordt het meeste verlangd: het doorzetten van den strijd tot het bittere einde, tot zij het wit in de oogen der tegenpartij ziet, terwijl zij de opwekking der snelheid mist, welke onder zulke omstandigheden het moreel der ruitery verheft. Ik wil niets afdingen van de volharding en de zelfopoffering, die ook de bereden wapens door alle oorlogen heen hebben getoond en ook in de toekomst zullen toonen; evenmin van den moed en de doodsverachting, waarmede ook zij alle gevaren trotseeren; doch ten gevolge van de kleiner sterkte en de grooter beweegbaarheid kunnen die wapens bijna altijd in betere verplegingsomstandigheden verkeeren en -- aangezien bij een paard door geene moreele middelen het gemis aan eene goede verpleging kan worden vergoed -- *moeten* bereden wapens, om hunne bruikbaarheid niet te schaden, ook in betere verplegingsomstandigheden worden gebracht; voorts -- en dit is wel de hoofdreden van minder depressie -- de intense lichamelijke vermoeidheid en de zware druk op de geestelijke opgewektheid, die den infanterist zoo dikwijls ten deel valt, komt bij de bereden wapens veel zeldzamer en dan nog in veel mindere mate voor: de vermoeidheid van den ruiters zit in hoofdzaak in de beenen van zijn paard en, afgestegen, komt de man weér spoedig op zijn verhaal.

Ook moge uit die meer uitvoerige bespreking van hetgeen de infanterie behoeft, niet de gevolgtrekking worden gemaakt, dat de bereden wapens, wat gehalte van kader en minder personeel betreft, zouden mogen worden achtergesteld bij het voetvolk. Verre van dien. Aan de bereden wapens worden, vooral aan het kader, hooge eischen van intellect gesteld, waaraan moet worden voldaan, wil het wapen kunnen geven, hetgeen, ten behoeve van het geheel, daarvan moet worden verwacht.

Een enkel woord zij thans gewijd aan de *samenstelling* der troepen, aan de combinatie der wapens in eene zoodanige verhouding, dat het leger als één bruikbaar geheel functioneeren kan.

Werd in het voorgaande vermeld, dat, ten gevolge van de verbetering der vuurwapens, een deel van den *beveiligingsdienst*, met name wanneer de partijen elkander naderden tot gevechtsbereik, spoediger dan vroeger door de infanterie moest worden overgenomen en dat ook een grooter deel van den gevechtsverkenningdienst aan de infanterie ten deel valt, dit neemt niet weg, dat wij, naar mijn oordeel, de cavalerie hard noodig hebben, zoowel voor den ophelderingsdienst als voor den verkenningdienst op ruimeren afstand; op grooteren afstand en in ruimere mate dan vroeger, juist met het oog op de zich snel verplaatsende vuurelementen der tegenpartij.

De grootere troepenmassa's, die meer tijd behoeven om uit den marschvorm tot gevechtsgebruik gereed te zijn, de groote snelheid, waarmede, behalve cavalerie en lichte artillerie, ook wielrijdersafdeelingen en mitrailleurs der tegenpartij zich kunnen verplaatsen om verrassend tijdens den opmarsch in de eigen ontwikkelingszone te verschijnen, maken het meer dan ooit noodig, *vroegtijdig* gewaarschuwd te zijn voor de gevaren, die dreigen. Daardoor kunnen intijds maatregelen worden getroffen om te voorkomen, dat, reeds vóór het begin van den eigenlijken strijd, nadeelen worden ondervonden, die wellicht op den loop van het gevecht van beslissenden invloed zijn. En ook gedurende het verloop van den strijd moet het oog van den bevelhebber ver zien, verder dan de beste verrekijker. Het vroeger vermelde optreden van de mitrailleurs der brigade van Prins KANIN is niet het éénige voorbeeld van de heillooze gevolgen van afwezigheid van cavalerie op de flanken eener strijdende troepenmacht. De Japansche Garde heeft het nadeel daarvan ook in hooge mate ondervonden op 26 Augustus in den slag van Liao-jang. toen zij, tijdens haar omvattenden aanval, verrassend in *hare* flank werd aangevallen door een detachement, dat daar in 't geheel niet vermoed werd en dat haar met zeer

zware verliezen terugwierp. En zoo zijn er nog tal van voorbeelden aan te halen, die de noodzakelijkheid betoogen van verkenning en beveiliging op ruimer afstand dan door infanterie alleen kan worden verricht.

Bovendien zullen mitrailleurs, als eene vlug aan te trekken reserve of als een snel verplaatsbare aanvals(vuur)troep toch ook bij ons wel spoedig moeten worden ingevoerd. Die mitrailleurafdeelingen hebben behoefte aan beveiliging, ook daar waar wielrijders niet kunnen volgen: daarvoor is dus *Cavalerie* hoog noodig.

Wijders hebben wij, buiten het onmiddellijke verband met de leger-infanterie, behoefte aan cavalerie in de hand van den opperbevelhebber voor ophelderingsdienst buiten het werkingsgebied van de divisien van het veldleger en later als eene snel verplaatsbare reserve (wanneer hare eerste taak vervuld is).

Behoudens in het allerlaatste geval, is de taak der ruitery verkennen, verkennen en nog eens verkennen, d. w. z. scherp kijken, goed zien, juist beoordeelen, logische gevolgtrekkingen maken en daarna verder onderzoeken.

Zoude men voor slagveld-cavalerie desnoods kunnen volstaan met personeel, dat, met verachting van alle gevaren, met moeden dood tegemoet rijdt, voor *onze* cavalerie hebben wij behoefte aan intellectueele menschen, die kunnen voldoen aan de hooge eischen, die aan goede *verkenners* moeten worden gesteld. Over de wenschelijkheid om aan onze cavalerie de lans te geven, *het* wapen bij uitnemendheid voor den patrouilleur, zal ik hier niet uitwijden.

Wat de *Artillerie* betreft, in bedekt terrein, dat voor den strijd meer en meer zal worden opgezocht, is zij uit den aard der zaak in mindere mate te gebruiken. Evenwel is het gevechtsterrein zelden of nooit over de *geheele* uigestrektheid zóo bedekt, dat artillerie niet gebruikt zou kunnen worden, dat de infanterie haar krachtigen steun geheel zoude kunnen ontberen. Bovendien zijn er streken in ons land — wanneer wij vóór de liniën gaan strijden om onze onafhankelijkheid en vooral wanneer wij onze neutraliteit hebben te handhaven —

welke voor het gebruik van artillerie in hooge mate geschikt zijn en waar onze infanterie tegenover eene van artillerie goed voorziene tegenpartij, allerzachtst gesproken, aan zware verliezen zou zijn blootgesteld.

In verband met een en ander is voor ons land m. i. eene starre organisatie niet gewenscht. De divisïën, die in de meer bedekte terreinen optreden, zullen, zoolang zij daarin blijven, met minder artillerie kunnen volstaan dan die, welke reeds dadelijk zullen moeten strijden in terrein, waar veel artillerie *kan* gebezigd worden en waarvan de tegenstander van dat wapen dan ook ten volle partij zal trekken. Aangezien te voren niet is te bepalen hoe die toestand bij de verschillende divisïën zal wezen (bij onmiddellijk *naast* elkaar optredende troepen kan de toestand zoozeer verschillen) en daarin dikwijls wijziging zal kunnen komen, is het voor ons, naar mijn oordeel, noodig, de divisïën *organiek* van niet meer vuurmonden te voorzien dan thans (al hebben de grootere mogendheden ook eene veel sterker toebedeeling van artillerie), doch het is noodzakelijk om daarnaast eene krachtige reserve- (liever aanvullings-) artillerie beschikbaar te houden, ook voor het geval, dat troepen buiten divisieverband (bijv. landweer) van artillerie moeten worden voorzien.

Waar in vele terreinen in ons land aan het gebruik van een grooter aantal kleine batterijen veel voordeelen verbonden zijn boven het gebruik van een kleiner aantal grootere, de snelvuurbatterij van 4 stukken bovendien als gevechtseenheid voldoende *arbeidskracht* heeft (niet minder dan een batterij van 6 vuurmonden) is in het later volgende uitgegaan van het denkbeeld om per divisie 9 batterijen van 4 stukken organiek in te deelen en daarnaast voor het leger eenige afdeelingen (van elke divisie één) als aanvullings-artillerie in reserve te houden.

Tot nu toe werd nagegaan, aan welke eischen een leger voor den modernen oorlog moet voldoen.

Thans wensch ik over te gaan tot de beschouwing van de verschillende *vormen*, waarin eene weermacht kan voorkomen

— vormen, die ook in overweging werden genomen door hen, die het vraagstuk bestudeerden en naar eene oplossing zochten — waarna ik zal aangeven, wat, naar mijne meening, voor *ons* het best schijnt om het gestelde doel te bereiken.

Die vormen dan zijn:

- a.* het *staande leger*, uitsluitend uit vrijwilligers bestaande;
- b.* de *volkswapening*, al dan niet georganiseerd, in ieder geval zonder eene vaste kern van vrijwilligers;
- c.* het *militieleger*, bestaande nagenoeg uitsluitend uit weerplichtigen;
- d.* het *kaderleger*, bestaande uit eene kern van vrijwilligers, dieuende (al dan niet uitsluitend) voor de vorming van het permanente kader, waaromheen in oorlogstijd zich de weerplichtigen (kader *en* manschappen) scharen.

Over den vorm *staand leger* kan ik kort zijn. Van oudsher de vorm voor de weermacht van handeldrijvende natiën, is het thans wellicht nog mogelijk voor een eilandenrijk als Engeland, zoolang dit n.l. zeker is van de hegemonie ter zee; onmisbaar voorts voor eene koloniale mogendheid, zoolang de koloniën geheel van het moederland afhankelijk zijn en men op de bevolking niet kan vertrouwen. Voor eene Europeesche vastelandsmogendheid is een staand leger in den tegenwoordigen tijd ondenkbaar, eensdeels, omdat die vorm, de incarnatie zijnde van de kracht van het geld, in strijd is met de ontwikkeling der denkbeelden omtrent de waarde en de waardigheid der volkeren, anderdeels, omdat aan een staand leger, als gevolg van de groote kostbaarheid, niet eene zoo groote sterkte kan worden gegeven, dat het — ondanks de grooter geoeffendheid en den meer innigen samenhang — opgewassen zou zijn tegen eene, voor minder kosten te vormen, behoorlijk geoeffende en georganiseerde weermacht in een anderen vorm. Daarbij is de soldaat van een staand leger, eenmaal geoeffend, in vreedstijd niet alleen een inproductief, maar bovendien een zichzelf vervelend wezen, terwijl de aanvulling van verliezen in oorlogstijd op te groote bezwaren zou stuiten.

Ik meen mij verder ontslagen te mogen achten, de ethische zijde van het vraagstuk met betrekking tot den vorm „staand leger” uiteen te zetten. Alleen nog een enkel woord, om te releveeren, dat buiten legerkringen zoo dikwijls begripsverwarring heerscht en dat -- evenals aan een militieleger zoo vaak den, misschien meer aantrekkelijken, naam „volksleger” — nog zoo vaak, om welke reden dan ook, de naam van „staand leger” wordt gegeven aan een leger, uit vrijwilligers en militie bestaande.

Wat de volkswapening betreft, ook deze vorm is sterk verouderd.

In overoude tijden liep, wanneer de staat in gevaar was, alles te wapen en ieder weerde zich zoo goed hij kon.

Terugkeer tot die wijze van doen, die trouwens alleen mogelijk was voor herdersvolken, hoogstens (en dan nog slechts in een deel des jaars) voor landbouwende volkeren, maar volstrekt onmogelijk voor die natiën, waar handel en nijverheid bloeien, is, uit den aard der zaak, voor *ons* ondoenlijk, behoudens als eene spontane uiting van verzet, dus voor *zeer korten tijd* en *plaatselijk*.

Ik acht dan ook een weervorm, waarbij „alles te wapen” het uitgangspunt is, een droombeeld, hetwelk ik niet schooner acht dan den terugkeer tot een staand leger, *omdat* onze voorvaderen daardoor, op hunne kosten, de Spanjaarden en de Franschen hebben doen bevechten.

Het militieleger, laat ik zeggen het zoogenaamde *zuivere* militieleger, bestaat nagenoeg uitsluitend uit militieplichtigen. Behoudens een zeer klein aantal instructeurs, zijn opleiders, aanvoerders en soldaten militieplichtig, komen slechts voorbijgaand in militairen dienst. Aangezien een zuiver militieleger denkbaar is, bij eene zelfs zeer beperkte sterkte en een langdurig verblijf onder de wapenen, en het dan van zelf in eene soort *staand leger* ontaardt, moet bij de aanduiding van hetgeen men verlangt nog een factor er bij worden vermeld, n.l. de *sterkte*.

Vrij algemeen wordt het denkbeeld *algemeene* (vrij gelijkmatige) dienstplicht in den laatsten tijd daarmede verbonden en speciaal waar het geldt de weermacht, die voor *ons* wordt verlangd.

Ik kan niet vaststellen of dat de bedoeling ook is van hen, die „aansturen op” of „wenschen te geraken tot” een volksleger. Met den besten wil heb ik het niet verder kunnen brengen dan tot *raden* hoe het doel, waarheen wij door hen zouden moeten worden gevoerd, er uit zou zien.

Alleen de Vrijzinnig-Democratische Bond heeft in een „Ontwerp defensie-paragraaf” verklaard, *wat* hij wil en aan die *verklaring* breng ik hulde. Dan *weet* men ten minste, wat het doel is. Aangezien dit een zuiver militieleger is — op de leest van het Zwitsersche, maar blijkbaar bedoeld om aan *onze* toestanden te zijn aangepast — zal ik dat geschrift als uitgangspunt van mijne beschouwing over het *militieleger* nemen. Het ligt vermoedelijk onder ieders bereik, zoodat eene enkele verwijzing mogelijk is.

In dat geschrift, nu wordt verlangd *dienstplicht* voor alle daartoe geschikte Nederlanders en wel 8 jaar bij de militie, 7 jaar bij de landweer; voorts *weerplicht* in den landstorm tot het 50e jaar. Daardoor verkrijgt men eene macht van 450000 man *in eerste linie*, waarachter in tweede linie 500000 landstorm, totaal 950000 man, met welke „aan elke tegenpartij ontzag inboezemende macht wij ten allen tijde onze neutraliteit kunnen handhaven en onze onafhankelijkheid kunnen verdedigen.” 1)

Op een niet-deskundige, die in getallen een middel tot vergelijking ziet, maken groote cijfers allicht een diepen indruk en groote getallen bewijzen in ziju oog reeds véél voor de deugdelijkheid van een *stelsel*. Ongetwijfeld is het cijfer van 950000 man (waarvan 450000 in eerste linie), genoemd op bladz. 40 van de Ontwerp defensie-paragraaf, zóó groot, dat het vertrouwen inboezemt.

1) De woordvolgorde is een weinig omgezet, doch zonder den zin in zijne beteekenis aan te tasten.

Evenwel leest men enkele regels lager, dat *op de organisatie van deze weermacht in wapensoorten en korpsen niet nader kan worden ingegaan, dan dat zij in groote trekken bij de Wet moet geschieden enz.*

Het is werkelijk jammer, dat de weg niet verder is verkend, dat de voorlichters hebben halt gehouden op het punt, waar de moeilijkheid begint. De moeilijkheid toch bestaat, onder meer, in het verschaffen van kaders, van kleeding en wapenen, in het oefenen, het organiseeren, het aanvoeren en het verplegen van die menschen, in het brengen van verband en beweegbaarheid in die massa's, en . . . last not least . . . in het *betalen* van wat er alzoo noodig is om van die massa mannen te maken, een *leger* (niet op papier, maar bruikbaar voor den *oorlog*).

Was slechts een stapje verder gegaan, dan waren naast het groote, het indrukwekkende, getal *mannen*, andere getallen voor den dag gekomen, die vermoedelijk de belastingbetalers kippenvel hadden doen krijgen. Immers, indien men, de infanterie en de artillerie wilde bewapenen overeenkomstig de eischen van de tegenwoordige oorlogvoering, dan zouden een paar honderd millioen te nauwernood voldoende zijn om in *de eerste behoefte* te voorzien. En wat zou dan *nog verder* moeten volgen?

Maar dit daargelaten.

Er zijn nog andere bezwaren tegen zulk een stelsel.

Een deel, het grootste deel, van de bevolking, moet, ook tijdens den oorlog, aan den oeconomischen arbeid blijven, wil niet de natie in den kortst mogelijken tijd aan uitputting te gronde gaan, althans op de wereldmarkt zoodanig worden teruggesteld, dat de verloren plaats moeilijk, zop ooit, kan worden hernomen. Het voor geruimen tijd aan den oeconomischen arbeid onttrekken van *alle* gezonde mannen, die, in de kracht des levens, de meeste productiviteit bezitten, zoude aan de nationale welvaart een slag toebrengen zoo groot, dat zelfs de felste militarist van zulk een groot leger niet eens mag droomen. Niettegenstaande *Japan* in eigen land de verschrikkingen van den oorlog ook wel heeft ondervonden, is het

toch oeconomisch zijn behoud geweest, dat slechts een klein deel der weerbare bevolking op het oorlogspad was. *Transvaal* daarentegen heeft reeds tijdens den oorlog ervaren, hoe zelfs eene landbouwende bevolking niet ongestraft *te veel* mannen aan den arbeid kan onttrekken. Het „huis toe gaan” der Transvalers was geene lafheid, maar m. i. eenvoudig noodzakelijk, omdat het bedrijf t’huis ook moest voortgezet worden; het is een bewijs, dat de practische Boer wel wilde vechten, maar tevens een open oog had voor de gevaren, die hem en zijn gezin bedreigden, wanneer het bedrijf geheel stil stond of de leiding ontbrak.

Een ander bezwaar, verbonden aan een, naar verhouding tot de bevolkingssterkte, *te groot* leger is de daardoor noodzakelijk wordende verkorting van den oefentijd. De staatsuitgaven moeten natuurlijk geregeld worden naar de staatsinkomsten, die eene beperking vinden in de draagkracht der natie. De Minister van Finantiën zal dus grenzen moeten stellen aan de uitgaven voor de defensie; want, niet alleen hetgeen Oorlog voor de defensie vraagt, is belangrijk en noodig, maar even noodig is hetgeen gevraagd wordt voor volksopvoeding, voor waterstaat, voor justitie, voor het verkeer, voor havenwerken enz. Het spreekt van zelf, dat, waar de uitgaven voor Oorlog niet onbeperkt kunnen worden opgedreven, de vermeerdering van het aantal te oefenen mannen noodwendig moet leiden tot vermindering van de kosten per persoon, dus tot vermindering van oefentijd. Ik laat met opzet bezuiniging door vereenvoudiging enz. buiten beschouwing, omdat — voor eene zuivere vergelijking — moet aangenomen worden, dat dergelijke bezuiniging, waar mogelijk, onder *elk* stelsel het zelfde is en alzoo tot het stelsel zelf *in geenerlei verband* staat. Eenerzijds vereenvoudigingen (bezuinigingen) in rekening brengen en dit anderzijds verzuimen is, op zijn zachtst uitgedrukt, vertoonen van eene geflatteerde balans.

Wat den oefentijd betreft — waarover later nog een enkel woord — acht ik het hier noodig, met betrekking tot hetgeen voor een militieleger, in den zin van „allen te wapen”, als

mogelijk wordt voorgesteld, het navolgende aan te teekenen.

De eerste oefentijd is in de Ontwerp defensie-paragraaf van den V. D. B. gesteld op 42 dagen voor de onbereden wapens. De geoeffendheid echter wordt *ondergeschikt* gemaakt aan hetgeen finantieel bereikbaar is. Immers het getal van 42 dagen is aangenomen, niet omdat men overtuigd was, dat daardoor *voldoende* oefening kon worden verkregen, maar omdat *finantieele* bezwaren zich verzetten tegen een langer verblijf onder de wapenen (zie bladz. 28, regel 6 en 7), welk motief nog wordt herhaald op de zelfde bladz. regel 15—19. In die 42 dagen zal men met *onze* miliciens meer resultaat kunnen verkrijgen dan in 45 dagen met de Zwitsers, staat op blz. 26. Ce n'est pas juré gros, want op bladz. 27 wordt gezegd, dat de Zwitsersche Kolonel ULRICH WILLE 45 dagen voor de Zwitsers veel te weinig achtte en voor de infanterie 80 dagen verlangde. En dat die Kolonel niet alléén stond in zijne opinie, is bewezen door het feit, dat de Zwitsersche infanterie veel meer eerste-oefentijd *heeft* gekregen en *dubbels* herhalingsoefeningen.

Dit, wat het inzicht in de zaak en de vredeservaring der Zwitsers betreft. De geschiedenis geeft hun gelijk. Waarom zij eerst nu tot verlenging van den oefentijd zijn overgegaan en of zij, wanneer zij in betere conditie komen, nog verder in die richting zullen gaan, kan ik alleen vermoeden; dit heeft geene positieve waarde en kan dus verder onbesproken blijven.

Intusschen constateer ik, dat de gedachte geoeffendheid door de Zwitsers, die in hunne bergen en door de ligging van hun land ten opzichte van mogelijke opmarschlijnen der tegenpartij in veel gunstiger conditiën verkeeren dan wij, verre van voldoende wordt geacht. Voorts, dat om *finantieele* redenen (zie bladz. 44) onze mannen minder solide moeten worden geëncadreerd. En dit is eveneens een bezwaar, dat onverbrekkelijk aan een *te* groot leger verbonden is. Immers kan, voor de zooveel grooter sterkte aan manschappen, niet eens de tegenwoordige sterkte aan vrijwillig kader worden behouden en, waar voor het militiekader niet meer oefening dan voor

de manschappen wordt uitgetrokken (bladz. 59), stel ik mij van de degelijkheid van dat in zes weken, zegge 42 dagen, gevormd *kader* niet heel veel voor. Nu wordt de waarde van het vrijwillig kader als aanvoerder 1) wel nagenoeg tot nul weggeredeneerd en de aanleg bij het militiekader hoog aangeslagen, maar daarmee zijn wij er nog niet; die *aanleg* moet door oefening omgezet worden in *bekwaamheid*. Ik onderschrijf hetgeen op bladz. 42 gezegd wordt, n.l. dat iemand zonder muzikalen aanleg door pianolessen geen virtuoos kan worden, maar ik ben overtuigd, dat iemand met den grootst denkbaren aanleg het in geen enkel vak ooit ver zal brengen wanneer hij daarin niet *veel* en *practisch* geoefend wordt. Indien dit wordt toegestemd ten aanzien van de enkele met *buitengewonen aanleg* begiftigden, dan zal ook worden toegestemd, dat de *gemiddelde* mensch, met niet meer dan gewonen aanleg, bij gebreke van veel, goede en praktische oefening, ten eeuwigen dage een kruk blijft.

Ik zal de eerste zijn om toe te geven, dat, waar gedurende den oorlog tijd en ruimte aanwezig zijn, vooral wanneer men *bovendien* de gesteldheid van den bodem in het voordeel heeft, uit massa's weinig geoefenden bruikbare troepen gevormd kunnen worden, die onschatbare diensten kunnen bewijzen en die voor het beste leger ter wereld niet uit den weg behoeven te gaan, *mits* een eminent man, een genie van de bovenste plank, een CROMWELL, WASHINGTON, CARNOT, *tegelijktijd* wordt gevonden. Waar een dier factoren ontbreekt (vooral de laatste) gelukte het echter nimmer, en daarom meen ik, dat wij op de mogelijkheid, dat eens *al* die factoren aanwezig zullen zijn, geen systeem mogen gronden.

Thans nog een enkel woord over de kosten.

Veelal wordt eenvoudig de regel van drieën toegepast. Zóó eenvoudig is de zaak echter nog niet. Die regel van drieën gaat immers niet op, wanneer de vele factoren, die bovendien

1) Mist ons vrijwillig kader dan alle geestkracht, vastberadenheid en besluitvaardigheid en zijn die eigenschappen alleen aan te treffen bij miliciens?

moeten worden in acht genomen, buiten beschouwing worden gelaten.

De winst in geld houdt wel verband, maar is *niet evenredig* met de vermindering van oefentijd.

In de eerste plaats is het onjuist, het aantal man-maanden als maatstaf voor eene vergelijking te nemen en bijv. te concludeeren, dat 32000 man, die gedurende 6 weken voor eerste oefening onder de wapenen zijn, evenveel zouden kosten als 4000 man met 12 maanden eerste-oefentijd. Om de gedachten te bepalen — en slechts als zoodanig, want ook dit is niet geheel juist, maar komt alleen dicht bij de waarheid — zij hier vermeld, dat men voor de kosten van 4000 man met 12 maanden oefentijd kan hebben 8950 man met 6 weken oefentijd 1), zoodat voor eene lichte van 32000 man de kosten ruim driemaal, bijna viermaal, grooter zijn dan bij de eenvoudige becijfering zoude schijnen. In de Ontwerp defensie-paragraaf is een veiligheids-coëfficiënt aangenomen door de kosten per dag te stellen op f 0,30 hooger (waaruit echter de hogere kosten voor het kader tevens moeten worden bestreden) en door de kosten voor kleeding en uitrusting te scheiden van de onderhoudskosten, doch deze is te klein. Daarbij is het jammer, dat een paar vergissingen zijn blijven staan en enkele zaken over het hoofd zijn gezien. Bij de kosten voor verblijf enz. is n.l. vergeten, dat de bereden wapens voor *langer* verblijf onder de wapenen behoorden te worden nitgetrokken; voorts is vergeten, dat voor een leger in eerste linie van 450000 man, dat o. a. in Gelderland, Overijssel en Brabant optreedt, méer cavalerie moet worden beschikbaar gesteld, omdat de redeneering betreffende de „geringe bruikbaarheid der cavalerie in *onze* terreinen” wel voor *polderland* geldt, doch in Brabant, Gelderland en Overijssel niet meer opgaat; wel is waar wordt voordeel gezocht en gevonden in bezuiniging op kleeding enz. voor

1) Ik berekende f 160 voor eerste uitrusting, wapens, munitie enz. en f 0,70 daags voor onderhoud.

het Volksleger, maar die mogelijkheid voor een ander stelsel werd niet in rekening gebracht; vergeten werd blijkbaar, dat de genoemde 450000 man méér geschut noodig hebben dan onze 4 divisïën, en dat geschut en projectielen ook geld kosten; over het hoofd werd gezien, dat het geweer, de patronen enz. voor den volkslegerman even duur zijn als die voor elken anderen weerman, hij zij dan kort of lang geoefend, maar dat men er voor ieder man één moet hebben en eene flinke reserve bovendien, zoodat dus de groote sterkte ook in dat opzicht tot groote kosten leidt. Na 30 jaar komen die geweren wel weer beschikbaar voor nieuwe lichteningen, wanneer die wapens dan nog niet verouderd of onbruikbaar zijn, doch tot zoolang zullen nog wel wat hogere bedragen moeten worden in rekening gebracht.

Op de geleverde becijferingen wil ik verder niet ingaan; alleen wil ik releveeren, dat de ervaring geleerd heeft — wanneer de aanvankelijke becijfering bij de indiening van de Militiewet van 1901 naast de resultaten wordt gesteld — dat vrees voor *onderschatting* niet buitengesloten, zelfs gewettigd is.

Uit het voorgaande moge blijken, dat men bij het streven naar een „alles te wapen” of over veel meer geld moet beschikken, of wanneer men aan een bepaald bedrag gebonden is, niet bereikt, wat men zich had voorgesteld. En dit niet enkel wat het *aantal* strijders betreft, maar ook wat de *weerkraft* van het geheel aangaat. Het is stellig onnoodig om HANNIBAL, ALEXANDER DE GROOTE, KAREL DE XIIE, AARTSHERTOG KAREL VAN OOSTENRIJK, VON WERDER en zooveel andere namen te noemen of den strijd aan de Loire en in Oost-Frankrijk in herinnering te brengen als bewijs, dat het *getal* niet alles is in den oorlog en dat, zonder ook maar iets af te doen van de door NAPOLEON geuite stelling, dat „la victoire est toujours aux plus gros bataillons”, eene goed geoefende, goed geëncadreerde en zeer beweegbare troepenmacht, die niet in de dalen van een hooggebergte zit vastgeklemd, korte metten zal weten te maken met eene meer dan dubbele overmacht van zeswekers, geëncadreerd zooals het voor dezen „finantieel mogelijk” is.

Wat zeer goede troepen onder goede aanvoering vermogen, zelfs onder de moeilijkste omstandigheden, leze men in de geschiedenis van SUWAROW's tocht door de Alpen in 1799, leere men uit den uitval van SCHARNHORST uit Meenen in 1794, uit het optreden van het detachement-von BOLTENSTERN bij Montoire, en uit zooveel andere voorvallen uit de krijgsgeschiedenis.

Waar reeds in den aanvang is nagegaan, aan welke invloeden de soldaat te velde blootstaat, thans nog meer dan vroeger, en dat de moderne wijze van oorlogvoeren meer van zijn kennen en kunnen verlangt; waar is nagegaan, hoe, in verband met een en ander, zooveel hoogere eischen aan het *kader* moeten worden gesteld dan ooit te voren, daar moet thans gewezen worden op het feit, dat een zuiver militieleger met algemeenen dienstplicht (wat men dus *thans* onder volksleger verstaat) voor veel meer finantieele opofferingen slechts kan geven: onvoldoende geoefende soldaten met onvoldoende voor zijne taak voorbereid kader; groote massa's, die onvoldoenden samenhang hebben en onvoldoende beweegbaar zijn; massa's, waarin, wegens te kort samenzijn, van vertrouwen der meerderen in de minderen (die zij tenauwernood bij naam leeren kennen) geene sprake kan zijn, evenmin als van het omgekeerde; massa's infanterie zonder voldoende steun van cavalerie en artillerie; in een woord, dat in *zulk* een volksleger alle kansen vereenigd zijn tot het reddeloos doen verloren gaan van de zaak, waarvoor het staat.

Wie zal ooit de ontzettende verantwoordelijkheid tegenover de natie en tegenover de geschiedenis op zich durven laden, onze mannen *op die wijze* vóór den vijand te brengen; wie zal den moed, neen de *lichtzinnigheid*, hebben, eene weermacht te scheppen, die voorbestemd is om — zonder eenigen dienst aan het vaderland te kunnen bewijzen — slechts een nieuw voorbeeld te geven van de intense onbruikbaarheid van die soort van troepen?

Het kaderleger heeft eene kern van vrijwilligers (kader), waaromheen in oorlogstijd zich de militie (soldaten *en* kader) schaart.

De waarde van militiekader *alléén* is — de practijk heeft dit doen zien — *onmiddellijk* na terugkeer onder de wapenen, niet zoo groot als men wel denkt of wil doen gelooven. Het militiekader is eene zeer te waardeeren hulp bij de aanvoering en goed, intelligent, militiekader kan men, bij wijze van spreken, nooit genoeg hebben. Maar, al bestond het alleen uit geboren tactici, zij kunnen *alléén* onmogelijk, het stevige geraamte vormen, waaraan het geheel reeds op den eersten, besten dag na de mobilisatie behoefte heeft. Hoe ontwikkeld het militiekader ook is, met hoeveel zorg het is uitgekozen, en hoe goed het geoefend is op het oogenblik, waarop het met groot verlot vertrekt, het mist, wanneer het — na eenige jaren — plotseling bij mobilisatie onder de wapenen komt, de vastheid (en voor velen ook de gewoonte) van bevelen; dat gebrek aan vastheid, aan aplomb, heeft een verderfelijken invloed op het vertrouwen, dat de soldaat in zijn aanvoerder behoort te bezitten en dat in moeilijke dagen de weerstandskracht van den troep verhoogt.

Indien het militiekader goed onderlegd geweest is, herwint het zijne goede eigenschappen echter weér spoedig, wanneer het tusschen of naast goed vast kader intreedt.

In het bezit van die kern van vrijwillig kader schuilt daarom de kracht van het kaderleger. Men moet daarbij niet uit het oog verliezen, dat — zoowel om oeconomische als om militaire redenen — de operatiën zoo spoedig doenlijk na de mobilisatie zullen beginnen en dat er dus *niet veel tijd* is om het militiekader „op dreef” te krijgen. Daarom moet de kern van vrijwillig kader degelijk en niet te zwak zijn. Majoor KUNZ, die waarlijk als navorscher der krijgsgeschiedenis (niet enkel van feiten, maar ook van oorzaken en gevolgen) zijne sporen verdiend heeft, zegt: „Hätten die Franzosen im August 1870 ebenso ungenügende Kadres besessen wie wir, hätten sie ihre Feldarmee ebenso durch Reservisten verwässert wie wir das gethan haben, dann würde uns die Niederwerfung der Kaiserlichen Armee nicht annähernd solche Ströme von Blut gekostet haben als es in Wirklichkeit der Fall war.”

Ook voor de opleiding, de vorming, van den soldaat heeft die vaste kern eene zeer groote beteekenis en waarde. Indien over een voldoende aantal en goede onderwijskrachten wordt beschikt, kan het aan de militie te geven onderricht — en dus ook het resultaat daarvan: de geoeffendheid — beter wezen; er kan dan aan opleiding, aan opvoeding van den man tot *oorlogssoldaat* worden gedacht, waarvan geene sprake kan wezen, wanneer slechts over *vluchtig opgeleide* onderwijzers of over *te weinig* goede instructeurs kan worden beschikt.

Van de sterkteverhouding der vaste kern tot de militie, van de individueele geoeffendheid van deze laatste, van den tijd van samenzijn en den daardoor ontstanen samenhang (het verband in den troep) is het *gehalte* afhankelijk en, naar gelang het gehalte beter is, kan tot het verkrijgen eener zelfde *weerkraft* de totale getalsterkte geringer wezen.

De ervaring moet leeren waardeeren de verschillende zoo even genoemde factoren en moet leeren zien hoe lang — *onder verschillende omstandigheden, wat eerste oefening betreft* — voldoende technische kennis, voldoende besluitvaardigheid en voldoende zelfvertrouwen bij den man behouden blijft om — bij goede encadreering — aan den troep als geheel de waarde toe te kennen, die hij als *oorlogsafdeeling* hebben moet, wil hij bruikbaar zijn. De dit jaar gedane waarnemingen betrekkelijk de geoeffendheid enz. der landweercplichtigen hebben zeer groote waarde, niet alleen omdat het mogelijk was, vergelijkingen te maken tusschen de waarde van die, 12 à 17 maanden geoeffende, landweermannen en de 8- en 4-maanders, die (na korte afwezigheid) voor herhalingsoefeningen opkomen, maar ook, en vooral, omdat de waarneming zich kon uitstrekken tot de *encalcreering*. Wat het kapitaal van geoeffendheid moet zijn, dat den man wordt medegegeven met groot verlot, welk excedent moet worden gegeven, met het oog op verlies aan geoeffendheid tijdens afwezigheid van den troep, daaromtrent geeft dergelijke waarneming mede licht, terwijl de gewone practijk leert, hoeveel tijd noodig is om dat kapitaal van geoeffendheid bij den *gemiddelden* man vast te leggen zonder

overnemen der onderwijzers (woekeren met den tijd) en zonder afmatting, en daardoor afstomping, der leerlingen.

De toevoeging van de militie in een kaderleger kan op twee wijzen worden gedacht :

1° een klein aantal, doch sterke lichtingen ;

2° zwakkere lichtingen, maar met een langeren *diensttijd* (niet met *oefentijd* te verwarren).

Op ethische gronden en evenzoo van een militair standpunt verdient de eerste vorm ongetwijfeld de voorkeur : de breedst mogelijke schare gaat door het leger, terwijl van het kapitaal van technische geoefendheid, dat tijdens de eerste oefening bij den man wordt vastgelegd, op het oogenblik van mobilisatie miuder is verloren gegaan ten gevolge van korter afwezigheid met verlof dan het geval zou wezen bij een langdurigen diensttijd (een groot aantal lichtingen) ; Bovendien zijn bij *alle* onderdeelen in vreedestijd de afdeelingen sterker.

Een verder voordeel — van staats-oeconomischen aard — is, dat het leger kan bestaan uit mannen, welke nog niet den leeftijd hebben bereikt, waarop het gros zich een gezin heeft gevormd. Van een militair standpunt bekeken, is dat voordeel zoo groot niet : de krachtige mannen van 25 tot 30 jaar, vol uitgegroeid, tegen alle vermoeienissen beter bestand dan de nog in hun wasdom zijnde jongens van 20 tot 25 jaar, zijn werkelijk de beste veldsoldaten. NAPOLEON apprecieerde wel „ces jeunes conscrits”, maar toen was er niet veel anders meer te krijgen ; overigens had hij liever ouderen. Die ouderen zijn ernstiger, hebben wat meer levenservaring, hebben meer begrip van en gevoel voor wat zij doen. Mogen de jongeren hunne waarde hebben, wanneer er eens roekeloos op ingestormd moet worden, de ouderen hebben daarentegen meer taaigheid en zijn tegen een moreelen stoot meer bestand ; doch zooals gezegd, van een staats-oeconomisch standpunt zijn weinig lichtingen een voordeel.

Tegenover het vele goede, dat aan dat stelsel verbonden is, staan evenwel bezwaren, wanneer men het vergelijkt met het stelsel van een grooter aantal, doch zwakkere lichtingen.

Ik neem aan, dat in beide stelsels, die ik hier met elkander vergelijk, tot (ongeveer) eenzelfde legersterkte wordt gekomen en dat bij beide stelsels eene *degelijke* eerste-oefening wordt gegeven. Alvorens verder te gaan, hierover een enkel woord.

Indien bij het stelsel met weinig lichten een korter oefentijd wordt vooropgesteld, *omdat* de man minder in geoefendheid zal verliezen, constateer ik, dat het voordeel, wat ik zoo straks als een der voornaamste noemde, wordt gediscoonteerd. Daarover mag dan ook nooit meer gesproken worden op poene van beschuldiging, gefatteerde balans te leveren.

Ik beschouw die quaestie van vermindering van eerste oefening, het leggen van de grondslagen van het gebouw, misschien op andere wijze dan anderen dat doen. *Ik* redeneer als volgt: zijn 6 of 4 maanden voor den een voldoende om alles te leeren, wat hij weten moet, dan is die tijd ook voldoende voor een ander; en zijn 12 maanden daartoe in het eene stelsel noodig, dan zijn zij dat ook in een ander stelsel, en dan zijn 5 of 7 maanden in een ander stelsel *te weinig*. Technische kennis is spoedig genoeg weer opgefrischt, wanneer zij er *degelijk* in gezeten heeft. Herhalingsoefeningen zijn dan ook — tenzij eene andere bewapening wordt ingevoerd — niet *daartoe* noodig, maar wel om tot groote afdeelingen te geraken, omdat de man, tot verheffing van zijn moreel, behoefte heeft aan een gevoel van kracht, dat hij alleen door het zijn in groote afdeelingen verkrijgt. Herhalingsoefeningen tot aanvulling van (alzo te kort gedachte) eerste oefening zal ik maar buiten bespreking laten: men doet dan beter (ook voor den man zelve) hem aanvankelijk zo lang te houden, totdat men gereed is.

Ik achtte het noodig om mijne meening te dezer zake scherp te stellen, omdat, bij vergelijking van de beide soorten van kaderlegers, de redeneering is buitengesloten, dat het getal compenseerend optreedt tegenover een minder gehalte, vermits toch in beide stelsels het getal *gelijk* is gedacht.

De bezwaren nu tegen het stelsel van groote lichten met een korten diensttijd zijn in hoofdzaak de volgende.

Voor het leger wordt slechts weinig partij getrokken van de zorg, de moeite, de kosten, aan de oefening, opleiding en vorming van den soldaat besteed. Na verloop van slechts enkele jaren toch wordt hij voor den oorlogsdienst niet meer aangewezen.

Van een militair standpunt is ons dit wel is waar onverschillig, maar in die omstandigheid schuilt een groot gevaar voor het stelsel, aangezien het zoo aanlokkelijk is om dan toch die volgende lichtingen, in plaats van haar met paspoort te zenden, beschikbaar te houden. Wij zijn op die wijze al, *betrekkelijk* op een goedkoopje, van onze vroegere 5 lichtingen op 8 gekomen. Gelukkig heeft de ervaring geleerd, dat zelfs oudere lichtingen dan de 8ste flinke mannen zijn, met wie men nog best vóór den vijand kan komen 1). Maar uitbreiding van het aantal *grote* lichtingen leidt tot wat anders. Oeconomisch worden er te veel handen aan den arbeid onttrokken en bovendien (de finantieele boog schijnt tot het uiterste gespannen) het kost veel geld. Elke lichting, die men meer houdt, stelt de beschikbaarstelling van kleeding, wapens, enz., die van de gepasporteerde lichting op de jongste lichting kan overgaan, een jaar uit en dit staat gelijk met de aanschaffing van eene volledige uitrusting voor eene volle lichting, alzoo $\pm 6\frac{1}{2}$ millioen, ongeacht nog de omstandigheid, dat men dat grootere getal strijders zal moeten encadreeren, dat cavalerie en artillerie noodig zijn, enz. Dat alles brengt zijne kosten mede.

Aannemende, dat eene voldoende eerste oefening wordt *voorgegesteld* — hetgeen mij zoo rationeel voorkomt, dat daaraan geen oogenblik wordt getwijfeld — is het gevaar, waarop zoo even gedoeld werd, werkelijk grooter dan misschien wel schijnt. Immers, gegeven de zorg voor het eindcijfer der Begrooting, leidt verlenging van de beschikbaarstelling (dus méér lichtingen) tot den wensch naar bezuiniging (!), die dan zoo

1) Komen we eens vóór den vijand met hen, dan zal arm-Nederland nog wel fondsen vinden om voor hunne vrouwen en kinderen te zorgen. Daar twijfel ik in geenen deele aan.

gemakkelijk gevonden wordt in verkorting van oefentijd
 en zoo stappen wij, bijna ongemerkt, uit de stevige boot
 „kaderleger” in het ranke schnitje „militieleger”.

Aangenomen echter, dat men hoopt, den drang te kunnen
 bezweren naar het beschikbaar stellen van meer lichtingen, dat
 men hoopt te kunnen voorkomen de *daaruit* voorkomende
 noodzakelijkheid van korter oefening dan *noodig* werd geacht,
 dan nog is het gevaar in hooge mate aanwezig en wel *door*
het stelsel zelf, want dit is duurder.

Hoewel de kosten voor uitrusting en bewapening — afgezien
 wellicht van eenige meerdere uitgaven om tegemoet te komen
 aan de preutschheid van hen, die niet van „gedragen” kleeding
 houden — bij beide systemen van kaderleger, eene gelijke
 eindsterkte vooropstellende, gelijk zijn, is er een verschil in
 onderhondskosten, hetwelk waarlijk niet gering is. Neem ik bijv.
 eene sterkte der lichting van 44000 man, dan zijn, tot het ver-
 krijgen van ongeveer de zelfde eindsterkte, die bij het *bestaande*
 systeem (wet van 1901) bereikt wordt, noodig 3 lichtingen.
 Men zoude kunnen volstaan met slechts één herhalingsoefening.
 Stel voorts, dat men 12 maanden voor opleiding van het kader
 verlangt, slechts 12 maanden voor de bereden wapens en slechts
 6 maanden voor de onbereden wapens, hetgeen beslist te weinig
 is, dan komt men tot een bedrag, dat ruim 3 millioen 's jaars
hooger is dan de bestaande organisatie, waar tegenover men
 toch in eene betere conditie wil geraken, maar integendeel reeds
 dadelijk concessies aan oefentijd moet doen. Verlangt men een
 oefentijd, die behoorlijke opleiding toelaat bijv. voor de onbereden
 en bereden wapens resp. van 11 en 18 maanden, dan komt
 men tot een plus van ruim 7 millioen 's jaars. Wilde men
 geen hooger bedrag besteden, dan zoude de oefentijd van de
 onbereden wapens tot op 2 maanden (zegge 60 dagen) moeten
 worden verminderd. Wil men daarentegen aan den oefentijd
 van bijv. 6 maanden vasthouden, dan moet opgeofferd worden
 het ethische beginsel, of liever men moet dit veel geweld aan-
 doen, wat m. i. nog erger is. Men moet dan geraken tot niet
 meer dan \pm 24000 man 's jaars, waartoe allerlei redenen van

vrijstelling zullen moeten worden bedacht, die met de oorlogsbruikbaarheid van den man absoluut niets gemeen hebben.

Er gaat niets af, men draait in een vicieusen cirkel rond.

Daarom zoude ik aan hen, die, na rijpe overweging — iets anders mag ik bij hen niet onderstellen, — tot de conclusie gekomen zijn, dat, tot elken prijs, de ethische „*idee*” moet zegevieren, zelfs met opoffering van de weerkracht, willen toeroepen: kies kleur, stuur niet aan op het militieleger. maar voer het onmiddellijk in. Maak liever de lijdensgeschiedenis kort, sla de overgangsvormen over en organiseer, liever morgen dan overmorgen, een leger in den vorm, die u voor oogen staat; wees royaal en aanvaard de verantwoordelijkheid voor de zaak, maar laadt die niet — door het kiezen van eenige omwegen — op de schouders van hen, die, na u komende, de gevolgen zullen moeten dragen van de richting, waarin niet door hen „gestuurd” werd; neem ridderlijk, zoowel tegenover de natie als tegenover de geschiedenis, op u alle consequenties van de organisatie eener weermacht, die — de geheele geschiedenis door — bewezen heeft niets dan ellende te kunnen brengen, doch nimmer redding.

Aan hen daarentegen, die, eene degelijke oefening van man en kader eischende, te goeder trouw meenen, in het stelsel (een klein aantal groote lichten) eene oplossing gevonden te hebben voor het raadsel, waarnaar wij allen zoeken, zoude ik in overweging willen geven: ga nog eens bedaard alle factoren na, die in werking komen; bereken nog eens nanwgezet of het stelsel wel uitvoerbaar is binnen de gestelde finantieele grenzen, de draagkracht der natie; weeg de voordeelen en de nadeelen onbevooroordeeld tegen elkander af en vergeet vooral ook niet vooruit te zien, te trachten de gevaron te voorzien, die voor de toekomst in het stelsel gelegen zijn; laat het u niet ontgaan, dat ge — niet dadelijk, maar in de toekomst — uw stelsel zult zien ondermijnen door de voorstanders van het ethische beginsel, dat in den algemeenen, meest algemeenen, dienstplicht schuilt, en dat zij steun zullen vinden bij alle belastingbetalers;

zoodat het *stelsel* — uws ondanks — zou voeren op een weg, dien gij *niet* wilt bewandelen. Wees dus op uwe hoede.

De andere vorm van een kaderleger, het stelsel van kleinere, maar meer talrijke lichteningen, kan, binnen behoorlijke financiële grenzen, een goed en krachtig leger geven, doch dan moet de oefentijd toelaten, den man *degelijk* voor zijne oorlogstaak voor te bereiden, dan moet het vaste kader van uitmuntende hoedanigheid zijn en dan moet aan de opleiding en vorming van het militiekader de noodige zorg kunnen worden besteed, opdat zoowel de opleiding van den man als de aanvoering in alle opzichten verzekerd is. Voorts moet voor eene goede aanvulling van verliezen in oorlogstijd gezorgd zijn, opdat het leger en elk zijner deelen, om zoo te zeggen, onvernietigbaar zij. Niet zoozeer in het aantal bataljons en in de aanvangsterkte der bataljons schuilt de waarde van een leger, maar veeleer in het op kracht blijven der afdeelingen. Dit goed voor te bereiden zij eene zeer voorname zorg.

Naast de degelijke opleiding van man en kader heeft het Japansche leger — dat misschien wel het beste voorbeeld is van een kaderleger in den hier besproken vorm — ontegenzeggelijk een groot deel van zijn succes te danken aan de goede voorbereiding der aanvulling. De afdeelingen bleven steeds op behoorlijke sterkte; naar gelang van de verliezen werden kader en manschappen geschoven tusschen hen, die reeds ervaring van den oorlog hadden opgedaan en tot den laatsten oorlogsdag vonden de jonge soldaten steun in de kameraden, die den oorlog kenden; de aanvulling bestond echter uit *ge oefenden* en de voorraad (als ik het zoo noemen mag) was zoo ruim, dat het zelfs mogelijk was, in den loop van den oorlog de organieke sterkte te verhoogen.

Wordt, tot de laatste man der lichteningen, in de aanvangsterkte „verwerkt,” dan staat men na enkele dagen van zware vermoeienis, na een enkel ernstig gevecht, voor een hoogst bedenkelijk geval. De troepenafdeelingen zijn weggesmolten en wat heeft men om aan te vullen? Wat zal de waarde dier

afdeelingen zijn, wanneer de aanvulling uitsluitend uit nagenoeg ongeoeffenden moet bestaan? Wat zal de aanvoering daarin beteekenen, wanneer geen goed kader kan worden toegevoerd?

Ook ons bestaand stelsel is, in zekeren zin, een voorbeeld van een kaderleger met veel, maar minder sterke lichten.

Onbestreden is ons stelsel niet! Dat het allerwege goed gevonden wordt, zal niemand beweren, die de litteratuur der laatste jaren heeft gevolgd.

De *oorzaak* van die bestrijding is werkelijk niet — zelfs niet in hoofdzaak — te zoeken in de zucht naar iets *nieuws*, naar iets *anders* bij hen, die aan dien strijd hebben deelgenomen.

Ik stel op den voorgrond, dat allen, die de militaire kracht, de weerbaarheid, van Nederland als *doel* zich voor oogen stelden, hebben gestreefd naar iets, dat *beter* is dan het bestaande, daarbij verschillende wegen volgende, in de hoop te bereiken de *hoogste* weerkracht binnen de grenzen van »betaalbaarheid”, en — dit moge al dan niet langs den gekozen weg bereikbaar zijn — het *streven zelf* is loffelijk. Slechts politieke beweegredenen moeten — nu en altijd — bij bespreking van weerbaarheid buiten debat blijven, vermits nu eenmaal een vijand niet kan worden verslagen met staatkundige motieven, maar dat men daarvoor noodig heeft een krachtig en goed geoefend leger en de weermacht nu eenmaal geene politieke, geene partijzaak is, maar zuiver eene *weerzaak*.

De *oorzaak* van de bestrijding van ons bestaande systeem ligt m. i. in de halfslachtigheid en in het „niet-af” zijn; daardoor is ook de bestrijding zoo algemeen.

Wij hebben een *nieuwen* toestand verkregen met betrekking tot de soldaten (persoonlijke dienstplicht) en tot hun oefentijd, terwijl de kadervorming nog op de *oude* leest geschoeid bleef. Door den korten oefentijd en de *verschillende* oefentijden is *uit* die soldaten en *met* den troep ook geene vorming van degelijk kader mogelijk.

Ons tegenwoordig stelsel geeft ons niet voldoende geoefende manschappen (wel voldoende voor het exercitieveld, maar niet voldoende voorbereid voor den oorlog); het geeft geene vol-

doende, als 't ware tot in het oneindige voort te zetten, aanvulling van *geoeffenden*; het wortelt niet, vindt zijn steun niet in eene weerbare natie; de aanvoering is niet verzekerd, is zelfs minder geworden dan zij was vóór de wet van 1901. Immers, het vaste kader, dat aanvankelijk werd overgenomen om in den te korten tijd den man de vereischte voorbereiding voor den oorlog te geven, dat heeft gewoekerd met den tijd, dat afgejaagd is, heeft den lust verloren en is verloopon; wat overgebleven is, heeft zich, in arren moede, bij den toestand neêrgelegd, waarbij eene zekere gelatenheid is ontstaan, waarlijk geene eigenschap om met alle vuur jonge mannen op den oorlog voor te bereiden; het militiekader, dat het gros van de encadreering vormt, kan in den tijd, die voor degeelijke opleiding van den *soldaat* onvoldoende is, niet voor zijne moeilijke taak worden geschikt gemaakt en dit wordt te moeilijker, naar mate het *goede* vrijwillige kader, de *opleider van het militiekader*, verloopt of in waarde vermindert; daarbij komt, dat in het militiekader niet komen alle krachten, die daarin noodig zijn, omdat wegen openstaan om op gemakkelijker wijze aan de verplichtingen tegenover het vaderland te voldoen. 1)

In een woord, het bestaande stelsel, niet partij trekkende van de voordeelen, die door den persoonlijken dienstplicht werden aangebracht, prijs gevende den oefeningstijd van vroeger, niet toelatende eene behoorlijke aanvulling van verliezen in oorlogstijd, veroorzaakt hebbende verslapping van de kaders (van *beide* soorten) draagt de kiemen van het bederf bij zich en vindt nergens steun.

Het stelsel is een nood-stelsel, dat een slechter heeft afgewend, maar op den duur bruikbaar is het niet en te verbeteren door partieele wijzigingen m. i. evenmin; het komt mij daarom het beste voor, op den bodem van den in 1898 verkregen toestand een geheel nieuw stelsel te bouwen.

1) Door ieder — in welke richting hij ook eene oplossing van het defensie-vraagstuk zocht — werd een groote wissel getrokken op de vaderlandsliefde, opofferingsgezindheid enz. Ik merk op, dat nog geen dezer wissels is gehonoreerd.

Thans zij het mij veroorloofd, te ontwikkelen de wijze, waarop, naar mijne meening, het doel zoude kunnen worden bereikt, hoe — binnen finantieel mogelijke grenzen — eene weermacht zoude kunnen worden gevormd, die, onder alle omstandigheden, waarin Nederland zoude kunnen verkeerren, de diensten kan bewijzen, die gevorderd worden, die aan de nationale arbeidskracht in vreedstijd niet te hooge eischen stelt en in oorlogstijd op de oeconomische krachten niet te veel beslag legt.

Mij staat voor den geest eene *mobiele* krijgsmacht, een goed geoefend, behoorlijk geëncadreerd, manoeuvreervaardig *veldleger* van 96 bataljons met cavalerie en artillerie, hetwelk *in staat* is om — hetzij tot handhaving onzer neutraliteit, hetzij voor den strijd om ons volksbestaan — vóór de liniën gebruikt te worden. Dat leger is in zijn rug beveiligd, terwijl *tegelijktijd* de kusten naar behooren worden bewaakt (tegen eene diversie zelfs *verdedigd* kunnen worden) en de verdediging van het hart des lands (van onze polderterreinen en noordelijke provinciën) wordt voorbereid. Achter dat veldleger bevinden zich zoodanige depôts, dat — menschelijkerwijs gesproken — het leger doorlopend op de vastgestelde sterkte kan worden gehouden, dat het aan *weerkraft* niet vermindert. Welke verliezen dat leger ook lijdt, een eventueele vijand zal steeds de zelfde sterkte tegenover zich vinden, niet alleen het zelfde aantal onderdeelen, maar altijd het zelfde aantal *goed geoefende* combattanten, bereid om de worsteling weêr van voren af te beginnen. In eene dergelijke, goed gedisciplineerde, onverwoestbare, krijgsmacht zouden de door alle eeuwen bekende krijgsmansdengden onzer landslieden tot haar recht komen, en op den taaien weêrstand van zulk een leger van Nederlanders zouden de aanvallen van elken belager onzer onafhankelijkheid afstuiten of liever afslijten. Een dergelijk zwaard in de hand van eene krachtige regeering zal zelfs in staat zijn, veel onheilen te voorkomen en, waar een bewaarde vrede meer geldt dan een gewonnen oorlog, mogen wij ook dat niet uit het oog verliezen. Eene weermacht als hier bedoeld, die in staat is, waar noodig, onmid-

dellijk tot den aanval over te gaan, eischt om *geneutraliseerd* te worden ten minste een viertal goede legerkorpsen, welke macht noch Duitschland, noch Frankrijk voor de *beveiliging* van de operatielijn zal kunnen afzonderen. Bij een *aanval op ons volksbestaan* zijn al dadelijk minstens een zestal legerkorpsen noodig (alzo $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{3}$ van de beschikbare georganiseerde legermacht van de groote nabuurstaten) om de door ons op te stellen legermacht te verslaan, uit de buitenprovinciën terug te dringen. Zelfs wanneer wij die moeten verlaten, kan het grootste deel van ons leger nog *mobiel* blijven (mits eenige uitvalspoorten worden opgehouden, waarvoor andere troepen gebezigd kunnen worden); immers, het zal slechts voor een gering deel noodig zijn tot het tegenstaan van den vijand in onze polderterreinen en in onze noordelijke provinciën, waar het terrein voor de passieve verdediging zoo bij uitstek gunstig is. De macht der tegenpartij zal dus geene vermindering kunnen ondergaan na een eerste (laat ons hopen lang te wachten) succes.

Aan eene door geheel Europa beraamde of goedgekeurde executie van Nederland geloof ik voorshands niet en daarom meen ik te mogen aannemen, dat — met het oog op toch altijd mogelijke complicatiën — eene eventueele tegenpartij niet licht een zestal legerkorpsen voor een aanval op ons land zal kunnen beschikbaar stellen.

Wanneer wij een krachtig (niet enkel door aantal, maar ook, en vooral, door geoefendheid en samenstelling krachtig) leger kunnen gereed stellen, zal daarin de beste waarborg gelegen zijn voor het behoud onzer onafhankelijkheid en voor de eerbiediging onzer neutraliteit en menigmaal zal, zonder dat daarom het zwaard behoeft getrokken te worden, onze diplomatie in het belang van ons geheele volk het hoofd gedekt kunnen houden, waar onder andere omstandigheden eene deemoedige houding de eenige mogelijke is.

. Onze weermacht, berustende op het beginsel van algemeen weerplicht, zoude, naar mijne meening, moeten bestaan

uit vrijwilligers, militia en landweer, terwijl de georganiseerde landstorm voor vele diensten alsmede voor locale verdediging kan worden aangewezen. Naar gelang van de omstandigheden wordt de militia alleen, dan wel de militia en de landweer, of eindelijk militia, landweer en landstorm voor den dienst opgeroepen.

De militia vormt het *actieve leger*, hetwelk een *kaderleger* is met een groot aantal lichten (voorloopig op 8 gesteld); verder levert de militia eene aanvullingsreserve, welke in 2 bans wordt ingedeeld. Na afloop van den dienstdienst bij de militia dient de weerplichtige nog 7 jaar bij de landweer, met uitzondering van hen, die bij de bereden wapens of de pantserfortartillerie zijn ingedeeld. Alle niet bij de militia ingedeelden zijn landstormplichtig evenals allen, die hun dienstdienst bij de militia of bij de landweer volbracht hebben alsmede zij, die, na als vrijwilliger uit den dienst te zijn ontslagen, niet bij de reserve van het actieve leger of bij de landweer zijn ingedeeld. De landstormplicht duurt tot het 45ste levensjaar.

Wat de sterkte der lichten en den oefentijd der militia betreft, zij het volgende medegedeeld.

Alle jongelieden, welke den dienstplichtigen leeftijd hebben bereikt, worden aan eene voorloopige keuring onderworpen, welke zich in hoofdzaak kan bepalen tot het vaststellen van de lengte, den borstomvang en eenige *uiterlijke* kenmerken van geschiktheid (n.l. of zij recht van lijf en leden zijn, geene opvallende ooggebreken hebben en dergelijke).

Van de voor den militairen dienst aldus voorloopig goedgekeurden zoude ik willen aanwijzen :

voorloopig ten hoogste 20000 voor het actieve leger,

5000 » de aanvullingsreserve 1en ban,

5000 » » » » 2en »

Gelijk zoo even gezegd, zijn alle overigen, dus ook de ongeschikt bevondenen, landstormplichtig. Bij de wet kunnen hunne verplichtingen in vreedstijd worden geregeld.

Van de bovenbedoelde 20000 man worden zoovelen inge-
1906/07. IV.

lijfd bij het actieve leger, als met het oog op de beschikbare gelden mogelijk is.

De miliciens, die boven de onmiddellijkebehoefte van het actieve leger beschikbaar zijn onder de meerbedoelde 20000 man, krijgen uitstel van opkomst voor eerste oefening, doch worden het *volgend* jaar, voor zooveel er noodig worden geacht, aangewezen; dit uitstel kan ook op verzoek worden verleend, terwijl omgekeerd aan hen, die nitgesteld zijn, kan worden toegestaan om — in ruiling met anderen — reeds in het eerste jaar hun oefenplicht te vervullen.

Na het 22ste jaar worden geene miliciens meer bij het actieve leger ingedeeld; degenen, die op dat tijdstip nog niet zijn ingedeeld, gaan over in de aanvullingsreserve van den 1sten ban, met uitzondering nochtans van hen, aan wie het uitstel *op verzoek* was verleend.

Door de hier omschreven regeling is te verkrijgen, dat na eenige jaren de milicien een, zelfs twee jaar, later voor eerste oefening onder de wapenen komt; de man is dan krachtiger, beter bestand tegen de inspanning van den dienst. Bovendien is daardoor aan velen de gelegenheid gegeven om te voorkomen, dat hun leertijd onderbroken wordt.

Tegelijkertijd kan dan *geleidelijk* tot uitbreiding van het aantal der voor den dienst bij het actieve leger voor eerste oefening in te lijven manschappen worden overgegaan, voor zoover de (bij den aanwas der bevolking hoogstwaarschijnlijk te verwachten) toeneming der staatsinkomsten, dan wel de vermindering (op andere onderwerpen dan geoefendheid) der militaire uitgaven zulks mocht toelaten. Het aantal geoefende lichten zoude dan met 1 of 2 kunnen worden verminderd. Mocht het echter niet mogelijk blijken om — *bij behoud van den eersten oefentijd* — het aantal jaarlijks te oefenen manschappen te vermeerderen, dan heeft het legerbestuur het in de hand om de mobiele krijgsmacht niettemin op de noodig geachte sterkte aan geheel geoefenden te houden; slechts wordt dan het doel (oudere miliciens voor eerste oefening) niet of slechts ten deele bereikt en wordt de aanvullingsreserve van den 1sten ban zeer sterk.

Het beginsel moet echter als een rots vaststaan — ik kan dit niet genoeg herhalen — dat de oefeningstijd in geen geval mag worden verkort en dat ook in andere opzichten aan de *degelijkheid van het leger* (kader en manschappen) *onder geene voorwaarde schade mag worden toegebracht.*

Als eersten oefentijd acht ik — behoudens vermindering 1) voor sommige non-combattanten (als hospitaalsoldaten en ziekendragers) — noodzakelijk :

voor de soldaten der vestingartillerie *acht* maanden, opkomende in twee ploegen. resp. 1 November en 1 Mei ;

voor de pantserfortartillerie *achttien* maanden, aanvangende omstreeks 1 November ;

voor de wielrijders *achttien* maanden, aanvangende omstreeks 1 April ;

voor de hospitaalsoldaten en de ziekendragers bijv. *vijf à zes* maanden, c. q. in twee ploegen ;

voor de soldaten der overige onbereden wapens ongeveer *elf* maanden, aanvangende omstreeks 1 November ;

voor de soldaten der bereden wapens, van den trein en de oppassers voor bereden officieren *drie en twintig* maanden, mede aanvangende omstreeks 1 November ;

voor het officiers- en onderofficierskader *veertien en een halve* maand, 2) aanvangende (behalve voor de pontonniers

1) De ervaring moet leeren in hoeverre, door bij de keuze der voor die diensten te bestemmen manschappen voornamelijk te letten op het beroep enz. van de betrokkenen, die vermindering mogelijk is.

2) Ten aanzien van de bereden wapens zal de ervaring moeten leeren of — en in hoeverre — met dien tijd voor de opleiding van het kader kan worden volstaan. Het beginsel moet op den voorgrond staan, dat bij die wapens voor kader worden ingeleeld jongelieden, die reeds eenige bedrevenheid in paardrijden bezitten. Zoo noodig kan rijkunstige vóór-oefening worden gegeven bij de depôts aan hen, die zich voor kadervorming bij de bereden wapens aanmelden. Naar mijne meening zal daarvoor, mits die rijkunstige vóór-oefening wordt gegeven in tijden, waarin de betrokken jongelieden daarvoor tijd beschikbaar hebben, bijv. in vacantiën, voldoende liefhebberij te verwachten zijn, en is dit onderricht wel zoodanig te regelen, dat de troep daarvan geene schade ouden vindt. Met wat meer haver voor de depôtpaarden zou in die richting m. i. wel wat te doen zijn.

en de torpedisten) 1) 15 Juli; bovendien voor alle officieren alsmede voor de onderofficieren der *bereden* wapens nog *een maand à zes weken* in het jaar, volgende op de aanstelling;

voor de aanvullingsreserve der 1e ban 2) *vier weken* in het eerste en *twaalf dagen* in het derde jaar;

voor de aanvullingsreserve der 2e ban 2) *twaalf dagen*.

De eerste oefentijd moet werkelijk *oefentijd* zijn en door geenerlei corveediensten of emploiemerten mogen worden verstoord. Voor zoover in wachtdienst moet worden voorzien, wordt deze dienst mede verricht als *oefening*, dus onder eigen officieren en lager kader.

Jongelieden, die *militaire* yóorgeoefendheid bezitten (tot het verkrijgen waarvan hun door opkomst tegelijk met de aanvullingsreserve gelegenheid kan worden gegeven) worden, indien zij daartoe door ontwikkeling en karaktereigenschappen in aanmerking komen, afzonderlijk opgeleid tot soldaat 1e klasse, terwijl hun na het verstrijken van den eersten oefentijd bepaalde faciliteiten of voordeelen kunnen worden toegekend.

Ik merk op, dat *in het door mij beoogde stelsel* in het belang der *kadervorming* niet, zooals in het thans door de wet van 1901 enz. aangegeven stelsel, behoefte is aan een blijvend gedeelte.

Wat de zoogenaamde *corveediensten* betreft, is het au fond het zelfde, door wie deze diensten worden verricht, *mits* men over zooveel *betrouwbaar* personeel kan beschikken, dat de eerste oefening der miliciens tot 1 October ongestoord kan doorgaan. Corveediensten enz. doen verrichten door manschappen, die voor *eerste oefening* onder de wapenen zijn, schaadt niet alleen de geoeffendheid dier soldaten zelven, maar zulks werkt ook storend op de opleiding van de overigen en van den troep als zoodanig; dat is dus nadeelig voor de degelijkheid van het leger. Er moet m. i., wat de huishoudelijke diensten

1) Het kader van pontonniers en torpedisten wordt gekweekt uit de manschappen en komt het volgend jaar in den zomer nog 2 à 2½ maand onder de wapenen.

2) De oefening der aanvullingsreserve te doen geschieden uitsluitend bij de infanterie.

betreft, gekozen worden tusschen vertrouwde burger-geëmploieerden of soldaten, wier oefening *voltooid* is en die dan buiten het verband van den oefenenden troep moeten staan; daarom, zeide ik, is het in het door mij gedachte stelsel onverschillig, hoe die keuze uitvalt: het is zuiver eene quaestie van *geld*, waarover wij ons van militaire zijde werkelijk niet warm behoeven te maken. Burger-corveeërs zijn wel is waar meer dan dubbel zoo duur als miliciens; kunnen die burgers echter bekostigd worden *zonder dat dit op de geoefendheid of de sterkte van het leger behoeft te worden verhaald* en bestaat er dus zekerheid, dat het werk naar behooren wordt verricht, dan behoeft m. i. *voor corveedienst* geen milicien achtergehouden te worden. De „theorie van het eindcijfer” moet dan echter worden losgelaten; geschiedt d i t *niet*, dan moet m. i. aan het legerbestuur worden overgelaten om op de *goedkoopste* wijze in de behoeften te voorzien, om zooveel mogelijk geld voor *geoefenulheid* beschikbaar te houden. 1)

Toch kunnen niet alle miliciens naar huis worden gezonden; er zijn eenigen, die boven hunne *soldaten*opleiding nog eene *opleiding* moeten hebben, bijv. de koks. 2) *Le ventre creux est le pire ennemi du soldat*. Daarom moet men *met het oog op het behoud van de slagvaardigheid van het leger in oorlogstijd* koks opleiden. In vreedestijd kan men desnoods door burgers doen koken, dit is ook alweër eene geldquaestie; maar *voor den oorlog* heeft men minstens 2 *militaire* koks per compagnie noodig, en die moet men in vreedestijd *vormen*, en niet die twee alleen, maar ook eene voldoende reserve.

Verder zijn sommige *wachtdiensten* niet door politiedienaren over te nemen, terwijl bij plotseling opkomend oorlogsgevaar eenig *deskundig* personeel noodig is voor de voorbereiding van

1) Er bestaat m. i. geen bezwaar tegen, dat bepaalde personen hun landstormplicht als militair-geëmploieerde vervullen; zij mogen echter niet in mindering worden gebracht van het aantal combattanten. Wellicht is het goedkoper dan het tegenwoordig stelsel van burger-corveeërs.

2) Voor sommige diensten als koks, parkknechts, magazijnsbedienden (niet alleen) is meer technische kennis noodig, zoodat een langer verblijf (*routine*) hoogst gewenscht is (alzoó vrijwillige of *geoefende* miliciens).

de mobilisatie en voor diensten, welke men niet aan burgers *kan* overlaten of opdragen, daargelaten dat het plotseling in dienst nemen van veel burgers voor die doeleinden openbaarheid geeft aan maatregelen, welke men, onder sommige omstandigheden, liever niet bekend maakt.

Wat de *handhaving van de binnenlandsche rust* betreft, meen ik, dat wij correct zijn, indien wij ons op het standpunt plaatsen, dat — waar het leger zich voor den *oorlog* voorbereidt — het voor het leger niet dan voordeelig kan zijn, indien aan anderen, bijv. maréchaussée of rijkspolitie, de handhaving der rust in vreedstijd wordt opgedragen. Niemand onzer is er zoo bijzonder op belust om uit te trekken, ten einde rustverstoringsen te onderdrukken of stakingen tegen te gaan. Met vollen ijver zal het leger zich trachten te kwijten van de verantwoordelijkheid met betrekking tot het afweren van den buitenlandschen vijand; hoe de regeering de woelige elementen binnenslands rustig houdt of tot de orde roept, is eene zaak, waarmede het leger liever niet dan wel bemoeienis heeft. De staatsburgers mogen nitmaken of het geld kan worden beschikbaar gesteld, hetwelk voor dat doel noodig zal zijn, indien het leger — ongetwijfeld tot aller genoegen — buiten stakingsexpedities wordt gehouden en rustig kan blijven dooroefenen.

Voor de bescherming van de opkomst der dienstplichtigen (militie en landweer) is het wellicht mogelijk, dat geene infanterie van het actieve leger noodig is en dat door locale oproeping tijdig een aantal afdeelingen landstorm, zelfs landweer, kunnen worden gereedgesteld 1). Daarmede is men er echter nog niet: *conditio sine qua non* is, dat beschikt wordt over eene goed geoefende, voldoende sterke cavalerie en rijdende artillerie. Aan landstorm en landweer *alleen* kan de dekking der mobilisatie *onmogelijk* worden opgedragen. Geene infanteriemacht, hoe sterk en hoe goed geoefend ook, is in staat om, verdeeld over onze grensprovinciën, tusschen *Zeeve-*

1) Voorop te stellen, dat daartoe alles *gereed* is.

naar en Bourlange, het doordringen te beletten aan eene vijandelijke cavaleriemacht, welke uitgaat met den vasten wil om onze mobilisatie te verstoren, spoorwegen tijdelijk onbruikbaar te maken enz. Daartoe is, *achter* die infanterie-afdeelingen, noodig eene mobiele macht, welke, ingelicht door de grensbewakingstroepen, onder voor onze zwakke macht gunstige omstandigheden (waarbij georganiseerde landstormafdeelingen diensten kunnen bewijzen) de doorgedrongen vijandelijke cavalerie aanvalt, vóórdat zij haar vernielingswerk op zoodanig schaal heeft verricht, dat daarvan groote nadeelen te wachten zijn. 1) Alleen vlotte, goed bereden en goed geoefende cavalerie met rijdende artillerie, mitrailleuraafdeelingen en wielrijderafdeelingen kan in die streken het pogen der vijandelijke cavalerie verdeelen, mits zij *spoedig* bij de hand is, met andere woorden *steeds marschvaardig*.

Kunnen de cavalerie en de rijdende artillerie steeds uit *geoefende* vrijwilligers beschikken over het volgens oorlogsorganisatie benodigde getal manschappen, en heeft men bij die wapens dus — met het oog op de nog ongeoeffenden — in vreedstijd een veel *grooter* aantal vrijwilligers present dan het totaal aantal soldaten (en kader) dat in oorlogstijd noodig is, dan heeft men uit den aard der zaak bij die wapens in het geheel geene militie noodig. Is dat echter *niet* het geval, dan *moet* militie daarbij worden ingedeeld en *dan* staat men voor de keuze om:

of af te zien van het gebruik der cavalerie en rijdende artillerie vóór de opkomst der militie, *zelfs in de eerste twee dagen daarna*, en alzoo af te zien van het nemen van de meest afdoende maatregelen tegen mobilisatieverstoring;

of in het incompleet aan *geoefende* vrijwilligers te voorzien

1) Omgekeerd moet tegen *kleine* vernielingen, bijv. door eene stoutmoedige vijandelijke patrouille, gewaakt worden door de meest kwetsbare punten te *bezetten*.

Zonder dat zouden dergelijke kleine vernielingen niet zijn te beletten, al beschikten wij over 5 cavaleriedivisiën.

Er moet dus *samenicering* zijn tusschen de vaste detachementen en de mobiele macht.

door het onder de wapenen houden of roepen van het daartoe noodige aantal geoefende miliciens;

of *zoovéél* miliciens bij die wapens in te deelen, dat met één presente lichting militie de volle oorlogssterkte bereikt wordt, hetgeen echter aanleiding geeft, dat de infanterie (niet alleen van het actieve leger, maar ook van de landweer) verzwakt wordt, dan wel de sterkte der geheele lichting *on-noodig* wordt vergroot, hetgeen even onnoodige kosten na zich sleept.

Niet echter mobilisatie-belangen alleen maken het noodzakelijk, bij de bereden wapens over geheel geoefenden te beschikken (alzo over soldaten *boven* het getal van de in opleiding zijnde miliciens). Zoowel bij de cavalerie als bij de bereden artillerie zijn goede ruiters noodig om jonge paarden aan te rijden; speciaal bij de cavalerie is goed geoefend personeel noodig voor onmisbare hulp bij de opleiding in den velddienst; bij beide wapens, in het bijzonder bij de artillerie, vereischt het onderhoud van tuigen en materieel deskundige personen. Hen te nemen nit de in opleiding zijnde militie zoude de behoorlijke oefening schaden: voor die diensten zijn de miliciens niet in opleiding.

Nu kan men op twee wijzen voorzien in de behoefte aan dat personeel en in het — met het oog op de mobilisatie — op sterkte houden der onderdeelen, n.l.:

- a. op de thans gevolgde wijze, door *werving* van ongeoeffenden;
- b. door het vrijwillig verblijf onder de wapenen van geoefende miliciens aan te moedigen.

Naar mijne meening verdient de laatste methode beslist de voorkeur. Men wordt dan ontslagen van de africhting der ongeoeffende vrijwilligers, die, op elk willekeurig tijdstip zich aanmeldende, de instructie bij de eskadrons in de war-brengen en, zelfs wanneer zij bij de depôts worden geoefend, door een onophoudelijk va-et-viens moeilijkheden veroorzaken. De hoofdzak is echter, dat men *weet* welk personeel men krijgt als vrijwilliger (zij het dan voor één jaar) en dat men niet blootstaat aan alle onaangenaamheden, die het gevolg zijn van het

aannemen van personeel van soms zeer twijfelachtig gehalte. Door het stellen eener *hooge* premie op het vrijwillig verblijf onder de wapenen van geoefende miliciens zal wellicht het beoogde resultaat worden bereikt.

Dat die premie hoog *kan* zijn, moge blijken uit de volgende eenvoudige becijfering.

Een man, die zich voor 3 jaar verbindt, kost, alvorens hij eenigen dienst verricht en als combattant kan mederekenen: f 90.— handgeld, f 120.— kleeding, f 292.— onderhoud gedurende een jaar, totaal f 502.—, waarna men 2 jaar over hem beschikt, waarvan hij nog 1 jaar de opleiding moet volgen. Door aan een *geoefend* milicien, die zijne 23 maanden eerste oefening achter den rug heeft, eene premie van f 250.— te geven, komt men nog niet duurder uit dan thans; zelfs goedkooper, omdat men de schade, die thans geleden wordt als gevolg van desertiën, wegjagen enz. (en ook de moreele schade door al die slechte voorbeelden) niet behoeft te ondergaan. Ik zoude daarom voor de bereden wapens de gewone vrijwillige dienstneming (ongeoefend) alleen willen openhouden (altijd, wanneer het geopperde denkbeeld in de practijk voldoende resultaten geeft) voor hen, die als adspirant-onderofficier in dienst zouden willen komen.

Het voorgaande samenvattende, constateer ik, dat in mijn stelsel geen blijvend gedeelte noodig is, indien op andere wijze in de behoeften van het leger wordt voorzien. Maar ik voeg nadrukkelijk daarbij, dat van den eersten *oefentijd* geen dag mag worden afgetrokken, wil niet *ikzelf* de eerste zijn, die verklaar, dat het voor den oorlog gereed te maken werktuig onvoldoende, minderwaardig, zal wezen en al het kapitaal, dat daaraan wordt besteed, eenvoudig zoo goed als wegge-
worpen is.

Wordt in de diensten enz., welke noodig zijn, *niet* op andere wijze naar behooren voorzien, dan *dwingt* men het leger om daartoe miliciens te bezigen, *die in hun eersten oefentijd zijn*; men *verbeurt* dan het *recht* om te klagen, dat de eerste oefentijd niet naar behooren als *oefentijd* wordt besteed, doch

moet daarentegen zelf de *verantwoordelijkheid op zich nemen* voor de onvoldoende oefening.

Wat de herhalingsoefeningen betreft, ik acht *twee* periodes, ieder van 30 à 35 dagen, voldoende.

Ik zoude het *veldleger* wenschen te zien samengesteld uit 4 sterke divisieën, elk bestaande uit:

3 brigades infanterie, 2 eskadrons divisie-cavalerie, 9 batterijen veldartillerie, 1 mitrailleurafdeeling, 1 compagnie wielrijders, 1 compagnie veldpioniers, benevens de noodige treinafdeelingen, enz.

Wijders ter beschikking van den opperbevelhebber, ten behoeve van de verkenning en de beveiliging buiten het rayon van de divisie-cavalerie: een cavalerie-brigade van: 12 eskadrons cavalerie, 2 rijdende batterijen en 1 mitrailleurafdeeling; voorts 12 batterijen veldartillerie alsmede eenige treinafdeelingen en een varenden pontontrein.

Als organieke oorlogssterkte neem ik aan:

1 compagnie infanterie	4 officieren	233 minderen,
1 esk. der cav. brig.	6	» 168 »
1 esk. div. cavalerie	6	» 155 »
1 batterij veldartillerie	3	» 94 » (4 stukken).

Vestingartillerie (waaronder ook de pantserfortartillerie wordt begrepen) hebben wij noodig niet alleen voor de bediening van het geschut in de bestaande liniën 1), maar ook voor de doeleinden (bladz. 377 en 391) bij het gebruik der landweer vermeld; wijders bij het *veldleger*, wanneer dit in terreinen optreedt (bijv. Zeeland, West-Noordbrabant, aan de groote rivieren) waar de aanwezigheid van veel dijken het gebruik van zware artillerie (krombaangeschut) noodzakelijk maakt tot bestrijding van de artillerie, die de vijand tegenover ons ontwikkelt. Op de sterkte van de vestingartillerie kom ik hierna terug.

De *hulpwapens en diensten* zal ik, om niet te uitvoerig te worden, hier onvermeld laten.

1) Laat ons hopen, dat het nimmer zoover komt, dat dit gebruik der vestingartillerie noodig is.

Aan *depôtstroepen* zoude ik wenschen te beschikken over het volgende :

vier depôts voor de infanterie, elk bestaande uit :

6 manschappen-depôtafdeelingen

2 kader- » »

één depôt voor de cavalerie, bestaande uit :

2 manschappen-depôtafdeelingen

1 kader- » »

één depôt voor de bereden artillerie, bestaande uit :

4 manschappen-depôtafdeelingen

2 kader- » »

één depôt voor de vestingartillerie, bestaande uit :

2 manschappen-depôtafdeelingen

2 kader- » »

Verder eenige kleine depôts voor genietroepen, administratietroepen, enz.

Ik vestig er de aandacht op, dat ik bij de depôts bepaalde *kader-depôtafdeelingen* zoude wenschen te bezitten. Ik acht dit *noodzakelijk*, aangezien de opleiding van den soldaat geheel andere eischen stelt dan die van het kader, terwijl juist de verzekering van de behoefte aan bruikbaar *kader* eene levensquaestie voor het leger te velde is. De opofferingsgezindheid van de studenten bij den Belgischen opstand moet op hoogen prijs worden gesteld, maar toch zouden die ontwikkelde jongelieden meer diensten aan het vaderland hebben kunnen bewijzen, wanneer zij — *na behoorlijke opleiding* — in de bataljons schutterij van CORT HEYLIERS waren terecht gekomen en door hunne moreele eigenschappen en hunne meerdere kennis die dappere schutters tot beter betrouwbare *troepen* hadden gemaakt. Het zoude jammer zijn, zooveel vaderlandsliefde op een modern slagveld te zien verbloeden zonder, met den besten wil ter wereld, meer te hebben kunnen nitrichten dan de minst ontwikkelde soldaat heeft kunnen doen 1).

1) Ik heb — naar ik meen in 1891 — zulk een korps studenten gezien bij manoeuvres. Prachtig. Jammer alleen, dat zij gelijk gesteld moesten worden met gewone miliciens.

Het aantal depôt*afdeelingen* kan, in verband met het beschikbaar zijn van voor instructie geschikte officieren (die niet voor den velddienst geschikt behoeven te zijn) worden uitgebreid; het aantal *depôts* zoude ik echter, om *verschillende* redenen, willen laten als voorgesteld. Al worden de *depôts* zeer sterk, daartegen is geen bezwaar, aangezien de samenvoeging van depôt*afdeelingen* tot *depôts* niet met aanvoering of opleiding verband houdt, maar louter met administratieve en etappe-belangen. Wil men tusschen-commando's scheppen, dan is daartegen evenmin bezwaar.

Wat de sterkte der depôt*troepen* betreft, heb ik als norm aangenomen, dat, bij het begin van den oorlog, in de *depôts* aan *volledig geoeffenden* der militie beschikbaar zijn (dus *boven* het vaste personeel van het depôt):

$\frac{1}{4}$ van de totale sterkte aan kader,

$\frac{1}{6}$ » » » » » minderen, behalve bij de cavalerie, voor welk wapen ook voor de minderen op $\frac{1}{4}$ is gerekend. Voorts worden bij mobilisatie bij de *depôts* opgeroepen de manschappen der aanvullingsreserve, van wie de daartoe geschikten (naar gelang van de behoefte) bij de *depôts* der bereiden wapens overgaan.

Uit het voorgaande blijkt, dat ik op sterke *depôts* reken.

Ik heb vroeger wel eens gedacht, dat het voordeelig kon zijn om zooveel doenlijk manschappen *onmiddellijk* vóór den vijand te brengen, doch ik ben van dat denkbeeld teruggekomen. Hoe meer ik het vraagstuk bestudeerd heb, des te sterker is mijne overtuiging geworden, dat veel depôt*troepen* eene levensbehoefte zijn voor een leger, dat taaien weêrstand wil bieden. Dit neemt niet weg, dat, wanneer de loop der gebeurtenissen, in verband met den graad van geoeffendheid en de talrijkheid der depôt*troepen*, zulks toelaat, de *afdeelingen* in den loop van den oorlog op grooter sterkte kunnen worden gebracht, *zoodra* in die *afdeelingen* het verband en de samenhang bevestigd zijn.

De landweer is in vreedestijd reeds in *afdeelingen* inge-

deeld of tot het intreden bij afdeelingen van het actieve leger (vestingartillerie) aangewezen.

De oefening van de soldaten kan gehandhaafd blijven, althans is voorgeschreven. Het kader zoude echter telkens 6 à 12 dagen te voren moeten onder de wapenen komen.

De landweerafdeelingen worden — zoolang de militia nog geene 96 bataljons kan leveren — ten deele bestemd om — zoo goed mogelijk met troepen van het actieve leger vermengd — deel uit te maken van het veldleger. Voor een ander deel dienen zij, in vereeniging met de vestingartillerie, tot bewaking der kusten, tot veiligheidsbezetting van de toegangen tot onze polder- en veenterreinen, tot het verzekeren van den overgang over onze groote rivieren (wanneer ons veldleger zich daarvóór bevindt of begeven wil); voorts tot diensten in den rug van het veldleger, voor zoover deze binnen het bereik van vijandelijke cavalerie noodig zijn (verder achterwaarts wordt door depôt- of landstormtroepen daarin voorzien).

Voor de landweer worden geene afzonderlijke depôtafdeelingen opgericht. Zij ontvangt hare aanvulling uit de legerdepôts, waardoor langzamerhand de te velde zijnde troepen zoo homogeen mogelijk worden.

Intusschen *kan* het onvermijdelijk blijken, uit de landweer zelve aan te vullen, waarom de oudste lichteningen der landweer in afzonderlijke afdeelingen worden samengevoegd. Deze zijn echter *hoofdzakelijk* bestemd voor diensten in den rug van het leger enz.

De diensten, die van den landstorm worden verlangd, zijn hiervoren reeds ten deele omschreven. Daarbij komen werkdiensten ten behoeve van de verdediging, overal waar deze zullen noodig zijn, transportdiensten, diensten ten behoeve van de verpleging, enz.

Zuivere *krijgs*diensten worden alleen verlangd van *geoejenden*, die, voor zooveel zij noodig worden geacht, *locaal georganiseerd* worden en aan wie in de streken, waar die diensten onmiddellijk bij het uitbreken van den oorlog noodig kunnen

zijn, wapens en eene zoodanige nitrusting worden verstrekt, dat zij volkenrechtelijk als *troepen* kunnen worden aangemerkt.

De bedoelde krijgsmacht, maar in de eerste plaats het actieve leger, moet op de snelste, dus eenvoudigste, wijze uit de vredesformatie kunnen worden gevormd.

Het zoude te veel tijd kosten om alle details van die vorming hier te bespreken. Daarom wordt korthedshalve verwezen naar de bijlagen, welke zoodanig zijn ingericht, dat, naar ik vertrouw, de wijze, waarop ik mij de zaak voorstel, voldoende duidelijk blijkt. Ik meen hier dus met het volgende te kunnen volstaan.

A. Het leger.

I. De troepenkorpsen.

De *infanterie* bestaat in vredestand uit 4 divisiën van 3 regimenten, elk regiment uit 4 bataljons en 2 depôt-compagnieën. Bij mobilisatie vormt elke veld-compagnie voorloopig drie pelotons, waarvan een wordt afgegeven tot vorming van 2 nieuwe bataljons per regiment, hetwelk alsdan 1 brigade vormt van 2 afdeelingen (halve brigades) à 3 bataljons, waaraan 1 landweerbataljon wordt toegevoegd. 1) Zoodra de sterkte der militie (in verband met de beschikbare gelden) toelaat, de compagnieën te *verdubbelen*, behoeft bij mobilisatie geene landweer aan het veldleger worden toegevoegd. Aan *kader* is voor de infanterie noodig :

	vrijw.	mil.	totaal.
officieren . . .	948	947	1895
onderofficieren	2908	5229	8137
samen	3856	6176	10032

De *cavalerie* bestaat in vredestand uit 4 regimenten à 4

1) Het landweerbataljon kan naar omstandigheden of in zijn geheel blijven of met de 3 legerbataljons worden vermengd, zoodat elk der 4 bataljons van de afdeeling bestaat uit 2 oude, 1 nieuwe en 1 landweer-compagnie.

eskadrons alsmede uit 2 depôts. Drie regimenten zijn bestemd voor de cavalerie-brigade. Deze regimenten, welke *onmiddellijk* moeten kunnen uitrukken, zijn in vreedstijd ingedeeld als op oorlogsvoet, doch de eskadrons hebben iets grooter sterkte dan die der divisie-cavalerie, welke de opkomst der militie kunnen afwachten, waarna zij *verdubbelen*. De regimentscommandant van het opgeloste regiment divisie-cavalerie met het hem toegevoegde personeel en nog een hoofdosficier vormen het *Hoofdbureau der Cavalerie* voor het geval de inspecteur van het wapen het commando over de cavalerie-brigade op zich neemt. Ik acht dit bepaald noodig, aangezien het toch niet doenlijk is, dat de inspecteur van het wapen — te velde zijnde — al datgene doet, wat in het belang van de aanvulling van het wapen, de opleiding van het personeel, enz. moet worden verricht. Aan *kader* is voor cavalerie noodig:

	vrijw.	mil.	totaal.
officieren . . .	126	82	208
onderofficieren	261	349	610
samen	387	431	818

In vreedstijd bestaan voor de *bereden artillerie* 4 regimenten veldartillerie en een korps rijdende artillerie van 2 batterijen. Elk regiment veldartillerie bestaat uit 3 afdeelingen elk van 2 batterijen, hovendien uit een treinafdeeling en een depôt-afdeeling. Elke veldbatterij vormt bij mobilisatie nog een batterij van 4 stukken; van de 6 nieuw gevormde batterijen blijven er 3 bij de bestaande afdeelingen, zoodat deze in oorlogstijd 3 batterijen tellen; de overige 3 batterijen vormen eene nieuwe afdeeling van 3 batterijen, welke ter beschikking komt van den opperbevelhebber (zie bladz. 388). De rijdende artillerie — die, evenals de cavalerie, *onmiddellijk* moet kunnen uitrukken — is in vreedstijd ingedeeld als op oorlogsvoet; de artillerie-munitietrein en eenige caissons enz. rukken echter eerst uit na opkomst der militie. Aan *kader* is voor de bereden artillerie en den trein noodig:

	vrijw.	mil.	totaal.
officieren . . .	205	130	335
onderofficieren	534	672	1206
samen	739	802	1541

Bij ieder regiment infanterie en bij ieder regiment huzaren der cavalerie-brigade bestant in vredeestijd — mede voor oefeningsdoeleinden — een secie *mitrailleurs*. (Het kader daarvoor is in bovenvermelde sterkte begrepen).

Wat de *vestingartillerie* betreft, deze moet bij mobilisatie in hoofdzaak gesplitst worden in detachementen van zeer verschillende sterkte en samenstelling, verband houdende met de bestemming, hetzij voor de forten en verdere werken, hetzij voor de bediening van het geschut daarbuiten. Daarop eene vredesorganisatie te baseeren is hoogstens een cijferkunststuk, doch heeft m. i. geen practisch nut. Daarom acht ik het meer gewenscht, in vredeestijd te hebben oefenings-eenheden, zoowel voor opleiding van den man als van het kader, terwijl natuurlijk de vorming van depôts moet worden voorbereid; noodzakelijkheid voor het bezit van depôts in vredeestijd bestaat veel minder dan bij de andere wapens.

Naar mijne meening kan het aantal oefenings-eenheden voor manschappen zonder bezwaar verminderd worden en ook de geheele sterkte der militie. Immers stel ik mij voor, de landweer-vestingartilleristen niet tot afzonderlijke afdeelingen te vereenigen, doch hen bij mobilisatie in de bedoelde detachementen tusschen de militie in te deelen. Ik voor mij weet voor vestingartillerie geene bestemming *in tweede linie* tenzij als depôts, voor aanvulling; daarvoor kunnen de oudste landweertlichtingen bestemd worden. Zonder in bijzonderheden af te dalen, meen ik, dat zoude kunnen worden volstaan met 20 oefenings- en administratieve compagnieën vestingartillerie, elk ter sterkte van: 1 kapitein, 2 vrijwillige luitenants, \pm 15 militie luitenants, 2 sergeant-majoor, 1 sergeant-vuurwerker, 1 sergeant 1e klasse, 4 sergeanten 2e klasse, \pm 75 militie onderofficieren, 1 vrijwillige en 1 militie fourier, 2 vrijwillige

en 14 militie-hoornblazers, 18 1) vrijwillige en 350 militie-soldaten. Daarbij moet worden gerekend op de staven, enz. waarbij ook het in opleiding zijnde personeel beneden den officiersrang, niet alleen in vredes-, maar ook in oorlogstijd noodig is (in het laatste geval voor groeps-, sectorfort-commando's enz.)

De *pantserfortartillerie* zoude ik willen uitbreiden met één compagnie, n.l. die, welke thans te *Arnhem* garnizoen houdt, en bij de compagnieën van dat korps zoude ik een grooter aantal miliciens indeelen dan strikt noodig is, terwijl ook het aantal vrijwilligers grooter zou behooren te zijn. Ware het mogelijk, d. w. z. kwamen er liefhebbers genoeg (mits van zeer goed gehalte) dan zoude er geen bezwaar tegen bestaan, dit korps nagenoeg geheel uit vrijwilligers te doen bestaan, aangezien daarvoor de zelfde motieven gelden als voor de cavalerie en rijdende artillerie. Ik heb den oefentijd der militie op achttien maanden gesteld, waartegenover de bij de pantserfortartillerie ingedeelde miliciens vrijgesteld zouden kunnen worden van landweerplicht; zoo ergens, dan staat op een pantserfort in oorlogstijd het moreel van den man aan zware schokken bloot en zijn dus een innige samenhang en veel wederzijdsch vertrouwen noodzakelijk; het vrijwillig *kader* zoude moeten zijn *uitgelezen* kader van de vestingartillerie, dat bewijzen gegeven heeft in *allerlei* opzichten tegenover den troep aan zoo hoog mogelijke eischen te voldoen. De oorlogsorganisatie als bij de bestaande regeling.

Op de door mij bedoelde wijze zoude men, bij de vestingartillerie en de pantserfortartillerie te zamen, in oorlogstijd beschikken over :

	vrijw.	mil.	landw.	totaal.
officieren . .	126	300	273	699
onderofficieren	353	1674	1365	3392
minderen . .	737	8120	5472	14329
	<u>1216</u>	<u>10094</u>	<u>7110</u>	<u>18420</u>

1) Waarvan: 4 adsp. ond. off. 1e klasse en 6 adsp. ond. off. 2e klasse.
1906/07. IV.

Ik vermoed niet ver van de waarheid te zijn, wanneer ik aanneem, dat daarmede aan de eischen, welke in oorlogstijd aan het wapen zijn te stellen (met inbegrip van de aanvulling) zal kunnen worden voldaan.

Ten einde niet te uitvoerig te worden, zij ten opzichte van de genietroepen, de pontonniers, de torpedisten, de hospitaalsoldaten, de ziekendragers, de administratietroepen en het personeel voor den postduivendienst hier alleen vermeld, dat voor die onderdeelen benoodigd zijn uit de *militie*: 29 officieren, 432 onderofficieren en 6075 minderen.

II. De kaderscholen.

Bij de infanterie, de cavalerie, de bereden artillerie (den trein inbegrepen) en de vestingartillerie zijn voor oorlogstijd benoodigd :

	vrijw.	mil.	totaal.
luitenants	772	1459	2231
onderofficieren	4056	7924	11980
	<hr/> 5828	<hr/> 9383	<hr/> 14211

Dat eene doelmatige regeling van de opleiding en vorming van die duizenden van mannen, aan wie de natie niet alleen het lot, maar zelfs het leven van honderdduizenden toevertrouwt, eene nauwgezette overdenking waard is, zelfs *vereischt*, behoeft stellig geen betoog. Die allen moeten niet enkel weten, wat zij met hunne ondergeschikten doen *mogen*, maar ook wat zij van hen vergen *moeten*; hun moet niet alleen de eisch worden gesteld, hunne minderen in gevaren voor te gaan, maar van velen onder hen moet worden gevegd, dat zij hunne ondergeschikten *opvoeden* voor de zware taak, die hun wacht.

De opleiding van het officiers- en onderofficierskader is eene zaak van het allergrootste gewicht voor het leger; het geldt toch niet slechts het aanbrengen van positieve kennis, maar — en dit is het voornaamste — het overplanten van moreele en bovendien voor velen van opvoeders-eigenschappen.

Aan de keuze van het personeel, met de opleiding belast,

kan niet genoeg zorg worden besteed. Niet ieder toch, al bezit hij de vereischte bekwaamheden, is paedagoog genoeg om de moeilijke opdracht van kaderopleider naar behooren te vervullen. De *beste* krachten, die gevonden kunnen worden, moeten worden aangewend en zij moeten zich geheel aan hunne taak kunnen wijden; aangezien men dus in de keuze der personen beperkt is, zal centralisatie *noodig* zijn, terwijl deze bovendien gewenscht is om tot gelijkheid van opvattingen te geraken, welke, met het oog op niet altijd te vermijden verplaatsing van personeel, in het belang is, niet alleen van de zaak, maar ook van dat personeel zelf.

Ik heb mij voorgesteld, dat de opleiding het doelmatigst kan geschieden :

voor *vrijwillig officier* aan eene centrale inrichting van militair onderwijs ;

voor *vrijwillig onderofficier* (van alle rangen), voor *militie-officier* en voor *militie-onderofficier* aan kaderscholen, en wel : één per divisie infanterie, één voor de cavalerie, één voor de bereden artillerie en één voor de vestingartillerie.

De directie van die kaderscholen zoude aan hoofdofficieren moeten worden opgedragen, terwijl kapiteins en luitenants met de noodige uitstekende onderofficieren als instructeurs optreden.

De inrichting en den dienst bij een kaderschool zal ik zoodadelijk nader uitwerken.

De directiën der kaderscholen vormen bij mobilisatie de staven van de depôts, terwijl een gedeelte van de onderdeelen de *kader-depôtafdeelingen* vormen, welke bij de depôts bij mobilisatie belast zijn met de voortzetting van de kaderopleiding.

III. De depôts.

De in vreedestijd bestaande depôt-compagnieën (of afdeelingen) blijven bij mobilisatie bestaan als *manschappen-depôtafdeelingen*. Bij de vestingartillerie worden eenige onderdeelen der kaderschool voor manschappen-depôtafdeeling bestemd.

De depôt-afdeelingen zijn in staat om *onmiddellijk* het personeel op te nemen, dat niet bij de korpsen blijft ingedeeld, deze dus van alle zorg voor dat personeel te ontlasten en eene ordelijke en vlugge mobilisatie te verzekeren. Moeten de kaders van die depôt-afdeelingen bij mobilisatie eerst zelven nog worden *bijengebracht*, dan is te voorzien, dat, bij zulke groote ophooping van personeel, aanzienlijke vertraging in de mobilisatie, zoo al geene wanorde of verwarring ontstaat; hoe goed men ook alles moge geregeld hebben, er zijn dan aantallen personen, die als 't ware doelloos rondloopen. Op de door mij gedachte wijze kan dadelijk de ontwarring plaats hebben.

In de depôts bevinden zich niet slechts kader en volledig geoefenden (de oudste lichten), maar ook jonge manschappen en ten deele geoefenden (aanvullingsreserve), welke laatsten, naar gelang van de behoefte (te beginnen met de buitenprovinciën) worden opgeroepen.

IV. De landweer.

Aangezien van de landweer in vreedetijd niets onder de wapenen is, bestaat de overgang op oorlogsvoet in het gelijktijdig oproepen van kader en manschappen. De landweerverstingartilleristen, pioniers en pontonniers treden bij de korpsen van het actieve leger in en zijn daardoor geëncadreerd. Niet alzo bij de infanterie. Bij eene districts-indeeling, welke met het aantal te vormen eenheden overeenkomt, kan de formatie op oorlogsvoet, althans wat de manschappen betreft, lokaal geschieden. Ik kan daarover hier kort zijn. Alleen wilde ik iets zeggen over de encadreering.

De landweer wordt uit de militie gevormd en bevat dus ook het kader, hetwelk bij het actieve leger is opgeleid en gevormd. Evenwel zijn dit slechts officieren van gezondheid, luitenants, sergeanten en fouriers. Er blijft nog over, te zorgen voor sergeant-majors, compagnies- en bataljons-commandanten en kwartiermeesters. Het aantal officieren van gezondheid en gewezen militie-onderofficieren is echter niet voldoende om

de geheele landweer te encadreeren; bovendien is eene toevoeging van goed gewezen vrijwillig kader met meer ervaring zeer noodig met het oog op de omstandigheid, dat het gewezen militie-kader reeds zoo lang met verlof is geweest.

Wanneer ik aanneem, dat er 48 bataljons à 4 compagnieën worden gevormd en het overblijvend personeel in 12 depôt-afdeelingen van 6 compagnieën wordt vereenigd, dan kom ik tot een *tekort* van 60 hoofdofficieren 1), 60 kwartiermeesters, 60 officieren van gezondheid (min de landweerplichtige geneesheeren), 60 adjudant-onderofficieren, 1) 264 kapiteins, 89 luitenants, 264 sergeant-majoor-administrateurs en 368 verdere onderofficieren, welk kader dus *niet* uit de militie voortkomt, doch zal moeten gevonden worden uit kader van het actieve leger, hetwelk den dienst heeft verlaten, terwijl het nog voor den velddienst geschikt was. Bij de bespreking van de encadreering van de infanterie van het actieve leger zal daarmede rekening worden gehouden.

Alleen zij hier nog vermeld, dat als bataljonscommandanten *thans* gerekend wordt op de 48 landweer-districtscommandanten (met het zelfde aantal adjudant-onderofficieren). Naar mijne meening zal men dat beter niet doen. Zooals *thans* ons leger reeds is uitgebreid, maar nog te meer, wanneer ook nog op eene sterke aanvullingsreserve wordt gerekend, zal de taak van den districtscommandant niet kunnen ophouden op het oogenblik van mobilisatie. Integendeel. Hij zal het dan druk genoeg hebben. Bovendien is de districtscommandant — althans moet hij dat m. i. zijn — meer eene *administratieve* persoonlijkheid, terwijl de landweer moet hebben aanvoerders, bataljonscommandanten, niet alleen in oorlogstijd, maar ook in vreedestijd bij de oefeningen. Ik zoude die beide functiën scherp gescheiden willen houden, zoowel bij mobilisatie als in tijd van vrede. In vreedestijd vooral ook om de burgemeesters te ontheffen van tal van bemoeienissen, die zij met militaire aangelegenheden hebben; bemoeienissen, die een omvang hebben

1) Waartegenover 24 minder voor de districten (zie bladz. 400).

gekregen zoo groot, dat, òf de belangen der gemeente er onder zouden moeten lijden òf de militaire aangelegenheden — als lastige bijzaak beschouwd — niet de zorg verkrijgen, die noodig is.

Ik acht alzoo noodig, *behalve* de districtscommandanten (men zoude m. i. met 24 kunnen volstaan) de noodige *bataljons*-commandanten.

Wat de kapiteins betreft, men moge beweren, dat uit militie-luitenants wel kapiteins te vormen zullen zijn, ik wil gaarne aannemen, dat hun de kennis kan worden bijgebracht in cursussen enz.; evenwel, de ervaring en de practische kennis, laat ik het noemen de handigheid, die de officier verkrijgt, die jaren lang met den troep is blijven omgaan en die zich onder allerlei omstandigheden heeft moeten leeren redden en helpen, kan de militie-luitenant zich bezwaarlijk eigen maken. Het is echter juist die gemakkelijkerheid, die hem tegenover den troep aplomb geeft en waardoor hij zijn gezag gemakkelijk zal kunnen handhaven; het is die ervaring, welke dus aan den troep zelve ten goede komt. Ik ben voorts overtuigd, dat geen verstandig militie-officier zou wenschen, dat een derde ster *zijne* kraag versiert, waar zijne leeftijdsgelijken in het actieve leger daarnaar nog reikhalzend uitzien. Bovendien, zoude men uit de militie-officieren kapiteins benoemen, dan komt men precies evenveel luitenants *mêér* te kort.

Alles te zamen genomen, zoude ik de landweer-compagnieën dus gecommandeerd willen zien door gewezen officieren van het leger hier te lande of in Oost-Indië, en wel door officieren, die voor compagniescommandant geschikt gebleken zijn.

V. *De landstorm.*

In den landstorm wordt beschikt over het volgend aantal *ge oefenden*:

a. In den landweerplichtigen leeftijd, de gewezen miliciens der bereden wapens en der pantserfortartillerie, ongeveer 163 officieren, 734 onderofficieren en 9124 minderen.

b. Uit de oudere lichten (na het 35ste jaar) \pm 1500 officieren, \pm 8400 onderofficieren en \pm 100000 minderen.

c. De gepensioneerde of eervol ontslagen vrijwillig dienenden (zoowel van het leger hier te lande als in Oost-Indië), voor zoover zij binnen den landstormplichtigen leeftijd vallen en niet bij de landweer zijn ingedeeld.

Te zamen alzoo ruim 120000 hoofden of ruim $\frac{1}{50}$ der bevolking, die voor gewapende diensten zouden kunnen worden gebezigd en lokaal kunnen worden georganiseerd.

Het *kader* zal voornamelijk in de *grootere* plaatsen worden aangetroffen, zoodat aanvulling daarvan, vooral voor het platte land, noodzakelijk is. Voorts is nog encadreering noodig in den zin van toezicht houden op die diensten, welke van den ongewapenden landstorm worden gevergd. Men zal dikwijls ook noodig hebben meer ontwikkelde menschen, die spoedig *begrijpen*, hetgeen van eene afdeeling gevraagd wordt en die, door de gewoonte om te bevelen of door de positie, die zij innemen, de meest aangewezenen zijn om de leiding van arbeid op zich te nemen en voor de goede uitvoering zorg te dragen.

Aangezien — gelijk zoo straks blijken zal — het intellectueele deel der voor den krijgsdienst geschikte personen in de *militie* wordt opgenomen en daarin voor kader is opgeleid (alzo in de evengenoemde aantallen gewezen militie-officieren en militie-onderofficieren zijn begrepen) zoude het aantal voor de gedachte functiën geschikte personen niet groot zijn, indien niet kon worden beschikt over eene categorie, welke ik van werkelijken militiedienst zou willen vrijstellen; ik bedoel de onderwijzers 1).

Het algemeen belang brengt mede, dat het onderwijs zoo goed mogelijk verzorgd zij. Onderbreking van den arbeid der onderwijzers — al worden zij tijdelijk vervangen — komt in hooge mate ten nadeele van de geheele bevolking; jongelieden, die dikwijls een anderen onderwijzer krijgen, geraken — buiten eigen schuld — achterlijk tegenover anderen, wier onderwijzers rustig aan hun opvoedenden arbeid kunnen blijven. Niettemin gaat het niet aan, de onderwijzers geheel vrij te

1) Bovendien in de grensprovinciën de *maréchaussée*.

stellen van den druk, die, in het belang van het algemeen, voor de defensie op zoo vele anderen moet worden gelegd; ik zoude hen dan ook niet buiten werking willen stellen, doch hen alleen *anders* willen gebruiken. Kortweg is mijn denkbeeld dienaangaande het volgende.

Aan de Normaal-kweekscholen (of andere inrichtingen tot opleiding van onderwijzers) worden militaire cursussen gehouden. Kweekelingen, die met vrucht zulk een cursus hebben gevolgd, practische bedrevenheid in eenvoudige militaire oefeningen, in schieten en velddienst hebben verworven, die kunnen kaartlezen en van een en ander tijdens hunne vacantie blijk hebben gegeven door gedurende een maand (of twee maal 12 dagen) bij een korps van het leger onder de wapenen te komen, kunnen — mits zij een diploma voor vrije en orde-oefeningen hebben verkregen — van den dienst bij het actieve leger worden vrijgesteld en gaan, al dadelijk, over in deaanvullingsreserve van den 1sten ban, doch worden vrijgesteld van de vier-weeksche oefening, waartoe zij als zoodanig zouden verplicht zijn.

Aan hen wordt opgedragen het gymnastisch vóóronderricht in hunne gemeenten, onder toezicht van de districtcommandanten.

Bij gebleken ongeschiktheid of bij gebrek aan ijver, worden zij gedurende ten minste 4 maanden bij een der korpsen ingelijfd en worden gewoon milicien.

Bij mobilisatie *kunnen* zij, naar gelang van de behoefte, met de aanvullingsreserve onder de wapenen worden geroepen om verder tot kader voor het leger te worden opgeleid, doch, als regel, worden zij bestemd tot encadreering van den landstorm.

De onderwijzer, die in het bezit is van eene hoofdonderwijzers-acte wordt — tenzij hij wegens evenbedoelde ongeschiktheid mocht zijn teruggesteld — tot onderofficier 1ste klasse bij den landstorm aangesteld en kan, na een militair aanvullingsexamen, tot landstorm-officier worden benoemd. Aan hoofden van scholen kunnen officiersrangen bij den landstorm worden verleend tot en met den rang van kapitein.

Het spreekt van zelf, dat eene doelmatige, billijke, regeling

moet worden getroffen met betrekking tot de onderwijzers bij het bijzonder onderwijs. Door overleg tusschen de hoofden der betrokken departementen is die aangelegenheid gemakkelijk genoeg te regelen.

Juist, waar *plaatselijk* gebruik van den landstorm op den voorgrond staat, meen ik, dat, vooral op het platteland, de onderwijzers door hunne positie de meest aangewezenen zijn om de landstormplichtigen aan te voeren. Zij hebben overwicht op de bevolking en dat is, wat, onder moeilijke omstandigheden, toch de zaak is. Bovendien kan in de jongeren onder hen de stof worden gevonden voor verdere kadervorming.

VI. Het resultaat.

Behalve de bezettingstroepen en de troepen voor technische diensten, zal men in het door mij gedachte stelsel bezitten: een *mobiel leger* van 96 bataljons, 20 eskadrons en 50 batterijen; daarachter een *landweeer* van 24 bataljons 1) en 12 afdelingen van 6 compagnieën; voorts sterke *depôts*; wijders een georganiseerden *landstorm*.

Aan geoefenden beschikt men dan, *behalve de vrijwilligers*, over:

	officieren	onderoffic.	mind.	totaal.
bij het actieve leger	1488	8356	96753	106597
» de landweeer. . .	1020	6251	65956	73227
» den landstorm. . .	± 1663	± 9134	± 109124	± 119921
	4171	23741	271833	

Totaal aan *volledig* geoefende en georganiseerde troepen: ± 300000 geoefenden.

Bovendien in de aanvullingsreserve van het actieve leger ± 56000 een-weinig-geoefenden, die in den landstorm ± 100000 man zullen tellen.

456000 man zijn dus in het geheel voor korter of langer tijd in het leger geweest.

Ook een groot getal dus, maar daarin eene *krachtige kern* van ± 180000 man voor mobiele, actieve, verdediging, eene

1) Later 48.

macht zoodanig geoefend en geëncadreerd, dat daarop *te rekenen* valt, die werkelijk *weerkraft* heeft en die van de overige genoemde troepen de hulp zal ondervinden, die deze, naar gelang van hunne geschiktheid, zullen kunnen verleen en waartoe zij dan ook *verplicht* zullen moeten worden.

B. Het kader.

In het voorgaande is aangegeven, hoe ik mij onze krijgsmacht samengesteld denk, hoevéél kader voor de oorlogsorganisatie door mij wordt noodig geacht, alsmede aan welke hooge eischen, vooral het *kader*, in oorlogstijd moet voldoen. Thans nog een enkel woord over zijne taak in *vredetijd*.

Wordt van het militie-kader, van het landweerkader (zoo-wel vrijwilligers als landweerplichtigen) en van het landstormkader slechts verwacht in oorlogstijd goede aanvoering en tijdens verblijf onder de wapenen in vredetijd een in alle opzichten goed gedrag en veel plichtsbetrachting (opdat het den soldaat als *voorbeeld* kan strekken) van het vrijwillig kader moeten, naast deze, nog hoogere eischen voor den vredesdienst worden gesteld.

Het vrijwillig kader moet den soldaat en ook den aanvoerder opleiden en opvoeden.

Ziedaar eene moeilijke en veelomvattende taak, waarvan ik de beteekenis en den omvang hier slechts kort kan aanduiden.

Zoozeer *terecht* hebben velen geroepen om *opleiding van den man en van den aanvoerder tot zelfstandigheid*. Naar mijne meening kan men daar niet genoeg naar blijven verlangen. *Dat behoort de eisch te zijn, maar daarnaast leide men op tot zelfbeheersching om te geraken tot de onmisbare samenwerking*. Den man moet niet enkel technische kennis van zijn vak worden bijgebracht, maar men moet ook zijn moreel verheffen, dit zóó hoog verheffen, dat hij — *zonder zich vernederd te gevoelen* — zijn wil ondergeschikt kan maken aan dien van den meerdere, zich zelfs geheel kan onderwerpen, omdat hij *begrijpt*, dat zulks voor het algemeen belang *noodig*

is. De man moet niet alleen tot soldaat worden *opgeleid*, maar moet tot soldaat worden *opgevoed*; hij moet niet worden verlaagd tot eene machine, tot een automaat, maar hem moet worden geleerd, duidelijk gemaakt, het wezen, de beteekenis van hetgeen van den troep, en van hem *in* den troep wordt verlangd; hij moet worden opgeleid zóó dat hij *begrijpt, totdat* hij begrijpt en gevoelt *wanneer* hij zelfstandig moet handelen, moet afwijken van geleerde lesjes, *wanneer* hij van bevelen mag en *moet* afwijken, maar ook, *wanneer* hij zijne zelfstandigheid, zijn eigen wil, zijn geheele zijn zelfs, moet *opofferen* ten bate van het doel, dat door het *geheel* moet worden bereikt.

Eerst wanneer de man, behalve technisch goed geoefend te zijn, van *dat* alles doordrongen is, kan hij een voor het heden-daagsch gevecht *bruikbaar* soldaat genoemd worden.

Die verstandelijke zelfstandigheid, welke slechts bij zeer weinigen wordt aangeboren, moet door het kader worden aangekweekt.

Ik moet hierbij op nog eene zaak wijzen. Afwijken van hetgeen bevolen is of nalaten van hetgeen verlangd wordt, is niet zóó maar, zonder meer, aan te merken als uiting van zelfstandigheidsgevoel, evenmin als men koppigheid en karaktervastheid met elkander moet verwarren, en evenmin ook als men »opvolgen van een bevel, dat tegen eigen inzicht indruischt», altijd als gevolg van zwakheid moet beschouwen. Van den opleider, den opvoeder, wordt dus scherp inzicht en bedaardheid vereischt om het onderscheid juist te maken. Immers, het gevaar is anders zeer groot, dat men, meenende zelfstandigheid aan te kweeken, slordigheid of tuchteloosheid in de hand werkt.

Verder moet van den man, zoowel als van het kader (van dit laatste zelfs in meerdere mate) 1) worden geëischt handelen *op eigen verantwoordelijkheid*, dus zonder bevel, in den geest van den aanvoerder of hoogeran aanvoerder; hij moet, hetgeen hij zonder bevel doet, met *opzet*, met zelfbewustheid, zóó en

1) Omdat voor hem de kans grooter is om alleen te staan dan voor den soldaat.

niet anders doen; hij moet daartoe hebben niet alleen goed *begrip* van de zaak in haar geheel, maar ook *moreelen durf*. Ook daartoe moet hij worden opgevoed 1) en daarbij moet de opvoeder juist weten te onderscheiden, wat zedelijke moed en wat brutaliteit of overmoed is.

In één woord, er zijn bij de opvoeding van den soldaat zoo véél klippen, dat naast veel tijd ook zeer goede opvoeders noodig zijn om tot het doel te geraken, althans dit nabij te komen.

De opvoeder moet de stof, die hij onderwijst, natuurlijk beheerschen, hij moet hooger staan dan zijn leerling, *te* hooger naar mate de tijd, gedurende welken hij op dezen kan inwerken, korter is. Hij moet overwicht hebben op hen, die hij opleidt, en dat overwicht moet hij niet enkel ontleenen aan het hem verleende *gezag*, maar zijn prestige moet voornamelijk voortkomen uit zijn kennen en zijn kunnen, niet het minst uit zijn goed voorgaan. De militaire opvoeder moet dus ook een goed, een zéér goed *aanvoerder* zijn, 2) want „woorden wekken, voorbeelden trekken.”

Dat — waar zoo veel op het individu moet worden *ingewerkt*, waar karaktereigenschappen moeten worden aangekweekt — massa-opleiding geene resultaten beloven kan en van *opvoeding* in dat geval geene sprake kan zijn, behoeft stellig geen betoog. Ook de opleiding en de opvoeding van soldaat en militieaanvoerder stellen dus — naast hetgeen reeds vroeger is gezegd 3) — eischen aan het aantal der beschikbaar te stellen vrijwillige officieren en onderofficieren.

In aansluiting aan het voorgaande wensch ik hier mijne meening te zeggen over den *korporaalsrang*.

Ik acht het niet noodig, dien rang te behouden als overgang tot den rang van onderofficier, en ik acht het uit een krijgstuchtelijk oogpunt niet gewenscht.

1) BUFFON zeide: „de mensch is een vreesachtig dier.” Daarin heeft hij heusch gelijk.

2) Zonder dat blijft het onderricht bij lesjes leeren. Vergelijk met het voorgaande de opvatting omtrent „instructeurs” in de Ontwerp-defensieparagraaf van den V. D. B., bladz. 41, regel 7 en 8 v. o.

3) Bladz. 367.

Wat de militie betreft, kunnen bij de aanwijzing, die tot kaderopleiding leidt, voldoende waarborgen verkregen worden met betrekking tot de maatschappelijke positie, de wetenschappelijke kennis en de beschaving van den betrokkene. Er is dus geene aanleiding om — wanneer hij bij de opleiding blijken heeft gegeven van aanleg om gezag te voeren en hij de noodige technische kennis voor zijn rang heeft verworven — hem niet al dadelijk te brengen in eene positie, waaraan nu eenmaal in het oog van den soldaat een hooger prestige is verbonden dan aan den korporaalsrang; dit zal hem gemakkelijker maken, het noodige aplomb te verkrijgen, hetwelk naast een goed voorbeeld, in den oorlog den mindere tot handelen, en flink handelen, kan brengen. Aan hemzelf om dat prestige te handhaven. Ondanks alle moeite, aan de opleiding besteed, en ondanks alle genomen voorzorgen, kan het voorkomen, dat de jonge man, die blijken van *aanleg* tot gezagvoeren gaf en dit onder bepaalde omstandigheden ook goed *deed*, eenmaal met een rang bekleed, den vereischen durf tot het op den duur *uitoefenen* van gezag blijkt te missen, dan wel gebukt gaat onder de verantwoordelijkheid, die hem wordt opgelegd. Zoo iemand moet onverbiddelijk, bij administratieven maatregel, worden teruggesteld en zal, juist omdat hij ontwikkeld is, daartoe wel zelf het verzoek doen. Het is wel hard, maar die maatregel — ik vertrouw, dat die, bij eene goede beoordeeling vóór de aanstelling, hoogst zelden zal voorkomen — is verre te verkiezen boven den tegenwoordig geldenden regel, dat men den man korporaal laat blijven. Immers dan heeft men *toch* iemand, die met gezag is bekleed en..... hij kan geen gezag voeren.

Voor het vrijwillig kader heeft men over meer tijd te beschikken voor de opleiding en de keuze kan dus nog meer gewettigd zijn, wanneer eenmaal de onderofficiersrang wordt verleend. Dit is ook hoog noodig, want, gelijk zoo straks werd ontvouwd, van den vrijwilligen onderofficier wordt veel meer verlangd. Ook om eene andere reden moet met groote bedachtzaamheid worden overgegaan tot aanstelling van een vrijwilliger in den rang van onderofficier, n.l. omdat tegen de

terugstelling, die ik zoo even bedoelde, voor den vrijwilliger veel meer bezwaar bestaat dan voor den milicien, voor wien, door vertrek met groot verlof en daardoor komen in eene andere omgeving, de teleurstelling dragelijker wordt.

Voor den vrijwilliger zoude ik den korporaalsrang afgeschaff willen zien, omdat het mij verkeerd voorkomt, doorlopend gezag toe te kennen aan iemand, van wien men nog niet ten volle overtuigd is, dat hij zich zal kunnen handhaven op de plaats, waar men hem gesteld heeft. Maar ik zoude hem de gelegenheid, veel gelegenheid zelfs, willen geven om zichzelf in gezag voeren te oefenen en aan zijne meerderen om dat te beoordeelen. Ik zoude hen, die technische bekwaamheid bezitten om een commando te voeren en aanleg om gezag uit te oefenen, tot soldaat 1e klasse willen aanstellen. Is hij niet met een commando belast (welke toestand eindigt met het ten uitvoer brengen van eene bepaalde opdracht) dan is hij de gelijke der soldaten, waardoor hij dan niet krijgstuhtelijk boven hen staat en, door overmoed of door welke andere reden ook, niet tot vergrijpen tegen de krijgstuht aanleiding kan geven.

Bij het geven der opdrachten moet met de kennis en de toenemende ervaring van den betrokkene rekening worden gehouden, en moet hij voor steeds moeilijker gevallen worden gesteld. Daardoor en door de wijze, waarop hij zich ten opzichte van de overige soldaten gedraagt — n.l. hoe hij met hen omgaat, of hij bewustheid toont van ook buiten dienst iets meer te zijn — leert de chef beoordeelen degenen, die voor den onderofficiersrang geschiktheid bezitten en degenen, die *nimmer* in dien rang moeten worden opgenomen, en die dus, als regel, den dienst moeten verlaten. Hen te doen overgaan in de categorie van hen, die geene hogere aspiratiën hebben dan militair-werker, kok en dergelijke (overigens zeer nuttige en zeer noodige menschen) zoude in die categorie slechts een aantal ontevredenen, teleurgestelden brengen, welke alweër voor de tucht hoogst gevaarlijke elementen zouden vormen.

Ik wensch nu over te gaan tot de vermelding van de wijze,

waarop, naar mijne meening, over het noodige kader de beschikking kan worden verkregen, alsmede hoe het moet worden opgeleid en voor zijne taak moet worden *gevormd*.

I. De beschikbaarverkrijging.

A. *Het vrijwillig kader.*

Het is niet enkel zaak om het personeel, en wel het *goede*, te krijgen, maar ook om zich te kunnen ontdoen van hen, die — hoewel goed van gedrag — blijken niet voldoende geschiktheid te hebben en, ten gevolge van gebrek aan aanleg, die ook niet te kunnen verkrijgen. Dit zich ontdoen zal moeten geschieden — immers bij goed gedrag is geen motief voor eene andere opvatting — op eene voor den betrokkene aangename wijze, d. w. z. zonder dat zijne toekomst door verblijf in den militairen dienst ernstig wordt benadeeld. Aan den anderen kant moet men personen, die in een bepaalden rang beschikbaar zijn, doch niet voor hogere rangen de vereischte geschiktheid bezitten, langer kunnen behouden; doch men moet ook hen weder kunnen zien vertrekken, vóórdat door „das ewige Einerlei” verving, en dus vermindering van productiviteit, intreedt. Voorts moet het zeer goede personeel bereid worden bevonden om hun geheele leven aan den militairen dienst te wijden, zonder bekommernis voor den ouden dag, overtuigd als het is, dat daarvoor goed gezorgd wordt; dat houdt het opgewekt.

Er zijn, gelijk men ziet, veel bezwaren, maar aangezien nu eenmaal bezwaren op een goeden weg slechts dienen om overwonnen te worden, zoude ik niet weten, waarom wij hier met de handen in het haar zouden moeten gaan zitten. Heeft men de moeilijkheden onderkend en *wil* men die overwinnen, dan *zijn* zij reeds overwonnen.

Of ik de beste methode zal aangeven, weet ik niet. Het eenige, dat ik kan zeggen, is dit, dat ik er jaren over bezig was en dat dit naar *mijn* gevoelen de beste weg is.

Ik ga echter dadelijk op zij voor andere oplossingen, die ons *beter* tot het doel voeren.

Laat ik beginnen te zeggen, dat, naar mijne overtuiging de oplossing niet *uitsluitend* in finantieele regelingen moet worden gezocht, en dat proefnemingen met geldelijke hulpmiddelen, zoowel hier als elders, op mislukkingen zijn uitge-loopen. Men moge daardoor zich het *aantal* titularissen verzekeren, het gehalte heeft men er nergens mede kunnen verbeteren. En op het gehalte komt het aan. Het kader, dat er uitsluitend eene „geldzaak” van maakt, zie ik liever gaan dan komen.

Wil men opgewektheid, de beste uiting van een tevreden en *dus* productief bestaan, dan moet de betrekking *aangenaam* zijn. Ik bedoel daarmee volstrekt niet, dat de betrekking *gemakkelijk* moet zijn; dat de man *weinig* wil doen; integendeel. Gelukkig kunnen wij allen constateeren, dat de flinke onderofficieren niet beter op dreef zijn dan wanneer het „druk” is; bij manoeuvres, in den tijd van de recrutenopleiding, wanneer die goed geregeld is, als er veel manschappen tegelijk voor herhalingsoefeningen „op” zijn, enz. Er zijn er, die dat juist niet vinden, maar *die* moeten wij niet hebben; die moeten zoo spoedig mogelijk losgelaten worden; dat zijn de bootafhouders, die in den militairen dienst het middel zien om op de gemakkelijkste wijze, met de minste inspanning, aan hun dagelijksch brood te komen en die slechts het oog hebben op het pensioen, waarvoor zij in 't geheel *niets* meer behoeven te doen. Die menschen zijn in hooge mate *eerlijk*, daaraan twijfel ik niet, maar wanneer zij niet onder scherp toezicht staan, bestelen zij den staat voor het volle bedrag van hunne soldij. Dat zijn zij, die vlijtig uitzien naar „bijbaantjes” of „burgerverdiensten” en dat als hoofdzaak beschouwen, omdat... zij het tractement toch krijgen. En vele Nederlandsche staatsburgers helpen ijverig mede om die practijken in de hand te werken, omdat zij op die wijze over goedkoope werkkrachten kunnen beschikken.

Wat het leger noodig heeft zijn menschen, die met hart en ziel bij hun werk zijn. Maar om dat te verkrijgen moet het werk, dat dien menschen wordt opgedragen, hun voldoening

schenken. De werkman ziet met ingenomenheid naar wat hij gewrocht heeft en zet een „Mei” op zijn arbeid, wanneer hij dien overzien kan. Dat gevoel van voldaanheid geeft hem kracht tot nieuwen arbeid. Kan men dat gevoel ook aan het kader geven, dan zal er geest in komen; dan zal met opgewektheid worden gewerkt; dan behoeven geene premies te worden uitgelooft, want in de geoefendheid en de prestaties van hen, die het heeft opgeleid en opgevoed, ziet het mede het loon voor zijn werk.

Het jagen, het woekeren met den tijd, het half-af blijven van de opleiding, de onkunde, de onbeholpenheid van de minderen, die bij elken practischen dienst blijkt, het weghalen voor corveeën en emploiemerten op een oogenblik, dat de man nog niet half geoefend is, en het zien terugkeeren van den man, minder bruikbaar dan dagen of weken geleden, en het daardoor weër in de war brengen van de oefeningen van de overigen, het nu eens *nooit* eer kunnen inleggen met de afdeeling (omdat de afdeeling niet kent, wat zij kennen moet); dat alles, als gevolg van den *te* korten oefentijd der militie, van de verschillende *soorten* van miliciens, als gevolg van het daardoor ontstane jagen, van de onrust, die in de opleiding van den troep is gekomen; dat alles, en nog zooveel meer, zijn de oorzaken van den gedrukten geest bij de *goede* elementen, die, niet minder dan de beoordeelende meerderen, de onkunde, de onhandigheid zien van de minderen en hunne *onmacht* gevoelen om in den gegeven tijd en onder de gegeven omstandigheden *iets beters* voor den dag te brengen; dat ontstemt hen, doet hen uitzien naar een heenkomen uit den dienst, waarin zij met vollen lust zijn gekomen, maar waarin zij niets dan teleurstelling ondervonden; dat houdt velen terug, die het lot van anderen gezien of vernomen hebben; dat is de oorzaak van den kadernood, en niet geldelijke zorgen *alléén*.

Intusschen misken ik volstrekt niet de noodzakelijkheid om de matericele belangen van het kader te behartigen. Verre van dien. Het kader, waaraan zulke groote belangen zijn

1906/07. IV. 28

toevertrouwd, waarvan zooveel moet kunnen worden *geëischt*, heeft recht op veel zorg van de zijde van den staat, die zijn werkgever is. Waar het *moreel hoog* moet staan, moet het niet door materieele zorgen *gedrukt* worden. Het is niet noodig, zelfs niet gewenscht, dat het in de gelegenheid wordt gesteld om zich aan dure uitspattingen over te geven: soberheid is ook eene militaire deugd en eene zeer voorname. Maar toch moet het kader door gesoigneerde, al is het niet dure kleeding, door goed logies, door eene behoorlijke voeding, in één woord door een materieel fatsoenlijk bestaan, zich gesteld zien boven hen, die het onderwijzen, die het opvoeden moet. Een man met afgedragen kleeding, wiens uiterlijk de sporen draagt van dagelijksche zorg, die in een onooglijk benedenhuisje in eene achterbuurt woont, is in de onderwijswereld niet de man, die geschikt is om opvoeder te zijn van jongelieden van zoodanigen leeftijd, dat zij onderscheidingsvermogen hebben; van zoo iemand zal voor hunne opvoeding heel weinig kunnen worden verwacht, al ware hij nog zoo geleerd. Zoo is het ook in het leger.

Tusschen glänzend Elend en weelde is eene groote ruimte en in die ruimte moet het kader zich bewegen: overdaad is verkeerd, maar nog veel meer verkeerd is kommer. Kommer is de vijand van de opgewektheid, die bij het legerkader in de eerste plaats moet worden aangetroffen.

Ik vraag voor het kader geene weelde, maar wel, dat een man, die de *opvoeder* is van velen van onze jonge mannen, een beter bestaan hebbe dan een straatveger of een timmermansknecht.

Behalve voor het dagelijksch zijn houdt een ieder natuurlijk een open oog voor de toekomst. In bekommernis daarvoor ligt eene sterk neêdrukkende kracht, vooral voor hen, die wat ouder worden, dus voor het *zeer goede* kader, dat men gaarne zoude willen behouden, waarvan men zoude willen vragen, dat het zijn geheele leven, al zijn werken en denken, ten bate van het leger over heeft. Maar ook op de jongeren is de gedachte aan de toekomst niet zonder invloed, waar toch het militaire leven niet geheel zonder gevaren is, ook niet in

vredestijd. Heeft de man *vertrouwen*, dan helpt zijne jeugd hem over alle bezwaren en gevaren heen; hij telt die niet, hij denkt er niet om. Helaas, het vertrouwen in het gouvernement heeft een zwaren schok gekregen: de pensioenraad gaat ongetwijfeld zeer accuraat te werk, neemt zeer nauwgezet de bepalingen der wet in acht; hij is aan die bepalingen gebonden en *verplicht* die toe te passen. Stellig werd vroeger wel eens een pensioen toegekend wegens in en door den dienst ontstane gebreken, waar thans het vaderland met het betalen eener gratificatie of van een lager pensioen, misschien wel geheel zonder onkosten, van den betrokkene kan afscheid nemen. Voor de schatkist is dat niet zonder belang. Of het echter *oconomisch* moet worden geacht, is eene andere vraag. Het resultaat is, dat de *rigoureuse* toepassing van de bepalingen der pensioenwet in hooge mate afschrikkend werkt. En nu moge de naam „bloedraad” onverdiend, zeer onjuist zijn, het feit, dat die naam is uitgevonden, is teekenend. Het moge onjuist zijn, maar men *heeft* het gevoel, dat de staat schriel is, niet weet te geven en te nemen en uitsluitend naar zich toe rekent; men heeft het *gevoel*, dat het veiliger leven is onder de bepalingen der Ongevallenwet dan onder die van de Militaire pensioenwet; men wordt liever werkmán dan onderofficier. Het voordeel van de uitgespaarde pensioenspenningen — hoeveel dat is, kan ik niet begrooten — is verkregen ten koste van een geschokt vertrouwen, ten koste van vermindering van toeloop en, wat nog erger is, ten koste van het *zich niet meer ten volle geven*, ten koste van, wat ik zou willen noemen, „*zeer voorzichtig* doordienen” van menschen, aan wie men — juist om die voorzichtigheid — weinig heeft en die men dus eigenlijk maar liever zou zien heéngaan.

Nu moge men uit het voorgaande vooral niet de conclusie trekken, dat ik maar rechts en links zoude willen pensioneerren; dat ik van den militairen dienst zou willen maken eene gelegenheid om zich een goed betaald leventje van niets doen te bezorgen. Niets minder dan dat. In het door mij gedachte stelsel zou er hoogst waarschijnlijk eer minder dan meer aan

pensioen behoeven te worden betaald. Maar in de enkele voorkomende gevallen zij de staat „*coulant*”. Dat wekt *vertrouwen* en zonder *vertrouwen* geen goed kader, zonder goed kader geene goede weermacht en zonder goede *weermacht* geene *weerkraft*.

Wanneer ik hoop en vertrouw, dat de verstoorde toeloop van energieke, levenslustige en intelligente jonge lieden zich weêr zal herstellen, moet ik er al dadelijk bij voegen, dat niet alle hout *timmerhout* is.

Wij moeten aan vrijwilligers hebben — dit moet scherp in het oog worden gehonden — *soldaten* en *kader*: soldaten voor de bijzondere diensten, die men niet, of liever niet, aan burgers overlaat (koks, parkknechts, sommige magazijnsbedienden en dergelijken) *kader* voor de opleiding, voor de opvoeding van onze weerplichtige jonge mannen.

Uit corveeërs kan, als regel, geen kader gekweekt worden. Hoe nuttig, hoe noodig, die corveeërs ook zijn, aan hen moeten andere eischen, kunnen in veel opzichten veel lagere eischen worden gesteld, met name van intellect, dan aan hen, die voor kader worden opgeleid. Wie onderofficier wil worden, moet aan zekere vereischten voldoen van ontwikkeling en beschaving, die men niet behoeft aan te treffen bij hen, die nimmer gezag zullen voeren. Daarom zoude ik het aanstaande kader al dadelijk als aspirant-onderofficier in dienst willen doen treden. Dat wil niet zeggen, dat voor hen, die als militair-geëmploieerde zich verbinden, de weg moet zijn afgesneden om ooit verder te komen. Ontdekt men onder hen jongelieden van aanleg, van natuurlijke beschaving, die waardig zijn, mettertijd chevrons te dragen, dan sta voor hen de weg open, worde deze zelfs gemakkelijk gemaakt, om aspirant-onderofficier te worden. Evenwel vrage men nimmer: „waarom is die soldaat *niet* in opleiding,” doch hoogstens: „waarom is hij *wel* in opleiding?”

Als regel echter komt het aanstaand vrijwillig kader als aspirant-onderofficier in dienst, of wel gaat het uit de militie als aspirant-onderofficier in vrijwilligen dienst over; van den

eersten dag af wordt de geheele opleiding dier vrijwilligers gericht op het doel: vorming van *goede* onderofficieren.

De *zekerheid*, dat dit doel zal kunnen worden bereikt, bestaat echter niet. Daarom moet gelegenheid bestaan om hen, die tegenvallen, weder eene *andere* richting te doen kiezen.

Ik stel mij dat als volgt voor.

De adspirant-onderofficier, die na 2 jaar nog niet de geschiktheid bezit voor adspirant-onderofficier 1e klasse, *moet* den dienst verlaten ;

de adspirant-onderofficier 1e klasse, die, 6 jaar na zijn indienst-treden, geen onderofficier 2e klasse is, noch daarvoor geschikt bevonden wordt, *moet* den dienst verlaten ;

de onderofficier 2e klasse, die 9 jaar na indienst-treden, nog geen onderofficier 1e klasse is of daarvoor op de lijst staat, *moet* weg ;

de onderofficier 1e klasse, die 12 jaar na zijn indienst-treden, nog niet de geschiktheid bezit voor sergeant-majoor (instructeur of administrateur) *moet* den dienst vaarwel zeggen.

In verband met deze beginselen waren de engagementen en reëngagementen te regelen. Aan het kader daarentegen, dat voldaan heeft aan de vereischten voor sergeant-majoor, ware toe te staan eene verbintenis voor *onbepaalde* tijd met verplichten opzeggingstermijn van twee jaar voor den staat en van één of twee maanden voor den onderofficier.

Op *die* wijze houdt men jong, levenskrachtig kader, wordt de lust aangewakkerd om te werken en krijgt men dus ook *goed* kader, aangezien men te goeder tijd verlost wordt van hen, die niet voor de dubbele taak van opleider en opvoeder berekend blijken.

Maar voor allen moet de staat zorgen, voor ieder in verband met zijne positie en rekening houdende met de gepreesteerde diensten. Het moet niet kunnen voorkomen, dat de jonge man, die in het burgerlijk leven terugkeert, niet weet hoe aan het geld te komen om zich in de kleeren te steken en zoodanig hulpeloos staat, dat hij het eerste beste moet aangrijpen om in het leven te blijven ; dat een onderofficier, die, al was hij dan niet voor de hoogste onderofficiersrangen

geschikt, toch een fatsoenlijk en vrij ontwikkeld man is, moet genoegen nemen met eene betrekking ver beneden zijne bekwaamheid.

Een en ander is te regelen.

Handgelden zoude ik niet willen geven, wel echter premiën na *volbrachten* dienst; alzoo geene *lokmiddelen*, maar *belooningen*. Dit neemt niet weg, dat zij, die in bijzondere omstandigheden verkeerden, een billijk *voorschot* kunnen krijgen, ter beoordeeling van den korpscommandant; *recht* heeft de man echter eerst op het geld, wanneer hij het *verdiend* heeft, d. w. z. aan het einde van de overeengekomen periode. Zoolang de man in dienst blijft, heeft hij, als regel, geene behoefte aan dat geld: bij reëngagement blijve het dus onuitbetaald, doch den man worde eene nieuwe premie toegezegd. Dit alles is bij de engagementsactes overeen te komen.

Het hoogere, administratief, kader make men rekenplichtig ambtenaar 1) en doe het een borgtocht stellen. De staat betale dien echter, onder bepaling, dat die som (bijv. 400 à 500 gulden) na een zekeren tijd, bijv. 10 jaren, zijn eigendom wordt en bij zijn „tegoed” zal worden gevoegd.

Op die wijze wordt voor ieder vrijwilliger een — zij het ook klein — kapitaaltje vastgezet en keert niemand met ledige handen in de burgermaatschappij terug, zoodat ieder dan in de eerste behoeften kan voorzien. Ook voor hen, die *met pensioen* den dienst verlaten, is eene behoorlijke som om „zich in te richten” niet alleen gewenscht, maar noodig. Aan oudere onderofficieren, die wenschen te huwen, kan door den korpscommandant een gedeelte van het verdiende geld of de geheele som worden uitbetaald.

Daarmede zoude ik de zorg van den staat voor zijne dienaren echter niet willen zien eindigen.

1) Dat zal zijne eerezucht prikkelen en tevens het onbetaalbare voordeel opleveren, dat de troepenofficier van veel administratieve bemoeienis kan worden ontheven. De troepenofficier zij opleider en aanvoerder, maar geen administrateur.

Naar gelang de man bij het verlaten van den dienst ouder is, heeft hij meer moeite om eene, hem passende, betrekking te krijgen; de staat helpe hem daarom. Daartoe is noodig samenwerking van de militaire overheid met alle mogelijke staats-, provinciale en gemeentendiensten alsook met particulieren. Het leger worde, om zoo te zeggen, de grootste arbeidsbeurs van Nederland. De werkgevers, wetende, dat in elk geval fatsoenlijke mannen in hun dienst zullen overgaan, omtrent wie zij de meest juiste inlichtingen kunnen verkrijgen, zullen zich werkelijk niet doen wachten met hunne aanvragen. De staat zelf, d. w. z. de andere departementen, zal echter de grootste afnemer van aangeboden arbeidskrachten zijn.

Nog een detail. De arbeidskrachten moeten *tijdig* aangeboden worden, zoodat de man bij het eindigen van zijne dienstperiode geholpen kan wezen. Mocht dit nog niet het geval zijn, dan hebbe de korpscommandant de bevoegdheid om — natuurlijk voor hen, die een goed gedrag hebben — maand voor maand den onderofficier in dienst te houden tot hij geholpen is. Tegen misbruiken van de zijde der betrokkenen is natuurlijk wel te waken, doch ik vertrouw, dat, bij eene regeling als de door mij beoogde, het gehalte van de menschen de beste waarborg tegen die misbruiken zal zijn.

Voor het zeer goede personeel — de hoogste onderofficiers-rangen dus — hetwelk bereid wordt gevonden om zijn geheele leven aan den militairen dienst te wijden, en dat dan ook in verband met zijne diensten goed betaald moet worden — moet elke bekommernis voor den ouden dag worden weggenomen, door het zoodanige *pensioenen* te verzekeren, dat het naar behooren kunne leven, op den bescheiden voet, waaraan het in zijn stand gewend was. Wenschen hierbedoelde onderofficiëren vroeger den dienst te verlaten of in hun rang in de landweer over te gaan, dan zouden zij aanspraak op een gedeeltelijk pensioen moeten bezitten. Aangezien in mijn stelsel pensioenen *wegens langdurigen dienst* voor soldaten, voor korporals en voor sergeanten niet voorkomen, zal verhooging van

den pensioensgrondslag voor de oudere onderofficieren wel zonder bezwaar door den staat te dragen zijn.

Het spreekt van zelf, dat, waar de staat ten volle voor die onderofficieren zorgt, hij, ook nadat zij voor den dienst te velde niet meer geschikt zijn, tot een zekeren leeftijd tegen billijke vergoeding op hunne diensten, bijv. bij districtscommando's en dergelijke, moet kunnen rekenen.

Hoewel ik dat nog niet heb vermeld, moge uit het voorgaande reeds gebleken zijn, dat, in het door mij gedachte stelsel, het Instructie-Bataljon niet past; hoewel erkennende, dat het ons leger jaren lang van kader heeft voorzien, jongelieden heeft opgeleid, uit wie uitmuntende officieren zijn voortgekomen, van wie velen zelfs de hoogste rangen in het leger hebben bereikt, acht ik die inrichting *thans*, gelet op de hoogere eischen, die wij reeds aan het *jonge* kader moeten stellen, niet meer van den tijd en zal zij, naar mijne opvatting, moeten verdwijnen. En zij zal ook *kunnen* verdwijnen, indien men slechts in het oog houdt, dat misplaatste zuinigheid de wijsheid bedriegt, dat het bezweren van den kader-nood eischen stelt, die, schijnbaar, de zaak duurder maken, doch in den aard der zaak voordeeliger zijn. Schrielheid bij het behartigen van persoonlijke belangen maakt, dat men, tegenover de bestaande maatschappelijke toestanden *buiten* het leger, de goede krachten, waarover men voor kader beschikken wil, eenvoudig niet krijgt of niet behoudt en tot kunstmiddelen (als het Instructie-Bataljon) zijne toevlucht *moet* nemen, jongelieden drie of vier jaren moet onderhouden, vóórdat men er eenigen behoorlijken dienst van heeft (daargelaten nog het nadeel, dat de tucht ondervinden moet van *te* jonge gezagvoerenden). Wanneer echter gepaste ruimte en zorg voor de toekomst der jongelieden wordt in acht genomen en slechts goede elementen in het kader worden toegelaten, zal de positie van het kader *in* de maatschappij worden verbeterd en velen zullen ongetwijfeld zich gaarne in dien *eervollen* en *geachten* stand zien opnemen.

B. Het militiekader.

Van het militiekader wordt niet verlangd, dat het opleider en opvoeder van den soldaat is; daartoe heeft het noch den leeftijd, noch de vereischte geschiktheid en ervaring, en die kan het in den zoo korten dienstitijd ook niet verkrijgen. Het spreekt wel van zelf, dat ik niet op het oog heb dat militiekader, hetwelk, na afloop van den eersten oefentijd, onder de wapenen *blijft* en dat, wanneer het goed is opgeleid en verder gevormd, den toets der vergelijking met goed vrijwillig kader kan doorstaan. Dat is eigenlijk *vrijwillig* kader, op andere wijze in dienst gekomen en dienende onder andere voorwaarden. Ik moet die categorie dan ook buiten beschouwing laten en spreek hier verder over hen, die hun *verplichten* militiedienst volbrengen, zonder meer. Wanneer zij zijn onderricht, bewijzen hebben gegeven, hun vak te verstaan en — tot hunne *eigen* oefening — zoo veel dienst hebben gedaan, dat hunne kennis als voldoende vastgelegd kan worden beschouwd, met andere woorden, wanneer zij in hun rang bruikbaar zijn geworden, moeten zij met verlof gaan, want de maatschappij verlangt van hen andere diensten. Wie hen in dienst houdt om recruten op te leiden, begaat tegenover hen eene groote onbillijkheid, want *opleiden* is hunne roeping niet, doch *aanvoeren* is hun vak; als aanvoerder wordt hunne waarde echter niet verhoogd door aan recruten de beginselen te leeren van het *soldaat* zijn; ergo zou men het militiekader *te lang*, langer dan noodig is, in dienst houden. En tegenover de soldaten zou men onbillijk zijn, omdat deze — ook al in het belang van verkorting van den tijd, gedurende welken zij aan hun gewonen arbeid onttrokken worden — *recht* hebben op de *beste* soort onderwijzers, door wie het onderricht zoo intensief mogelijk kan worden gegeven. 1)

1) Over legerzakon sprekende, schijnt *alles* mogelijk. Ik heb nog nimmer het denkbeeld hooren opperen om bijv. aan leerlingen van de 4e klasse der H.B.S. het onderricht te doen opdragen van de leerlingen der lagere klassen, al zou dat wellicht op de kosten voor het leeraarspersoneel belangrijke bezuiniging kunnen veroorzaken.

Intusschen, de soldaat heeft ook *recht* op goede aanvoering en die moet hem dus verschaft worden. Naast het vrijwillig kader hebben wij daartoe noodig militiekader, zeer veel en zeer goed militiekader. Hoe dat te verkrijgen?

Uit de geheele, breede, schare van jongelieden, die den dienstplichtigen leeftijd hebben bereikt en die voor den militairen dienst voorloopig geschikt bevonden zijn, zoude ik de besten, de meest ontwikkelden, willen uitkiezen en hen voor opleiding tot militiekader willen *aanwijzen*.

Waar over het geheel voor den dienst in het actieve leger slechts zoo veel jonge mannen voor volledige oefening worden genomen, als strikt noodig zijn; waar velen voor een korteren dienst bij de aanvullingsreserve zullen worden bestemd, op nog anderen slechts landstormplichten rusten, schijnt een maatregel als de hiergenoemde onbillijk. En toch is die het in het wezen der zaak niet, reeds daarom niet, omdat wie de meeste draagkracht hebben (en dat zijn de meest ontwikkelden) ook het meeste kunnen en dus ook moeten dragen. Maar er is nog meer, dat voor mijn denkbeeld te zeggen is. Een dergelijke maatregel zal op *allen* uit de zelfde klasse der maatschappij *vrij wel even zwaar* drukken en daardoor zal de maatregel van alle onbillijkheid ontdaan worden, waarom ik dien dan ook *schijnbaar* noemde. Wat toch is het geval? Jongelieden, die eene zelfde mate van ontwikkeling hebben, zullen *allen* in de zelfde mate aan hunne militaire verplichting moeten voldoen, zullen *allen* de zelfde storing (als men het zoo noemen wil) ondervinden. 1) Waar die allen *gelijkelijk* getroffen worden, zal het buitengesloten zijn — wat bij eene meer beperkte aanwijzing niet te vermijden is — dat eenigen, die dienen moeten, een zwaren strijd krijgen tegen hen, die vrij blijven, bij deze laatsten zouden komen achter te staan in het bereiken van hun doel. Slechts zij, die voor den weerdienst ongeschikt worden bevonden, zullen een voorsprong kunnen verkrijgen,

1) Ten aanzien van de bereden wapens zal de ervaring moeten leeren of en in hoeverre verlenging van den oefentijd voor het kader noodig is, en moet dan worden overwogen, hoe dit billijk is te regelen.

doch dit voordeel zij gegund aan hen, die, niet in het bezit van een gezond en krachtig lichaamsgestel of om andere redenen ongeschikt bevonden, toch al onder minder gunstige omstandigheden den levensstrijd te strijden hebben.

Bovendien, jongelieden, die eene hoogere mate van ontwikkeling bezitten, die naar betrekkingen streven, waarvoor intellect gevraagd wordt, zullen daarbij geene concurrentie ondervinden van hen, die wetenschappelijk zooveel minder ontwikkeld zijn; wanneer op eerstbedoelden een zwaardere druk wordt gelegd dan op den handwerksman, hindert hun dat in hunne verdere loopbaan *niet*, en de invloed op de verdere loopbaan is toch het grootste nadeel van de onderbreking door den militairen dienst. In de bepalingen, die ten aanzien van het tijdstip voor het vervullen van den dienstplicht volgens mijne denkbeelden zouden te maken zijn, vindt men correctieven genoeg voor de verschillende omstandigheden, waarin de betrokkene kan verkeerden. Twee, des noods drie jaren, bedraagt de speling bij het kiezen van het oogenblik, waarop de oefenperiode zal beginnen. Voorts begint de dienst half Juli en eindigt die 1 October, zoodat *één* studiejaar met het vervullen van den weerplicht gemoeid is; eene regeling, die, voor hen die studeeren, zeker verre te verkiezen is boven opkomst in Maart.

Op de door mij geschetste wijze verkrijgt men — dat is toch niet te bestrijden — de geestelijk best voorbereiden op de plaats, waar zij behooren. Het moreele overwicht, dat ontwikkeling en beschaving kunnen geven, zal het gemakkelijk maken, het gezag ook door het militiekader te doen handhaven en de maatschappelijke positie, waarnaar die meest ontwikkelde jongelieden streven en waarin zij toch vermoedelijk steeds *boven* anderen zullen staan, geeft ook eenige waarborgen, dat zij — tijdens hunne afwezigheid met onbepaald verlof — met betrekking tot gezag uitoefenen niet in waarde zullen verminderen, er de *gewoonte* van zullen behouden.

Nu is niet ieder, die eene zekere mate van ontwikkeling heeft, in staat om gezag te voeren, zijn prestige te handhaven; maar degenen, die daarvoor minder geschikt zijn, worden tijdens

de opleiding zelve wel ontdekt en zullen den rang niet bereiken, waarvoor zij *vermoedelijk* geschikt waren geoordeeld; die kans loopt men steeds (ook bij ons tegenwoordig stelsel van „aanmelden”); doch ik vermeen, dat die in het door mij gedachte stelsel minder groot zal wezen.

Ik kan niet nalaten, hier te wijzen op het groote voordeel, dat al onze jonge mannen van ontwikkeling te beurt zal vallen, wanneer zij in den militairen dienst eene degelijke opleiding tot gezagvoeren zullen deelachtig worden.

Het aantal officieren en onderofficieren, uit de militie te betrekken, bedraagt $1488 + 8356 = 9844$. Aangezien de opleiding en de vorming ruim een jaar duren, beschikt men dus over slechts 7 lichtingen *ge oefenden*. 1) Met het oog op het verloop moeten dus jaarlijks worden aangesteld $\frac{9844}{6} = 1640$ officieren en onderofficieren, terwijl daartoe *in opleiding* moeten worden genomen $1640 \cdot \frac{1640}{5} = 1968$, stel 2000 2) jongelieden, of ongeveer $\frac{1}{20}$ van het aantal vermoedelijk voor den dienst geschikte jongelieden. Die verhouding in het oog houdende en haar toepassende op hetgeen de jaarlijksche indeeling ons thans te zien geeft, kan ik mij wel eene voorstelling maken van het gehalte, dat zal kunnen worden verkregen, doch ik beschik niet over voldoende gegevens om af te bakenen eene grens, die zou kunnen worden getrokken bij de aanwijzing. Statistieken betreffende ons Hooger en Middelbaar Onderwijs zouden veel licht kunnen verschaffen, doch de *ervaring* zal de beste leermeesteres zijn. Daarom zouden opgaven verlangd moeten worden van de burgemeesters, betreffende

1) Ik acht kader *noy niet* geoefend op het oogenblik, waarop aan een examen is voldaan en, waarop op grond van het geschikt bevinden voor dien graad, het distinctief op mouwen of kraag wordt gehecht.

2) De niet tot officier of onderofficier aangestelden krijgen, indien zij daarvoor geschikt zijn — wat aan geen twijfel onderhevig is — aanstelling tot milicien-soldaat 1e klasse.

de voor den dienst voorloopig geschikt bevondenen — aanvankelijk *allen* betreffende — omtrent :

- a. het genoten onderricht; den graad van ontwikkeling;
- b. de maatschappelijke positie van den weerplichtige, c.q. aangevuld met de maatschappelijke positie etc. van de ouders.

Ik weet wel, dat dit op de gemeentebesturen — die toch reeds zoo veel bemoeienis met militaire zaken hebben — een last te meer zoude leggen, doch primo zal die opgave in volgende jaren aanzienlijk kunnen worden beperkt en secundo zoude — zooals reeds vroeger is vermeld — in andere opzichten de meeste last van de gemeentebesturen kunnen worden overgenomen door de districtscommandanten. De hierbedoelde opgaven omtrent ontwikkeling zijn echter *noodzakelijk*, omdat zij den grondslag vormen van de *aanwijzing* van hen, die tot kader moeten worden opgeleid. Die opgaven zouden door één commissie moeten worden gerangschikt, zoodat men zoo veel mogelijk zekerheid heeft, de \pm 2000 *besten* te kunnen aanwijzen, die het volgend jaar op 15 Juli onder de wapenen moeten komen.

In verband met het vroeger vermelde omtrent het geleidelijk verschuiven van het tijdstip, waarop de oefentijd voor de militie begint, zal er tijd genoeg zijn voor de werkzaamheden, aan de selectie verbonden. Het werk is schijnbaar tijdrovend, doch bij nadere beschouwing zal het toch medevallen. Ik meen hier echter geene details van regeling te moeten bespreken.

II. De opleiding en de vorming.

De opleiding van de *vrijwillige officieren* geschiedt aan één inrichting, n.l. de Koninklijke Militaire Academie.

Deze centralisatie van onderwijs heeft m. i. veel voordeelen, niet alleen in finantieelen zin, maar ook, *en vooral*, omdat daardoor zijn te verkrijgen de grootst mogelijke eenheid van opvatting, de meest gelijkmatige paedagogische begrippen bij de aanstaande *opvoeders* van onze jonge soldaten; dit is in het belang van de jonge officieren en voornamelijk in het belang van de soldaten en onderofficieren in den troep. De

moelijkheden, die de werkman ondervindt bij verandering van werkgever, zijn niet te vermijden, doch gewenscht is het om, wanneer dergelijke moeilijkheden vermeden *kunnen* worden, daartoe niets onbeproefd te laten.

Vóóronderricht, in den geest als thans aan de Cadettenschool gegeven wordt, komt mij niet gewenscht voor. Dit geeft aanleiding, dat de beroepskenze, eene daad voor het leven, gedaan wordt op een leeftijd, waarop de jongeling nog te midden van zijne voorbereidende studiën is, eigenlijk nog niet goed weet, wat hij wil. Bovendien is het, op zoo gunstige voorwaarden, openstellen van eene bepaalde richting op een tijdstip, waarop nog geene andere richting kan worden ingeslagen, in zekeren zin eene speculatie, die echter — niet direct voor de ouders, maar wel voor den jongeling — zoo dikwijls aanleiding geeft tot teleurstelling, ontevredenheid, een mislukt leven, weezin in de opgedrongen loopbaan. Wat wij in het leger moeten hebben, zijn officieren, die *roeping* gevoelen voor hun werk. Iemand, die „seine verdammte Pflicht“ doet, moge een zeer betrouwbaar dienaar zijn, hij brengt echter niet half zooveel goeds te weeg als een ander, die enthousiast is voor het door hem gekozen vak. Daarom verwacht ik voor het leger veel meer heil van hen, die de militaire loopbaan *kiezen* op het oogenblik, waarop zij nog zoo veel andere richtingen kunnen inslaan, d. w. z. bij het einde van de studiën aan Hoogere Burgerschool, Gymnasium en dergelijke inrichtingen. 1)

Behalve voor de aan evengenoemde inrichtingen van onderwijs opgeleide jongelieden, zette men de deur wijd genoeg open voor talentvolle jonge mannen, die aanvankelijk wellicht meer bescheiden verwachtingen koesterden, doch die blijken hebben gegeven van aanleg om eene hoogere functie in het leger te bekleeden dan die van onderofficier, of die om eene of andere reden hunne studiën aan de evengenoemde onderwijsinrichtingen niet ten einde hebben gebracht. Hun kan hulp

1) Niettemin zijn in beide gevallen uitzonderingen niet alleen denkbaar, maar zelfs waarschijnlijk; dat zijn-en blijven echter uitzonderingen.

worden verleend tot het bereiken van eene gewensche mate van algemeene ontwikkeling, waarna zij, *tegelijk* met de vroeger bedoelde jongelieden, hunne verdere opleiding tot officier erlangen. De *vakopleiding* moet voor allen de zelfde zijn en kan voor den onderofficier zelfs in korter tijd afloopen dan voor hem, die als burger de poort der Koninklijke Militaire Academie binnenging. Hooge geleerdheid wordt van den jongen officier niet verlangd. Wat hij moet weten en kunnen, vooral *goed, grondig, practisch*, moet kunnen, is voor de talentvolle jonge mannen met wat minder voorafgaand *schoolonderwijs* ook bereikbaar. Geene generaals in den dop moeten die inrichting verlaten, maar goed onderlegde luitenants. Intusschen moeten zij *nog méér* kennen dan het hoog noodige voor de aanvoering, de opleiding, van een peloton, doch ook dit is aan die andere jonge menschen met aanleg wel begrijpelijk te maken. Aan de *vorming* der jonge officieren en hunne opleiding tot hooger rang kan — wanneer eenmaal in waarheid theorie en practijk hand aan hand gaan, *dus bij den troep* — niet genoeg zorg worden besteed door hunne chefs, die daarvoor dan ook verantwoordelijk zijn gesteld en die eveneens het oog moeten houden op de verdere wetenschappelijke opleiding, de maatschappelijke vormen, in een woord, op al datgene, wat den officier — in het belang van zijn prestige — moet doen stijgen in de achting zijner minderen.

De opleiding van de militie-officieren alsmede van het overige kader — zoowel vrijwilligers als militie — geschiedt in *Kaderscholen*, doch de verdere *vorming* geschiedt in den troep. Eene oordeelkundige opvolging van theoretisch en practisch onderrecht, eene wel overwogen aansluiting van den dienst in de kaderscholen aan dien bij den troep en aan de opleiding van den soldaat is hoofdvereischte voor het slagen der geheele regeling, zonder dat de opleiding en de vorming van den soldaat er schade door lijden.

Ieder wapen heeft zijne bijzondere eischen; eene universeele regeling is dus onmogelijk. Ten einde niet te uitvoerig te worden, zal ik meer in bijzonderheden behandelen de regeling,

zoals ik mij die voor de infanterie heb gedacht; enkele typische afwijkingen voor de andere wapens zal ik alleen kort aanduiden.

Uit de bijlage I (Oorlogsorganisatie) blijkt, hoeveel militie-officiëren alsmede hoeveel onderofficiëren van alle rangen (zoowel vrijwilligers als miliciens) noodig zijn. Het vrijwillig kader moet ook in vreedestijd present zijn en — zooals uit bijlage II (Vredesorganisatie) blijkt — is het ook *noodig*.

Wat het jaarlijks voor een rang of voor een hooger rang op te leiden personeel betreft, daartoe is, in verband met het vermoedelijk verloop, een zoodanig percentage genomen, dat eenige zekerheid bestaat, dat er steeds voldoende stof voor aanvulling zal wezen, de betrokkenen binnen den vroeger genoemden termijn blijken van geschiktheid kunnen geven en — wat ik niet zonder belang acht — dat de geheele opleiding, ook voor de hoogste rangen, kan zijn afgehoopen, vóórdát de betrokkene in het huwelijk treedt. Eenmaal gehuwd, zijn verplaatsingen (al zijn zij van tijdelijken aard) met te veel bezwaren verbonden. *Als regel* ware — ook in verband met het beginsel om slechts het voor de hoogste rangen bestemd personeel *voortdurend* in dienst te houden — aan te nemen, dat vergunning om te huwen slechts wordt verleend aan hen, die voldaan hebben aan *alle* examens voor onderofficier.

De sterkte van het jaarlijks in opleiding te nemen personeel der militie blijkt uit bijlage IV.

In bijlage VIII is eene graphische voorstelling gegeven van den dienst der opleiding bij de Kaderschool, terwijl uit de daarbij gevoegde legende blijkt, welk (en ongeveer hoeveel) personeel die school jaarlijks passeert (totaal 665 personen).

De sterkte is, zooals mede uit die bijlage blijkt, zeer afwisselend. De geringste sterkte is 96 man (15 Juni—15 Juli), dan 295 man (15 Mei—15 Juni), 360 man (15 Maart—15 April), 383 (15 April—15 Mei), en 412 (15 Februari—15 Maart); de grootste sterkte 563 man (15 Januari—15 Februari); terwijl de wintersterkte (15 October—15 Januari), 465 man en de zomersterkte (15 Juli—15 October) 387 man bedraagt.

Het gevolg van die groote sterkte is — zie hierna — dat voor de kaderopleiding zelve, zoo noodig, zonder *soldaten* kan worden volstaan. Mede blijkt daaruit, nog duidelijker dan uit het vroeger aangevoerde, de juistheid van mijne opvatting, dat de strijd betreffende de vraag of, in het belang der openbare orde, troepen onder de wapenen moeten worden gehouden, feitelijk *over* het leger kan heêngaàn. Wordt besloten, zulks niet te doen, dan hindert het niet aan de kaderopleiding; in het omgekeerde geval zullen die menschen in de depôt-compagnieën en de kaderscholen worden ondergebracht en in deze laatste eene welkome *bate* kunnen zijn. Blijkt het in de practijk lastig, dan kunnen zij zelfs bij de kaderschool worden afgewezen of *tijdelijk* gedetacheerd; kaderopleiding gaat vóór.

Uit die bijlage blijkt voorts, lettende op het aantal en de soort van leerlingen, die de school passeeren, hoe — *in het belang hunner eigene opleiding* — de leerlingen der eene klasse voordeel kunnen trekken van de opleiding eener andere, door bijv. dienst te doen als hulpinstructeur en dergelijke.

Een paar voorbeelden.

Voor den aspirant-onderofficier 1e kl., opgeleid wordende tot sergeant 2e klasse, dus tot *onderwijzer*, is het van belang, dat hij — *bij het einde* zijner opleiding — *practisch* als hulpinstructeur en als instructeur (onder toezicht van hen, die hem opleiden) optreedt; dit geschiedt 15 Juli—15 Augustus. Waar de aanstaande militie-officieren en militie-sergeanten bewijs moeten geven van vaardigheid om een troep van behoorlijke sterkte *aan te voeren*, is het van belang, dat een troep van behoorlijke sterkte beschikbaar is, niet van gelijken, maar van soldaten. De gelegenheid om in zulk een troep een commando te voeren, bestaat van 15 Januari tot 15 Februari, onmiddellijk na aankomst van de aspirant-onderofficieren 2e klasse (144 man.); enz.

Door die afwisselende sterkte, d. w. z. door de verschillende categorieën op de aangegeven data te doen aankomen en vertrekken, is ook de gelegenheid geschapen om van de onderwijskrachten op de meest nuttige wijze gebruik te maken. In den tijd, waarin de instructie voor de aanstaande militie-

luitenants en voor de aanstaande sergeant-majoor-instructeur het meest individueel moet zijn, dus veel onderwijzers voor tactische opleiding in het terrein enz. noodig zijn, is de sterkte het geringst, m. a. w. kan het onderwijs zoo intensief mogelijk worden gegeven.

Uit hetgeen hier gezegd werd en verder nog uit de bestudeering der bijlagen, moge blijken, dat de directie veel tact vereischt en dat de functie van directeur eener kaderschool (die vooral te zorgen heeft, dat het juiste personeel, en ten goeden getale, op de juiste plaats werkzaam is, en dat de practische opleiding even goed tot haar recht komt als de theoretische) waarlijk geene administratieve functie is. Maar tevens moge daaruit blijken, dat het niet aangaat, eene gelijkvormige indeeling te maken. Dit neemt niet weg, dat een goed legerbeheer zijne eischen heeft en dat het personeel — vooral bij een va-et-viens als hier plaats heeft — naar behooren moet verzorgd worden.

Om de gedachten te bepalen, heb ik eene indeeling gemaakt, welke, behalve het noodige administratief kader, als volgt zou kunnen zijn :

Directie en personeel voor den huishoudelijken dienst :

- 1 hoofdofficier,
- 1 luitenant-adjutant,
- 1 adjudant-onderofficier,
- 10 sergeanten 2e klasse,
- de noodige soldaten (koks, etc.)

1e compagnie (in hoofdzaak opleiding tot officier of d.d. officier.)

- 1 kapitein,
- 5 luitenants,
- 1 sergeant-majoor-instructeur.

2e compagnie (in hoofdzaak opleiding tot sergeant-majoor-adm., tot sergeant 1e klasse en fourier 1e klasse.)

- 1 kapitein,
- 4 luitenants,
- 1 luitenant-kwartiermeester,
- 1 sergeant-majoor-instructeur.

3e en 4e compagnie (in hoofdzaak opleiding tot lagere rangen) samen :

- 2 kapiteins,
- 4 luitenants,
- 5 sergeant-majours-instructeur,
- 26 sergeanten 1e klasse.

Het onderwijs zoude m. i. moeten omvatten :

Theoretisch	}	Dienst- en exercitie-reglementen.
		Voorschrift op den velddienst.
		Tactiek en pionierarbeid.
		Vaderlandsche geschiedenis.
		Militaire aardrijkskunde.
		Verpleging en administratie in vredes- en oorlogstijd.
		Hygiene en verbandleer.
		Militaire wetten.
		Krijgsgeschiedenis (beknopt).
		Militaire paedagogie.
Practisch	}	Exerceeren en gevechtsoefeningen.
		Velddienst.
		Pionierarbeid.
		Schieten (in het bijzonder vuurleiding).
		Training en gymnastiek.

De leerstof te verdeelen door den directeur in verband met de eischen van algemeene ontwikkeling en militaire kennis, die van de bekleeders der verschillende rangen wordt verlangd.

Op bijlage VIII is vermeld de levensloop van een vrijwilliger, die als adspirant-onderofficier 2e klasse in dienst treedt. Die van den voor kader aangewezen milicien blijkt voldoende uit de graphische voorstelling (alleen zij daarbij nog vermeld, dat de militie-officier in het jaar, volgende op zijne aanstelling, nog 1½ maand onder de wapenen komt zoodanig, dat hij weér met groot verlof vertrekt te gelijk met de lichting, die voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komt.)

Uit die bijlage — met name uit dien levensloop — moge

blijken hoe de opleiding bij de kaderschool, afwisselende met den dienst in den troep, de gelegenheid kan geven om *dege*lijk kader te vormen. Het militiekader komt uitsluitend bij de troepen-compagnieën, bij welke, als soldaat 1e klasse (indien zij n.l. daartoe geschikt blijken te zijn) intreden de miliciens, die niet tot onderofficier zijn aangesteld (hun aantal bedraagt 3 à 4 per compagnie).

Tot beter begrip van de beteekenis der *vorming* van het militiekader (*in den troep*) wordt verwezen naar bijlage IX, waarin de *dienst bij den troep* en de opleiding van den man graphisch zijn voorgesteld.

De militie voor het regiment bestemd, wordt bij *twee* bataljons ingedeeld, waardoor de sterkte der te oefenen lichte \pm 100 soldaten per compagnie bedraagt, nadat reeds zijn afgetrokken de manschappen, bestemd voor wielrijders en voor de mitrailleurafdeeling alsmede de aspirant-hoornblazers. Deze manschappen worden, zoodra zij zijn uitgekozen, *voor goed* aan eene depôt-compagnie overgegeven.

De depôt-compagnieën zorgen voor de opleiding van tusschentijds aangenomen soldaten-vrijwilligers en aspirant-onderofficieren, voor de opleiding van (bijv. door ziekte) zeer achterlijk geraakte miliciens, nemen in onderhoud alle manschappen voor bijzondere opleidingen (zooals hoornblazers, wielrijders enz.) alsmede de soldaten, die voor huishoudelijke en wachtdiensten onder de wapenen zijn. Door het depôt-kader, het kader van den regimentsstaf en het kader van de bataljons, waarbij geene recruten zijn ingedeeld, wordt voorzien in de wachtdiensten en het toezicht op de huishoudelijke diensten.

Aangezien voorts al wat betrekking heeft op kaderopleiding geconcentreerd is in de kaderschool, kan bij de compagnie, welke recruten heeft, alle aandacht gewijd worden aan het grondig beoefenen van al wat de man en de troep moet kennen en niet minder aan de *vorming* van den man. Regelmatig, zonder eenige stoornis, kan het programma worden afgewerkt, terwijl de compagniescommandant daartoe beschikt over zijn eigen kader, dat ook in oorlogstijd tot zijne compagnie behoort, en

waarvan *onder geene voorwaarde een man voor andere diensten wordt gebezigd*. In den tijd, waarin hij, voor individueele opleiding van den man, met dat kader niet intensief genoeg zoude kunnen oefenen, kan hem, door detachering van kader van de bataljons, die geene recruten hebben, hulp worden verleend.

Alvorens verder te gaan, wil ik nog een paar voordeelen van de door mij voorgestelde regeling opnoemen, n.l.: de grootst mogelijke gelegenheid om *verband* in de compagnie te brengen; de gelegenheid om, zonder stoornis in de opleiding van den milicien, hulp te verleenen bij oefening der landweer en om de aanvullingsreserve te oefenen (voor deze oefeningen zijn de bataljons beschikbaar, die *geene* recruten hebben); de gelegenheid, die aan bataljons- en compagniescommandanten wordt gegeven om *hun kader* te vormen en in de hand te krijgen (dit kan niet beter dan door in het *goede* jaargetijde een tijd te hebben, dat er *geene* manschappen zijn) om, zonder dat dit in de opleiding van den soldaat stoornis brengt, door bespreking en kaderoefeningen op de kaart, maar vooral op het terrein, door den compagniescommandant leerend in te werken op het kader, elkander te leeren begrijpen door aan elkander gewend te geraken; rust in de opleiding; enz.

Ik meen niet beter te kunnen doen dan den dienst bij eene compagnie, met de bijlagen VIII en IX in de hand, te volgen.

De opleiding van den man is verdeeld in vijf periodes:

I. Individueele opleiding (1 November—15 Februari).

Behandeling der wapens (opleiding tot schutter, bajonetvechten, enz.).

Eerste beginselen van den velddienst (terreinkennis, waarnemen, postendienst, enz.).

Opleiding van den soldaat voor het gevecht (gebruik maken van het terrein, optreden in de groep en in de patrouille).

Gymnastiek.

Training.

II. Opleiding van de groep en van de sectie (15 Februari — 15 Mei.)

Postdienst en patrouilledienst in onderling verband; veldwachtdienst en marschveiligheidsdienst.

Gevechtsopleiding (gevechtsschieten, het verspreide gevecht) waarbij herhaling en uitbreiding van het geleerde in het I^e tijdvak.

. Training.

IIIa. Opleiding van de compagnie (15 Mei—1 Juli).

IV. Opleiding van het bataljon (1 Juli—15 Augustus).

V. Opleiding van het regiment en grootere oefeningen (20 Augustus—20 September).

IIIb, c. Herhaling van compagnies- en sectie-oefeningen (*b.* 15—20 Augustus en *c.* 20—30 September).

In de IIIe en IVe periode worden de afdeelingen nu en dan twee aan twee vereenigd, terwijl in de Ve periode, als regel, een of meer lichtingen voor herhalingsoefeningen onder de wapenen zijn.

Op 15 Februari, dus bij het begin van de opleiding der sectie, komen van de kaderschool bij de compagnie aan de miliciens, die werden opgeleid tot militie-onderofficier en die nu verder *in den troep* de practische bekwaamheid voor hun rang moeten verkrijgen; de adspirant-onderofficieren 1e klasse (vrijw.), die als *hulp*-instructeur bij de individueele opleiding der militie hebben dienst gedaan, gaan daarentegen naar de kaderschool om tot sergeant 2e klasse (of fourier) te worden opgeleid.

De aanstaande militie-officieren, die de *opleiding* (tot het optreden als sectie-commandant in de compagnie) aan de kaderschool volgen (waartoe aldaar van 15 Januari tot 15 Maart ter beschikking zijn de adspirant-onderofficieren 2e klasse en 1e klasse, door welke laatste de lagere functiën worden vervuld) komen 15 Maart bij de compagnie om aldaar gedurende één maand als sectiecommandant de reeds eenigermate geoefende miliciens aan te voeren. Wanneer zij op 15 April vertrekken, komen bij de compagnieën terug de onderofficieren, die tot sergeant-majoor-instructeur werden opgeleid.

Op 15 Mei, dus bij het begin der compagnies-opleiding,

komen van de kaderschool bij de compagnie aan de onder-officieren, die tot sergeant 1e klasse werden opgeleid en die nu de gelegenheid hebben om practisch eene functie als sectie-commandant te vervullen; de beste militie-onderofficieren gaan op dien datum nog voor een maand naar de kaderschool om in tactische en administratieve vakken eene nadere opleiding te krijgen, welke hen tot meer zelfstandig optreden (ook als verpleger) in staat stelt.

Op 15 Juni keeren terug degenen, die werden opgeleid tot militie-luitenant, de evengenoemde (beste) militie-sergeanten alsmede de vrijwilligers, die tot adspirant-onderofficier 1e klasse zijn opgeleid. Zij krijgsn daardoor nog eenige malen *in de compagnie* een commando, vóórdat de bataljons-oefeningen beginnen. Al het militiekader is nu voor goed in den troep terug. Het doet nu in zijn rang tot 1 October, alzoo nog 3 $\frac{1}{2}$ maand, practische dienst. De militie-officieren komen het volgende jaar, tot bevestiging van hunne bekwaamheid, nogmaals 6 weken onder de wapenen, n.l. ongeveer een week vóór de opkomst eener lichting voor herhalingsoefeningen, en verder gedurende den geheelen tijd der regiments- en grootere oefeningen.

Ik merk bij het voorgaande op, dat de soldaat door geene enkele corvée aan zijne opleiding is onttrokken en dat het kader *steeds present* is en behoorlijke afdeelingen commandeert, n.l. nooit minder dan halve oorlogsterkte en zeer dikwijls geheele oorlogsterkte. Alzoo werken opleiding van den man en vorming van het kader samen.

De bedoelde compagnie verder volgende, is daarbij van 1—31 October geene opleiding; deze tijd wordt besteed aan het in orde brengen van alles, wat betrekking heeft op de mobilisatie van de compagnie, voor verloven enz.; op 15 October gaat het vrijwillig kader, dat daarvoor in de termen valt — op grond van hetgeen de compagniecommandant daarvan in het afgelopen jaar heeft waargenomen — in de kaderschool over tot opleiding voor een hooger rang. Door den regimentscommandant wordt in die maand de noodige overplaat-

sing van kader verricht, o. a. van den regimentsstaf bij de bataljons en omgekeerd.

Na 1 November dient het kader tot versterking van het kader der compagnieën, welke miliciens hebben gekregen en wel totdat de individueele opleiding is afgelopen (15 Februari).

Van 15 Februari tot 15 Mei komen bij de compagnieën, die *geene* miliciens hebben gekregen, de manschappen der aanvullingsreserve in verschillende ploegen onder de wapenen, tenzij voor een deel van hen, bijv. in belangrijke plaatsen, waar de ruimte aanwezig is, doch geen garnizoen ligt, opkomst elders wordt bevolen, in welk geval daartoe geheele compagnieën (kader) worden gedetacheerd.

Van 15 Mei tot 15 Augustus is het kader ter beschikking van de compagnies- en bataljonscommandanten tot het houden van kaderoefeningen op het terrein, besprekingen enz., in één woord tot tactische vorming van het tot de compagnie behorende kader. In dezen tijd vallen ook de landweeroefeningen, waartoe mede het kader van de hierbedoelde compagnieën wordt aangewezen.

Van 15 Augustus tot tegen het einde van September komen de lichteningen voor herhalingsoefeningen onder de wapenen, tenzij de omstandigheden medebrengen, dat de lichteningen bij de *hierbedoelde* compagnieën *achter* elkander, bijv. van af 1 Juli, onder de wapenen komen.

De maand October dient om alles in orde te brengen voor de op 1 November komende recruten, voor overneming, schoonmaak, enz. van lokalen, als gevolg eener noodzakelijke verhuizing; wijders voor deponeringsarbeid in verband met de onder de wapens geweest zijnde lichteningen (voor herhalingsoefeningen).

En hiermede zijn wij weêr aan 1 November, waarin de nieuwe twee-jaarsche periode intreedt.

Naar mijne meening kan op de hierbedoelde wijze *het kader* zeer goed in de hand zijn van den compagniescommandant, kan het de best mogelijke opleiding en vorming krijgen, is eene degelijke opleiding en vorming van *den man* en van

den troep gewaarborgd en zal, naast practische kennis, een goede geest bij kader en manschappen kunnen worden verwacht. Wat het kader betreft, het wordt niet alleen aangespoord, zelfs in eigen belang genoopt, om te werken, zich verder te bekwamen voor zijne taak, maar er is *afwisseling*, waardoor de geest telkens verfrist wordt en opgewektheid ontstaat, welke laatste in niet geringe mate zal worden verhoogd, doordat de vruchten van den arbeid, welke verricht wordt, door het kader kunnen worden *gezien* aan het optreden der afdeeling, voor welker opleiding en opvoeding het verantwoordelijk gesteld kan worden. Door het sterke kader in den regimentsstaf en door de aanwezigheid der beide depôt-compagnieën heeft de korpscommandant de gelegenheid, te zorgen, dat, bij de compagnieën, welke recruten hebben, in den loop van het jaar — menschelijkerwijs gesproken — geene mutatie plaats heeft met kader, zelfs dat het kader, dat van af 1 November bij de opleiding dienst moet doen, reeds op \pm 15 Mei present is, zoodat de compagniescommandant van af dat oogenblik op dat kader kan inwerken.

Men zoude de opmerking kunnen maken, dat enkele officieren, meer dan thans, vrijen tijd hebben gedurende het jaar, waarin de compagnie geene recruten heeft. Daarin wordt door mij absoluut geen bezwaar gezien. De taak der officieren toch is niet enkel recruten opleiden, maar ook om in oorlogstijd de troepen goed aan te voeren. Om aan die *dubbele* taak naar behooren te voldoen, is voorbereiding en studie even goed noodig als practisch werken. Om het andere jaar eenige maanden, welke in hoofdzaak kunnen worden besteed tot *voorbereiding* van, met het eigen kader te houden, oefeningen, tot voorbereiding van de oefeningen met den troep in het volgende jaar, voorts tot eigen studie en tot verdere vorming onder leiding van den bataljonscommandant, mij dunkt, die tijd is even nuttig te besteden als hoog noodig, wil men het intellect der officieren verder ontwikkelen en de noodige waarborgen verkrijgen van eene goede aanvoering in oorlogstijd. Ieder, die een verantwoordelijk commando gevoerd heeft,

weet bij ervaring, dat de vorming van officieren en kader tijd eischt en dat, wanneer men *tevens* manschappen te oefenen heeft, het verschaffen van den tijd, noodig voor de vorming van officieren en kader, slechts was te verkrijgen tot schade van de oefening van den troep. 1)

Zooals vroeger gezegd werd, kan de wijze, waarop het kader wordt opgeleid en gevormd, niet bij alle wapens identiek zijn; er moet rekening worden gehouden met de speciale eischen van elk wapen en daarom zal in de wisselwerking tusschen *opleiding* aan de kaderschool en den dienst (*vorming*) bij den troep hier en daar verschil noodig wezen. Zoo heeft, bij de bereden wapens, het militie-kader niet voldoende nut van een terugkeer bij het korps bijv. op 15 Februari, aangezien dan, wegens verschillende omstandigheden, het peloton cavalerie niet dikwijls genoeg voor velddienst en gevechtsoefeningen kan uitrukken of de sectie artillerie *als zoodanig* geoefend kan worden. Het militie-kader moet *aanvoerder* zijn; het zoude dus op dat tijdstip *te vroeg* bij den troep komen. Het vrijwillig kader daarentegen moet er, zoo mogelijk, reeds vóór dien tijd zijn, want het moet *leeren* opleiden en moet dat natuurlijk *practisch* leeren. Daarbij komt, dat bij de cavalerie het militie-kader veel intensiever als patrouille-commandant geoefend moet worden, terwijl bij de bereden artillerie weér andere zaken nauwkeurig moeten worden gekend, bij het onderwijs van welke zaken de troep, d. w. z. de sectie of de batterij, niet *onmiddellijk* noodig is. Een en ander maakt, voor de bereden wapens, een langer verblijf aan de kaderschool noodig dan voor de infanterie. Alzoo moet met de te volgen methode van opleiding van den soldaat rekening worden gehouden bij het vaststellen der tijdstippen van terugkeer bij den troep van het op te leiden kader (zoowel vrijwilligers als miliciens).

Wat de cavalerie betreft, kan ik mij voorstellen, dat er voordeelen aan verbonden zijn om — in verband met het door mij voorgestane stelsel — ten aanzien van de opleiding

1) Bovendien kunnen officieren worden belast met onderricht aan militie-officieren met groot verlof (cursus aan universiteiten, enz.).

van den *soldaat* een anderen weg te bewandelen dan die tot nog toe gevolgd werd.

Bij de eskadrons der cavalerie-brigade zouden m. i. — *om geheel andere redenen dan voor de infanterie gelden* — de miliciens niet over *alle* eskadrons, maar over *de helft* van het aantal eskadrons kunnen worden verdeeld. Daardoor zoude een geregelde leergang van 23 maanden kunnen worden gevolgd, waarbij in het tweede jaar (11 maanden) de voortzetting van het individueel onderricht (speciaal in den patrouilledienst, zelfstandig rijden in moeilijke terreinen, zelfstandig verkennen en berichtgeven, ophelderingdienst enz.) op het programma zoude kunnen staan. Ik weet wel, dat dan, in den tijd van de regimentsoefeningen of manoeuvres, de onder de wapenen zijnde lichter bij de verschillende eskadrons niet gelijkmatig zal zijn, maar dat bezwaar acht ik, tegenover de groote voordeelen, niet overwegend. Immers, bij het eskadron, dat *jonge* recruten heeft (eerste jaar) bevinden zich ook de vrijwilligers (miliciens derde jaar). Met één herhalingslichting (voor de eskadrons, die miliciens tweede jaar hebben) kan men op zeer behoorlijke, nagenoeg oorlogs-, sterkte uitrukken. Ook voor mobilisatie heeft eene dergelijke regeling voordeelen, die ik, om niet te uitvoerig te worden, hier niet alle uiteen zal zetten.

Het militie-kader, dat van de kaderschool komt en dat verder tot *aanvoerder* moet worden opgeleid, zoude moeten worden ingedeeld bij de eskadrons, die miliciens „tweede jaar” hebben: het vrijwillig kader daarentegen, hetwelk tot *instructeur* moet worden gevormd, zoude moeten komen bij de eskadrons, waarbij miliciens „eerste jaar” zijn.

Ik geef dit denkbeeld gaarne voor beter; ik hoop, dat de heeren van het ruiterswapen aan de *gedachte* hunne aandacht willen wijden om te onderzoeken in hoeverre — gelet op sommige technische zaken, die het best door *hen* kunnen worden beoordeeld — mogelijkheid bestaat tot eene oplossing in den door mij bedoelden zin, waarbij, naar mijne meening, voor de *vorming van het kader* (voor elke soort in de richting hunner

bestemming) goede resultaten zouden te verkrijgen zijn.

Met de *wielrijders* ware, om verschillende redenen, m. i. weêr een andere weg in te slaan, zoowel voor oefening van den man en van het kader, als voor de opleiding van den *troep*.

Ik zoude *alle* wielrijders geoefend willen zien bij *twee* compagnieën, welke zoodanig zijn gelegerd, dat o. a. alle soorten terrein onder het bereik liggen, bijv. Roermond en Zutphen. Daardoor heeft men het voordeel, dat het militie-kader, hetwelk daarbij wordt ingedeeld, steeds in grooter verband geoefend wordt, en niet met enkele manschappen (hoogstens $\frac{1}{2}$ sectie) zooals thans het geval is. Zooals vroeger gezegd is 1), worden de wielrijders 18 maanden geoefend, rekenende van 1 April. Het militie-kader komt 15 Maart bij de compagnie, op het oogenblik, waarop de compagniescommandant zijne, goed voorbereide, manschappen *als compagnie* gaat oefenen. Aangezien de nieuwe lichte in de infanterie moest worden uitgezocht en deze dus \pm 1 Mei aankomt, heeft hij nog 6 weken den tijd om zich ook met het jonge kader speciaal bezig te houden en dit opdrachten te geven. Bij mobilisatie wordt het over 6 compagnieën verdeeld, maar, aangezien de commandanten aan de kaderscholen zijn (zie organisatie infanterie), kennen deze hun militie-kader reeds, terwijl, zoodra groote oefeningen worden gehouden, de sterkte der milicien-wielrijders (192 per vredes-compagnie) toelaat om de kapiteins der verschillende divisiën met het bij hunne compagnie in te deelen personeel oefeningen te doen houden.

De *vestingartillerie* stelt weêr andere eischen; de opleiding van stuks- en batterij-commandant, de regeling van het vuur en zoo vele andere zaken vereischen, zoowel theoretisch als practisch, veel zorg en het goed geleid schieten met scherp is eene oefening, die vooral noodig is om aan het kader vastheid en vertrouwen te geven. Een en ander maakt, dat, ook bij de regeling van de opkomst der militie, daarmede rekening moet worden gehouden.

1) Zie ook Bijlage IIa.

Om de gedachten te bepalen, heb ik eene regeling van den dienst bij den troep en van de opleiding van het *militie*-kader bij de vestingartillerie in bijlage X uitgewerkt. Ik laat haar gaarne los wanneer door heeren van het wapen, die meer de details tot hun recht kunnen doen komen, eene *betere* regeling daarnaast wordt gesteld.

Uit die bijlage blijkt, dat ik de militie zoude willen doen opkomen in twee ploegen, resp. 1 November en 1 Mei, waardoor, in de daarvoor geschikte maanden, het personeel kan overgaan tot practisch schieten, batterijbouw, fortendienst enz. Het militie-kader moet, wanneer die oefeningen gehouden worden, bij den troep aanwezig zijn, na eerst (dit kan in den winter geschieden) den dienst bij de vuurmonden, het in batterij brengen enz. van geschut, te hebben beoefend *met* den troep. De opleiding van het militie-kader zoude dus bestaan in :

15 Juli—1 December :	aan de kaderschool,
1 December—1 Januari :	in den troep (stuks-commandant enz.),
1 Januari—15 Maart :	aan de kaderschool,
15 Maart- -1 Mei :	in den troep (stuks- en batterij-commandant),
1 Mei — $\frac{1}{15}$ } Juni :	in den troep (batterijbouw etc. practisch schieten)
aanst. offic. 15 Juni—15 Juli :	aan de kaderschool,
$\frac{1}{15}$ Juni — 1 October :	in den troep (waarvan weder één maand practisch schieten).

Voor de aanstaande officieren het volgende jaar nogmaals één maand practisch schieten, voorafgegaan door 14 dagen dienst in den troep.

Een enkel woord over de grootere oefeningen, vooral bij het veldleger. Deze dienen eerstens om aan de aanvoerders (vooral de hogere) gelegenheid te geven om, bij het gebruik van hunne troepen, de noodige kennis — of laat ik liever zeggen : het juiste gevoel -- te verkrijgen van *ruimte, tijd* en *wrijving*, factoren, die in

den oorlog zulk eene groote rol spelen en welk gevoel — wat onervarenen ook mogen beweren — niet in theorie, maar werkelijk slechts door de practijk naar behooren kan worden verkregen; vervolgens zijn zij noodig om het *verband* in den troep te bevestigen, door n.l. zooveel mogelijk samen te brengen manschappen en kader, die bij mobilisatie bij elkander behooren. Ook deze aangelegenheid moet geregeld worden.

Bij de troepen, die *manoeuvres* hebben, moeten de afdeelingen nagenoeg op oorlogssterkte zijn en moeten dus drie lichteningen opkomen; voor regimentsoefeningen — welke dienen om den korpscommandant in de gelegenheid te stellen, het regiment *in de hand* te krijgen, samenwerking te verzekeren van het kader (speciaal het officiers-kader) met den regimentscommandant — is het onder de wapenen komen van één lichtening voldoende, welke dan opkomt bij die bataljons, welke *geene recruten* hebben. Voor deelneming aan cavalerie-oefeningen op groote schaal, aan oefeningen in den vesting-oorlog of aan oefeningen der landweer, dan wel om te dienen als manoeuvrebrigade bij groote legeroefeningen, zullen enkele bataljons moeten worden aangewezen, welke in den tijd, waarin *die* oefeningen worden gehouden, op voldoende sterkte moeten worden gebracht. In verband met de bij groote oefeningen (van de divisien) te eischen medewerking van de cavalerie, moeten de oefeningen van dat wapen zelf in een anderen tijd worden gehouden; het zelfde geldt voor de landweer; om *ook dan* — zonder stoornis te brengen in de geregelde opleiding der infanterie — troepen van voor het doel voldoende sterkte te bezitten, moeten bij de daartoe bestemde bataljons *twee* lichteningen (dus *achter* elkaar) worden opgeroepen.

In de bijlagen VIIa en VIIb heb ik getracht, eene regeling te ontwerpen, waarbij met het vorenstaande rekening wordt gehouden.

Ter toelichting het volgende.

In bijlage VIIb zijn de oneven bataljons genoemd A, C, E, G, de even bataljons B, D, F en H. 1) In de horizontale

1) Zooals vroeger gezegd, zijn in het eene jaar bij de even, in het andere jaar bij de oneven bataljons *recruten*.

richting is te volgen de oefeningstijd der manschappen: A¹, A², A³ = eerste oefentijd, eerste herhalingsoefening, tweede herhalingsoefening bij de bataljons A, enz. Indien aan grootere oefeningen wordt deelgenomen, zijn de letters A, B, enz. In de verticale kolommen kan worden nagegaan, welke lichtingen in elk kalenderjaar onder de wapenen zijn of komen; aan het hoofd der verticale kolommen zijn gesteld de nummers der divisien I—IV, daaronder de kalenderjaren.

Als voorbeeld het volgende.

In 1911 heeft de IIIe divisie manoeuvres. De *even* bataljons (B, D, F, H) hebben recruten van de lichting 1910 (c. q. '09).

Bij de IIIe divisie worden voor herhalingsoefeningen opgeroepen de lichtingen 1903, 1906, 1907; de lichtingen 1903 en 1907 behooren tot de bataljons E, die *geene* recruten hebben, de lichting 1906 tot de bataljons F. *Alle* compagnieën dier divisie zijn dus \pm 200 soldaten sterk.

Bij de Ie en IVe divisie komt alleen de lichting 1903 onder de wapenen (resp. bij de bataljons A en G. Bij die divisien (regimentsoefeningen) zijn de compagnieën \pm 100 soldaten sterk.

Bij de IIe divisie (welker bataljons C — *geene* recruten — eene manoeuvre-brigade leveren voor de IIIe divisie alsmede eenige bataljons voor de cavalerie-oefeningen) worden opgeroepen de lichtingen 1903 en 1907, beide behorende tot de bataljons C. Bij de regiments-oefeningen dezer divisie zullen, *gedurende de grootere oefeningen der IIIe divisie*, slechts 3 bataljons present zijn, hetgeen voor een 10-tal dagen geen overwegend bezwaar oplevert.

De bijlage VIIa en b geven aanleiding om ook voor andere jaren den toestand samen te stellen. Ik merk op, dat deze bijlagen slechts dienen om de gedachten te bepalen.

Wijders — met het oog op de geheele opleiding (dus van den *man*, van het *kader* en van den *troep*) — nog een en ander over de garnizoens-indeeling, waarbij met zoo vele omstandigheden is rekening te houden, als daar zijn: gelegenheid voor oefening, vlotte opkomst bij mobilisatie (localisatie der militie), voorhanden kazernement of gelegenheid om, zonder

overdreven kosten, in de behoefte daaraan te voorzien, verdere (niet te noemen) mobilisatie-belangen, enz.

In bijlage VI heb ik eene door mij ontworpen regeling neêrgelegd. Ik hoop er in geslaagd te zijn om — zonder de oefeningsbelangen te schaden — met de mobilisatie- en localisatiebelangen zoo goed mogelijk rekening te houden. Het door mij voorgestane stelsel eischt, zoo mogelijk, vier, maar in elk geval twee, bataljons infanterie in het zelfde garnizoen; bij elke twee bataljons één depôt-compagnie. Het kaderbataljon (of de kaderschool) der infanterie in het garnizoen van den divisiecommandant; de kaderschool der bereden artillerie te *Hattem*, die der cavalerie te *Ede* of *Amersfoort*, die der vestingartillerie in 2 afdeelingen resp. te *Utrecht* en *Zwolle* (laatstbedoelde — waarbij de officiersopleiding plaats heeft — is tevens schietschool voor de vestingartillerie). De 4e bladz. dier bijlage geeft een denkbeeld van de aansluiting der garnizoens-indeeling aan eene districts-indeeling, waartoe de bekende indeeling in landweerdistricten is genomen. Hoewel deze indeeling m. i. eenige wijziging zoude moeten ondergaan, zoude het mij te ver voeren, indien ik *die* hier wilde bespreken; voor het doel kan — *om de gedachten te bepalen* — met de landweer-indeeling worden volstaan. Ik moet ten aanzien van de *localisatie* nog aanteekenen, dat — hoeveel voordeelen eene strenge localisatie ook moge aanbieden zoowel voor de mobilisatie van het actieve leger als voor de mobilisatie en oefening der landweer — zij toch slechts tot zekere grenzen is door te voeren. Er zijn streken, die veel en goede *soldaten* opleveren, doch waar men slechts weinig stof voor *kader* aantreft, terwijl andere streken (vooral de grootere steden) een overschot van goed kader zullen hebben. In verband daarmee zal met het verlenen der gunst van „garnizoen der keuze” maat moeten worden gehouden en aan de bepaling „voor zoover de belangen van den dienst zulks toelaten”, zal streng de hand moeten worden gehouden. Intusschen kan voor een deel aan het bezwaar worden tegemoet gekomen door voor de militie *dubbele* districten te maken, hetgeen

trouwens van zelf het gevolg zal zijn van de indeeling der militie om het andere jaar bij de even of bij de oneven bataljons. Dit is een detail van uitvoering, hetwelk verder onbesproken kan blijven.

Het zoo even aangevoerde bezwaar bestaat natuurlijk ook thans en met den besten wil ter wereld is het niet uit den weg te ruimen, aangezien nu eenmaal den Haag, Rotterdam en Amsterdam meer *kader* opleveren dan bijv. oostelijk Drenthe. En dat bezwaar zal blijven bestaan, tenzij men zich, juist in die streken, waar men behoefte heeft aan het beste kader, wil tevreden stellen met kader van mindere kwaliteit, hetgeen ik beslist zoude ontraden.

De kosten.

Uit den aard der zaak moet bij elk stelsel rekening gehouden worden met de beurs der belastingbetalenden. Eene becijfering is natuurlijk door mij gemaakt, doch, zooals ik reeds vroeger gezegd heb, dergelijke becijferingen zijn zeer moeilijk *tot in details* over te leggen; eene gedetailleerde begrooting zoude te ver voeren en het stellen der *beginselen* heb ik dus hoofdzaak geacht. Intusschen kan ieder de becijfering globaal maken. De bijlagen zullen dat vergemakkelijken.

Alvorens echter na te gaan, wat de finantieele gevolgen zijn, zoude billijkheidshalve eerst door een ieder de vraag moeten worden beantwoord: *is hetgeen in het stelsel aangegeven wordt beter, waarborgt het meer eene krachtige verdediging en de handhaving der onzijdigheid dan zulks met het bestaande of vorige stelsel mogelijk was, m. a. w. gaan wij er voor de defensie mede vooruit, en verder: biedt het tegenover de andere stelsels voldoende gelegenheid en aanleiding om het gevoel der natie, om het bewustzijn van kracht in het volk te verhoogen?*

Met kalmte zie ik het antwoord op die vragen tegemoet.

En dan worde het finantieele gevolg nagegaan.

Om de gedachten te bepalen, het volgende.

Voor het *kader* der infanterie, der cavalerie en der bereden artillerie is *meer* geld noodig; dit wordt echter vrij wel gedekt

door hetgeen voor de vestingartillerie *minder* noodig is 1).

Voor de vrijwillige soldaten, met name bij de bereden wapens, zullen de uitgaven ongetwijfeld minder zijn, niet-tegenstaande het rendement (d. w. z. het aantal *geoefende soldaten*) grooter zal wezen.

De militie kost niet noemenswaard meer dan tot nog toe daarvoor noodig was. Dit komt, omdat ik de lichte voor het actieve leger voorloopig iets zwakker neem, waartegenover echter door mij jaarlijks 10000 man gedeeltelijk worden geoefend. Maar zelfs al ware het, dat voor verpleegkosten aan de militie een paar ton meer moesten betaald worden, dan nog zou dat bedrag, gelet op de besparing, die op *vergoeding* werd verkregen, ongetwijfeld wegvallen. Immers, ik zoude allen, die behoeftig zijn en die thans voor vergoeding in de termen vallen, willen indeelen bij den landstorm. Daarin ligt m. i. de gedachte, dat zij, die het meeste belang hebben, het meeste moeten dragen en dat zij, die niets te verdedigen hebben dan hun eigen lichaam, zich moeten beperken tot verdediging van dat lichaam in den strijd om het bestaan en dat *hun* geene *grote* lasten ten bate der gemeenschap worden opgelegd. Ook in andere opzichten behaal ik voordeelen.

De kort geoefenden (6 à 2 weken), ik noem die aanvullingsreserve, behoeven in mijn stelsel *niet* tot afdelingen vereenigd, m. a. w. geëncadreerd te worden. Zij worden slechts van de hoogst noodige, zeer eenvoudige, kleeding voorzien gedurende de oefening zelve. Bij mobilisatie worden zij gekleed en gewapend. Dit kan zonder bezwaar, aangezien zij — zooals vroeger gezegd — naar gelang van de behoefte worden opgeroepen om in de depôts verder te worden geoefend. Zij nemen in mijn stelsel eene geheel andere plaats in dan de kort geoefenden in het militieleger, waar zij *vormen* de wapenmacht *in eerste linie*.

Op pensioenen meen ik, dat eer bezuiniging dan verhooging van uitgaven zal te constateeren zijn, niettegenstaande de

1) Lotsverbetering is onder *alle* stelsels noodig.

pensioenen voor de hoogste onderofficiersrangén hooger kunnen worden gesteld.

Aan toelagen voor gepensioneerden en gepasporteerden, die bij de landweer worden ingedeeld, zal, evenals in het bestaande stelsel, een groot bedrag moeten worden betaald, maar men verlieze niet uit het oog de belangrijke besparingen als gevolg van de afschaffing van het Instructie-Bataljon, 1) de Cadettenschool en den Hoofdcursus. 2)

Voor bewapening is alleen méér geld noodig voor de bereden artillerie, doch dat is eene uitgave in eens. Bovendien hebben wij wel wat geschut in reserve.

Aan hulpwapens hebben wij niet meer noodig dan thans.

Hoe echter ook de becijfering moge worden gemaakt, ik zoude het vraagstuk anders willen stellen. Mocht het, wat ik niet geloof, blijken, dat voor het gestelde bedrag niet 15224 man zijn te oefenen op de door mij bedoelde wijze, dan neme men liever *voorloopig* eenige honderden mannen minder; men zal met den aanwas van de staatsinkomsten van zelf tot het door mij gedachte leger komen; ik vertrouw zelfs spoedig.

Aan de degelijkheid, aan het gehalte, doe men echter *geene enkele* concessie. Tot nog toe werd *méér* dan $\frac{1}{7}$ van de staatsinkomsten voor Hoofdstuk VIII bestemd. Welnu, men stelle dat *percentage* ter beschikking voor defensie, late den verantwoordelijken Minister van Oorlog daarmede werken en stelle hem alleen den eisch, dat hij daarvoor niet alleen zorge voor eene goede *weerkracht*, maar ook, dat hij voortschrijde op den weg ter verbetering van 's lands weerbaarheid. Mij dunkt, dat is eene opdracht, die voldoende omljnd is. Veel verkorting in het begrootingsdebat zal daarvan ongetwijfeld het gevolg zijn en de controle van de Volksver-

1) Een korporaal, die bij het regiment aankomt, heeft stellig f400 à f450 gekost; alzoo meer dan mijn aspirant-onderofficier 1e klasse en stellig véél meer dan een capitulant.

2) Al zal de K. M. A. eenige uitbreiding moeten ondergaan, deze is niet van belang, omdat ik den leertijd op *twee* jaren in plaats van op *drie* jaren zou willen stellen.

tegenwoordiging op de daden van den Minister kan dan meer gericht zijn op het door hem bereikte *resultaat* dan op hetgeen voor zijne *plannen* betaald moet worden. Mij dunkt, dat eene na-controle meer eigenaardig en meer juist is dan eene vóór-controle. Ongetwijfeld zal dan bovendien veel arbeid aan het Departement kunnen worden uitgewonnen, of liever de volle arbeidskracht zou ten bate van het leger kunnen worden aangewend.

Besluit.

Het zij mij vergund — aan het slot mijner beschouwingen gekomen — een blik te slaan op de geschiedenis der denkbeelden in zake de defensie in de laatste tientallen van jaren. Het is eene lijdensgeschiedenis, waarvan ons geheele weerstelsel de sporen draagt door de *onrust*, die in en buiten het leger is binnengedrongen. Intusschen dient met dankbaarheid te worden erkend, dat, vooral in den laatsten tijd kiemen zijn gelegd, waardoor, wanneer zij goed opkomen en het plantje zorgvuldig wordt opgekweekt en goed wordt geleid, wij in een toestand kunnen worden gebracht, zoo hemelsbreed verschillende van den vroegeren, dat wij dan zonder bitterheid kunnen terugdenken aan de periode van lijden en strijden, die wij hebben doorgemaakt. De belangstelling is gewekt; bij velen is het besef wakker geworden van wat plicht is tegenover zichzelf en tegenover het vaderland; vastheid en consequentie in de denkbeelden zijn echter nog niet voldoende ontstaan; velen gevoelen zich nog heên en weêr geslingerd en hebben nog geen vertrouwen, waar nog zooveel verdeeldheid in voorlichtende kringen bestaat. Eerst wanneer bij de voorlichters eenheid van overtuiging is verkregen, zal de groote schare, die toelustert, *gelooven*.

Ongetwijfeld kan niet anders dan toegejuicht worden, dat op enkele punten die begeerde eenheid vrij wel is bereikt, doch er zijn nog gevaren genoeg, die ook deze eenheid weder ernstig bedreigen. Er is nog geen evenwicht en geen verband, geen esprit de suite, in de redeneeringen ten opzichte van de taak, de waarde en de organisatie van het veldleger.

Men wil niet wegschuilen achter duurzame versterkingen; men wenscht de verdediging niet te beperken tot een klein deel des lands, maar men wil ter bescherming van de landsbelangen een krachtig leger. Zeer juist.

Men beweert: in *onze* terreinen kunnen wij bijna geene cavalerie gebruiken en behoeven wij minder artillerie, dus men kan volstaan met een minimum van die dure wapens. Zeer juist, *voor zoover met onze terreinen de polderterreinen worden verstaan.*

Die twee, ieder op zichzelf juiste begrippen zijn echter — in een zelfde verband — in lijnrechten strijd met elkaar. Wil men in den polder wegkruipen en, *van den aanvang af*, zichzelf de kans benemen om daar ooit weêr uit te komen, laat dan dien strijd om het bestaan zoo lang mogelijk duren en geef versterkingen en wat daarbij behoort; wil men dat niet, dan moet men vóór de liniën blijven — en een flink eind ook — maar geef dan cavalerie en bereden artillerie in voldoende mate, want dan komen wij in terreinen, waar die wapens wèl gebruikt kunnen worden en waar eene tegenpartij, welke die in ruime mate bezit, ons onze zwakte op dat punt ter dege zal doen gevoelen.

Men wil vóór de liniën, men wil aan den vijand Brabant, Gelderland, zelfs Overijssel betwisten; maar daarnaast wordt voor een leger — dat alzo *daar* moet optreden — eene geoefendheid gedacht *zelfs onvoldoende voor locale verdediging van polderdijken of bergpassen.*

Men wil een *groot* leger; maar daarnaast hoort men de stemmen van hen, die dat groote leger willen uitrusten alsof het een *vrijkorps* van enkele honderden besluitvaardige jonge mannen is, dat zich beweegt en verpleegt zonder daarbij eenige moeilijkheden te ondervinden; dat aan ransels noch treinvoertuigen behoefte heeft. 1)

Men wil een *groot* leger; maar men wil het voor *weinig* geld, daarbij vergetende, dat, hoe grooter een leger is, des te

1) Dat wil niet* zeggen, dat niet alles in het werk moet worden gesteld om de beweegbaarheid te verhoogen door verlichting der bepakking.

meer zich de bezwaren zullen doen gevoelen, wanneer het er op aankomt, dat leger te bewegen, te doen strijden, zich te doen verplegen; men vergeet, dat, hoe grooter de troepenmacht is, des te beter voor de treindiensten moet worden gezorgd (dat dus de kosten niet evenredig stijgen met het aantal) en zulks te meer naar mate men dat leger verder van de vette kleilanden verwijdert.

Gelijk men ziet, er zijn nog tal van tegenstrijdigheden te vereffenen, voordat het voortbestaan van Nederland en niet enkel het *tijdelijk* behoud van *een paar provinciën* gewaarborgd is door wat *geheel Nederland* ten offer brengt.

Intusschen hoop ik, dat nog eens betere tijden zullen aanbreken, dat de politiek zich losmaakt van het leger en het leger zich ontwringen kan aan de politiek.

Politici bemoeiden zich gaarne met legerzaken en lichtten het volk voor betreffende het meest intensief-militair-technische, betreffende landsverdediging, betreffende oefentijd, betreffende legerinrichting, betreffende tucht, betreffende de meest huishoudelijke militaire zaken, betreffende de zaken, die wij den man wèl en die wij hem niet moeten leeren en *hoe* wij het hem moeten leeren; in het leger wordt gepolitiseerd; legerbelangen worden *aangepast* aan politieke begrippen in plaats van die op zichzelf te beschouwen; in één woord, er heerscht eene allerbedenklijkste verachting voor het spreekwoord: „schoenmaker, houd je bij je leest”.

Maar ik hoop, dat er kentering zal komen. Laat ons daarbij hopen, dat de buitenlandsche staatkundige toestanden ons den tijd zullen laten om tot het besef te komen, dat eene goede verdeling van arbeid ten slotte de beste resultaten belooft.

Indien dat besef eenmaal zal zijn teruggekeerd, vertrouw ik, dat de belangstelling, die thans in het legervraagstuk gewekt is, levendig zal *blijven* en dat de kennis van hetgeen een leger te velde *behoeft* zal doordringen tot *allen*, die — zoozeer terecht — zich voorstanders toonen van méér krachtsontwikkeling dan waarmede men meende te kunnen volstaan in den tijd toen de bomvrije schuilplaats hare hoogste triomfen

vierde en toen ook werkelijk voor die *passieve* verdediging niet zooveel krachtsontwikkeling noodig was.

Ongetwijfeld zal men, *ernstig* de zaak bestudeerende, begrijpen, dat, wanneer men het doel wil, men ook de middelen moet willen; zal men begrijpen, dat de noodzakelijkheid om ons veldleger vóór de liniën te brengen, *indien dit op onvoldoende wijze wordt voorbereid*, onverbiddelijk *moet* leiden tot de zwartste bladzijde in onze historie der toekomst; eene bladzijde, waarop vermeld staat de vernietiging van onze dappere mannen, niet verpletterd door eene samendrukkende overmacht, niet opgegaan in een roemvollen strijd, maar eenvoudig weg in elkaar geschoten door eene goed geoefende en goed georganiseerde *minderheid*, vernietigd en in elkaar geschoten als de Derwischen bij Omdurman.

Wil men niet de zaak met kracht aanvatten, wil men vasthouden aan sociale of andere details, die aan eene behoorlijke *weerkraft* in den weg staan, welnu, dan bouwe men pantserforten met verdiepingen om de flauwe hoop te koesteren, dat die bolwerken het lang zullen uithouden, zoo lang totdat een ander voor ons de kastanjes uit het vuur komt halen. Maar men vergete niet, dat de rekening voor dergelijke welwillendheid hoog zal zijn.

Men zal bezwaarlijk een vuriger voorstander kunnen vinden dan ik ben voor het verlaten van onze muizenval, die men »de vesting Holland» heeft gelieven te noemen, maar toch geloove men mij, dat het verstandiger zou zijn om — *al ware het leger ook een millioen soldaten sterk* — zoowel in het belang van het land als van die landskinderen — *in die vesting* zich te laten opsluiten, *indien* men aan het leger onthoudt de kracht, de *kracht*, *noodig* om te doen, wat verlangd wordt, de kracht, noodig om zijn *plicht* te doen.

Wordt *bevolen*, met die honderdduizenden er uit te gaan, dan zullen wij, dan zal het leger óók zijn plicht doen; ten minste, het is te hopen, dat de tucht in het leger dan nog niet zóó is ondermijnd, dat het zal gaan *raisonneeren*; het is te hopen, dat dan het leger, van den hoogste tot den

laagste, al zijn zij in hun ziel overtuigd, dat het kruipen achter de wallen en borstweringen *beter* is, aan het bevel zal *gehoorzamen*. Ik ben overtuigd, dat onze mannen, in de toekomst, even gelaten zullen weten te sterven als zij dat in het verledene gedaan hebben.

Maar ik stel de vraag: *mag* het Vaderland hen uitzenden bij honderdduizenden zóó, dat zij te velde zullen moeten gaan met een: *Ave patria, morituri te salutant?*

Wellicht vindt men het voorgaande wat luguber. Maar, Mijne Heeren, wat helpt het of wij doen als struisvogels?

Niets.

De moeilijkheden zullen zich, ons ondanks, onverbiddelijk voordoen. Kleine middelen helpen niet, waar groote wonden zijn. Daarom is het beter, de zaak flink en mannelijk onder de oogen te zien, in het wezen der zaak door te dringen, den sluier weg te trekken, die de kwalen bedekt en, na rijpe overweging, trachten te geraken tot het onderkennen van het geneesmiddel.

In deze voordracht heb ik neêrgelegd, wat het resultaat is van jaren overdenken met het vooropgestelde doel om te geraken tot de kennis van kwaal en geneesmiddel, en met de bedoeling om een steentje te kunnen aandragen voor het gebouw onzer nationale onafhankelijkheid.

Of ik *juist* gedacht heb moge de ervaring van verdere jaren, moge de toekomst leeren. In het *verledene* vind ik den *steun* voor wat ik meende te moeten voorstellen in het belang van Koningin en Vaderland.

Ik heb gezegd.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Met het oog op den zeer gevorderden tijd, is het Bestuur van oordeel, dat het thans niet meer mogelijk is, aan de verschillende heeren, die zich geroepen mochten gevoelen, naar aanleiding van het gesprokene, eenige inlichtingen te vragen of opmerkingen te maken, daartoe in de gelegenheid te stellen. Dit doet mij leed voor den geachten spreker, maar aan den anderen kant geloof ik, dat het onderwerp zóó actueel en zóó gewichtig is (de talrijke

opkomst van heden avond getuigt dit), dat het gewenscht is, een anderen avond voor de discussiën te bestemmen.

Gaarne zal ik dan ook te zijner tijd vernemen, welke heeren zich beschikbaar willen stellen om hunne meening omtrent het behandelde onderwerp te doen kennen.

Wat mij persoonlijk betreft, wenschte ik reeds nu in overweging te geven, ook de aandacht te schenken aan de handhaving van onze onzijdigheid, in verband met de ligging van ons land tusschen de groote mogendheden Duitschland en Engeland, dat in den laatsten tijd nader tot Frankrijk is gekomen.

De verhouding tusschen de beide eerstgenoemde staten is in de laatste jaren van dien aard geworden, dat een oorlog niet onmogelijk is te achten. Zullen de eventueele strijdvoerende partijen onze neutraliteit *willen* en *kunnen* eerbiedigen, dan *moeten* wij ook *in staat zijn*, deze te handhaven. In bedoeld geval zal onze aandacht meer op de zeezijde gevestigd moeten zijn dan op het Zuidoosten, dat door den spreker heden avond alleen is behandeld.

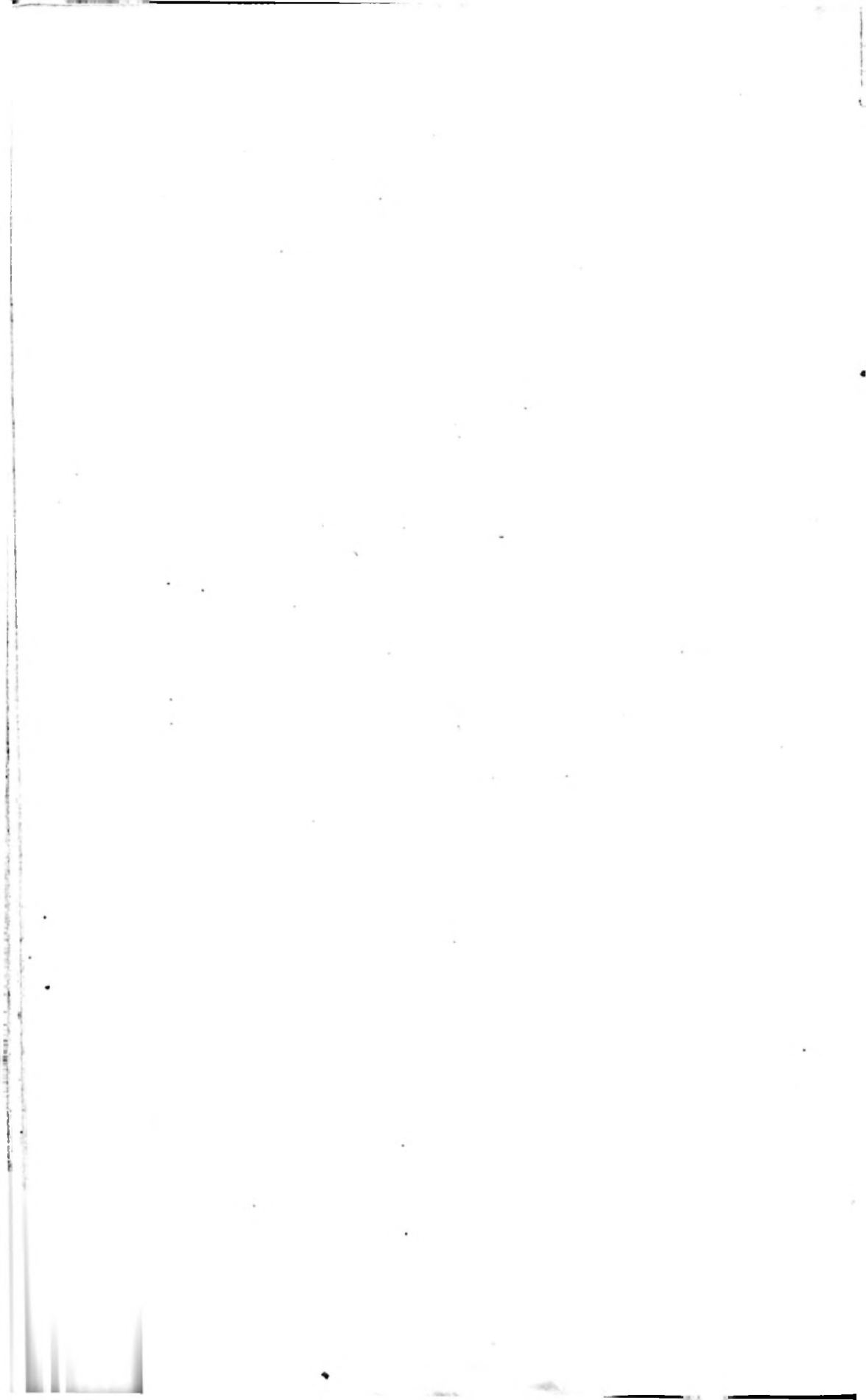
Bij de te houden discussiën zal het ook gewenscht wezen, de factoren: huisvesting, stalling, exercitie-, schiet- en oefeningsterreinen onder de oogen te zien; deze toch zijn niet alleen voor de opleiding van den troep en van het kader, maar ook uit een finantieel oogpunt van groot belang.

Van overwegend belang is m. i. de economische en de maatschappelijke zijde van het legervraagstuk; vooral, indien het Leger met het Volk als het ware één weermacht uitmaakt.

Het bezit van een deugdelijk geoefend en goed geëncadreerd leger, waarop de spreker zoo terecht heeft aangedrongen, is ongetwijfeld de beste waarborg voor ons land om den oorlog te *voorkomen*.

Daar hij dit laatste niet zoo bepaald op den voorgrond heeft gesteld, heb ik het wenschelijk geacht, ook hierop de aandacht te vestigen van hen, die zich aan de bespreking der voordracht van heden avond willen wijden.

Onder dankbetuiging aan den geachten spreker voor zijne gewichtige voordracht, sluit ik thans de vergadering.

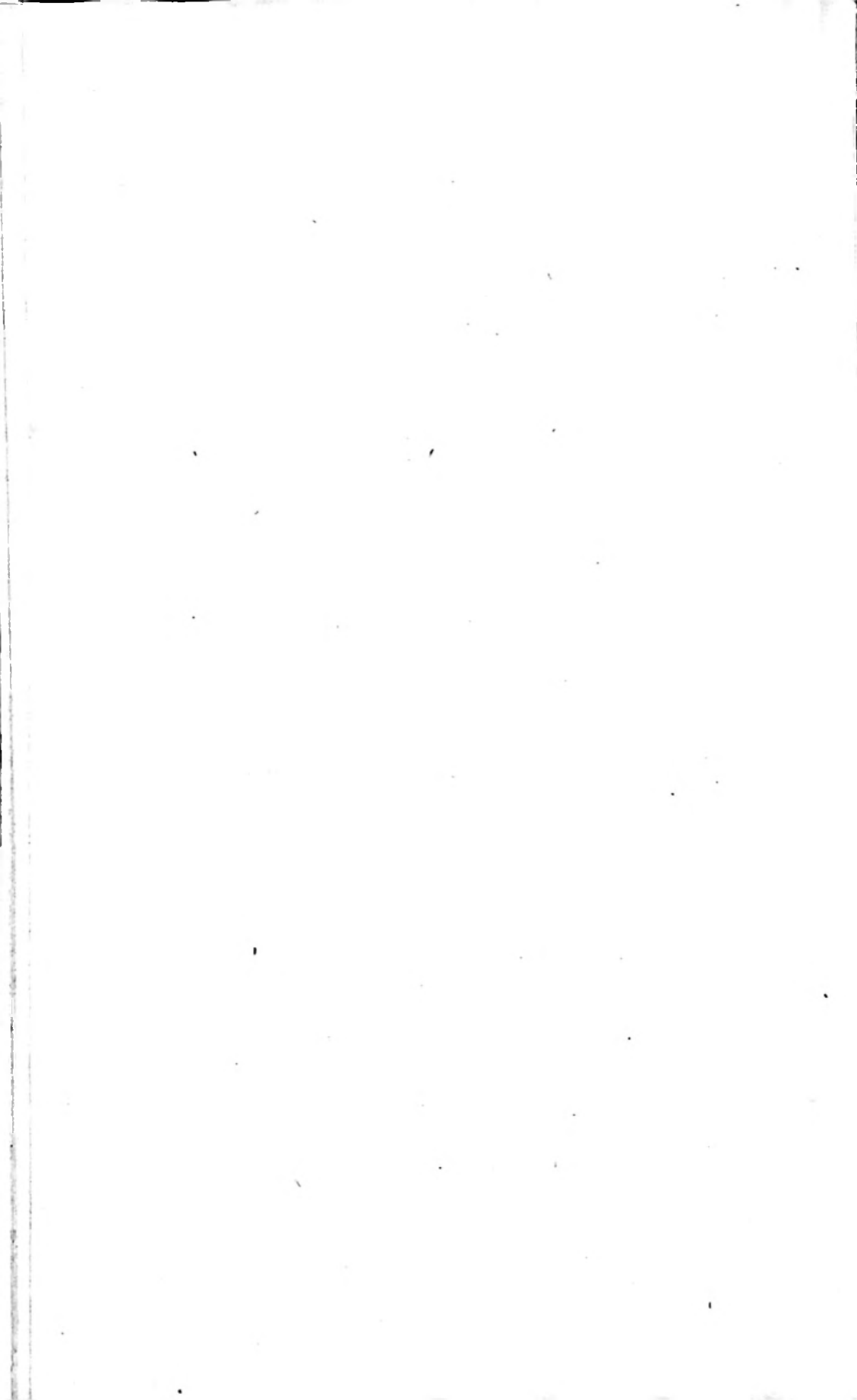
BIJLAGE I.

OORLOGSORGANISATIE.

STAVEN EN TROEPEN.	Kolncls.	Luit.-Kolncls of Majoors.	Kapiteins of Ritmeesters.	Luitenants.		Adj. ond.offic.	Sgt.-Mjs. of Opperws.		Sergeanten of Wachtm. 1e kl.	Sergeanten of Wachtm. 2e kl.	
				vr.	m.		Adm.	Instr.		vr.	m.
Hoofdkwartier Veldleger .	—	—	—	4	—	—	—	—	2	2	2
4 Divisiestaven	—	—	—	8	—	—	—	—	4	—	8
12 Brigadestaven	12	—	12	—	—	12	—	—	—	—	—
24 Afdeelingstaven	—	24	—	24	—	—	—	—	—	—	—
72 Bataljonsstaven	—	72	—	72	—	72	—	—	72	—	—
288 Compagnieën	—	—	288	288	576	—	288	288	288	1152	3168
4 Staven van Depôt-Afd.	—	4	—	4	—	4	—	—	—	4	—
24 Mansch. Dep. Compn.	—	—	24	48	371	—	24	24	24	144	1643
8 Kaderdepôt Compn. . .	—	—	8	16	—	—	8	16	24	16	—
4 Comp. adm. troepen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Depôt adm. troepen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	—
	12	100	332	464	947	88	320	328	416	1324	4821
6 Compagnieën Wielrijders. Ordonnansen id.	—	—	6	18	—	—	6	—	18	18	54
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
4 Mitrailleur-Afdeelingen.	—	—	4	12	—	—	4	—	24	—	36
Totaal voor de Infanterie.	12	100	342	494	947	88	330	328	458	1342	4941
Staf der Cavalerie-Brigade.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Mitrailleur-Afdeelingen . .	—	—	1	3	—	—	1	—	3	3	9
3 Regimentsstaven	3	3	3	3	—	6	—	—	—	—	—
12 Eskadrons Cav.-Brig.	—	—	12	36	24	—	12	12	24	48	144
4 Afd. Staven Div. Cav.	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—
8 Eskadrons »	—	—	8	24	16	—	8	8	24	24	80
Eskadron Ordonnansen . .	—	—	1	4	—	—	1	1	7	13	—
Hoofdbureau der Cavalerie.	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Staf van het Depôt	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—
Kaderdepôt-afdeeling . . .	—	—	1	3	42	2	1	2	6	4	116
2 Mansch. Depôt-afdeel. . .	—	—	2	4	—	2	2	—	4	12	—
Totaal voor de Cavalerie.	4	10	30	82	82	12	25	23	68	104	349

STAVEN EN TROEPEN.	Kolonnels.	Luit.-Kolonnels of Majoor.	Kapiteins of Ritmeesters.	Luitenants.		Adj. ond.offic.	Sgt.-mjs. of Opperws.		Sergeanten of Wachtm. 1e kl.	Sergeanten of Wachtm. 2e kl.	
				vr.	m.		Adm.	Instr.		vr.	m.
Liniën, stel- lingen en forten, enz. (Vesting-art. Pantserf.-art. (Landweer) .	2	7	26	57	300	5	20	22	56	106	1500
	—	—	5	15	—	9	5	5	14	36	151
	—	—	—	—	(273)	—	—	—	—	—	(1365)
Staf van het Depôt.	1	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—
2 Kaderdepôt-compagn.	—	—	2	4	—	—	2	6	8	6	mem.
2 Mansch. Dep.-compagn.	—	—	2	4	—	—	2	2	8	6	—
Totaal v. d. niet-ber. Art.	3	7	35	81	300 (573)	15	29	35	87	154	1654 (3019)
RECAPITULATIE :											
Infanterie	12	100	342	494	947	88	330	328	458	1342	4941
Cavalerie	4	10	30	82	82	12	25	23	68	104	349
Bereden Artillerie	4	18	60	98	115	22	56	59	81	180	433
Trein.	—	—	8	17	15	—	5	—	43	24	229
Oppassers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Niet-bereden Artillerie.	3	7	35	81	300 (573)	15	29	35	87	154	1654 (3019)
	23	135	475	772	1459 (1732)	137	445	445	737	1804	7606 (8971)
Pontonniërs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Torpedisten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Genietroepen	—	—	—	—	29	—	—	—	—	—	432
Hospitaalsoldaten.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekendragers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Postduivendienst.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal der militie	—	—	—	—	1488	—	—	—	—	—	8038

Fouriers.			Adsp. ond. offic. 1e kl.	Tamboers, hoornbl. of tromp.		Hoef- smeden.		Zadel- makers.		Hout- en Smid- bankw.		Geweer- makers.		Soldaten.	
Vrijw.		m		vr.	m.	vr.	m.	vr.	m.	vr.	m.	vr.	m.	vr.	mil.
1e kl.	2e kl.														
14	10	20	100	48	280	—	—	—	—	—	—	—	—	384	7000
3	2	—	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	165	840
—	—	—	—	—	(218)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(5472)
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	memorie.
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	
21	12	20	143	48	280	—	—	—	—	—	—	—	—	589	7840
—	—	—	—	—	(498)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(13312)
42	320	288	1176	384	828	—	—	—	—	—	—	48	—	896	70812
23	6	—	194	45	48	41	30	24	6	—	—	4	—	1476	1875
8	48	10	200	73	71	30	83	26	139	18	137	5	—	853	4540
4	4	—	40	5	29	8	27	4	30	8	47	—	—	39	3196
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	660
21	12	20	143	48	280	—	—	—	—	—	—	—	—	589	7840
—	—	—	—	—	(498)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(13312)
98	390	318	1753	555	1256	79	140	54	175	26	184	57	—	3853	88923
—	—	—	—	—	(1474)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	(94395)
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	mem.	—	—	—	—	—	35	—	—	—	6040
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	318	—	—	1256	—	140	—	175	—	219	—	—	—	94963

Vredesorganisatie.

Infanterie.

Er worden bestemd voor opleiding tot soldaat 9900 miliciens (zie Bijlage IV), welke manschappen bij 24 bataljons worden ingedeeld.

Elk bataljon ontvangt alzoo ± 412 man.

Voor opleiding tot wielrijder en tot hoornblazer moeten worden bestemd $\frac{1356 + 816}{6,94} = 313$ man, of per bataljon

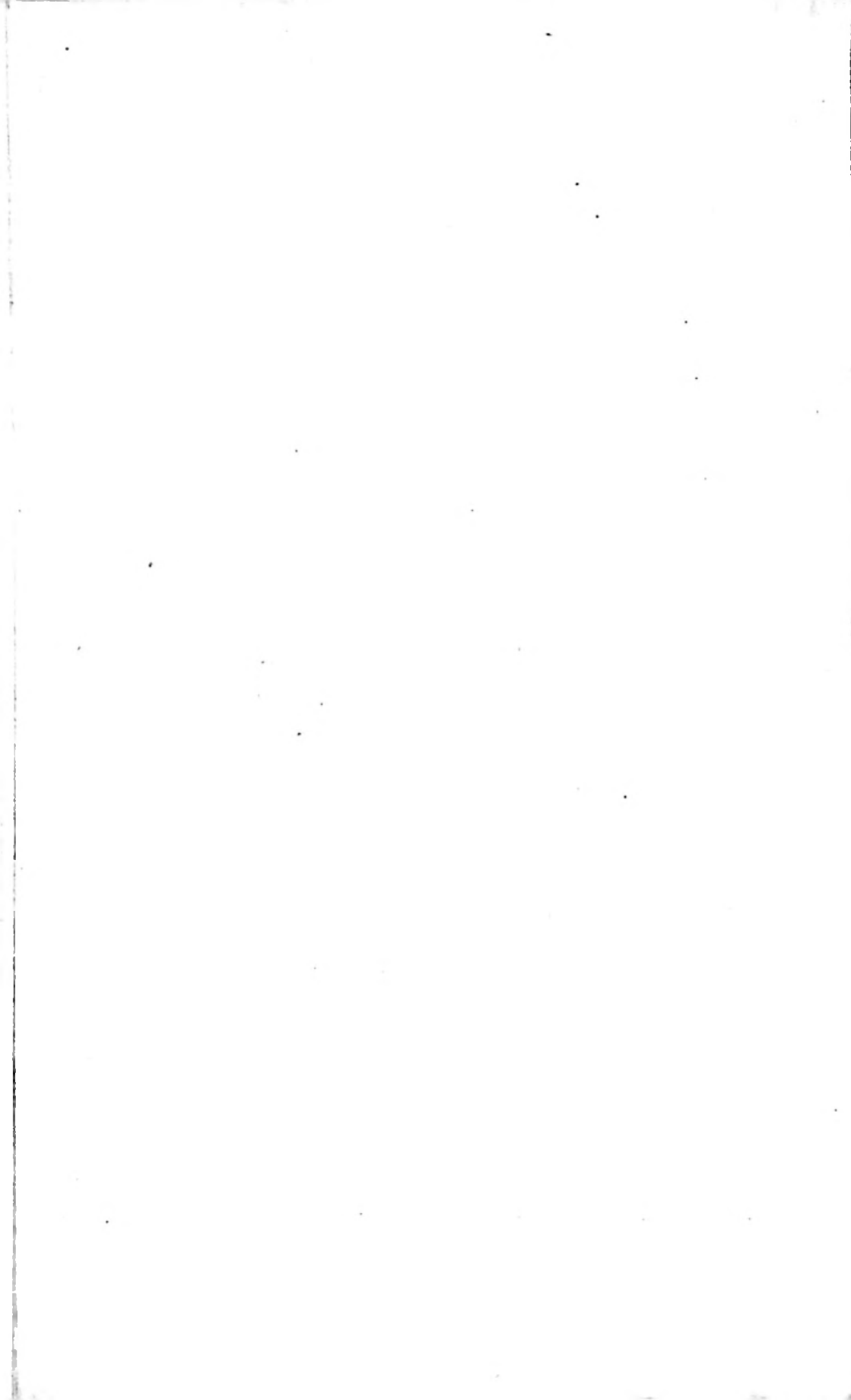
± 13 man. Deze manschappen gaan, nadat zij zijn aange-
wezen 1) over respectievelijk in de wielrijders-compagnieën der
cavalerie-brigade en in de depôt-compagnieën van het korps.

De sterkte der oefenings-compagnieën is alzoo ± 100 man,
welke sterkte 15 Februari vermeerderd wordt met de miliciens,
die niet aan het examen voor militie-onderofficier hebben
voldaan en op 15 Maart met hen, die om andere redenen niet
tot militie-onderofficier worden aangesteld; daardoor blijft de
compagnie, ook na eenig verloop (hetwelk geringer zal zijn
dan onder ons tegenwoordig stelsel) op ± 100 man bestendig.

1) Voor zoover manschappen zich *vrijwillig* voor wielrijder aanmelden, c.q. vóór de algemeene indeeling, kan hun gelegenheid gegeven worden, eerst 1 April op te komen of bij een der depôt-compagnieën bewijzen van geschiktheid te geven en gedurende eenigen tijd eene eerste opleiding te ontvangen, welke tijd in mindering komt van hun eerste oefentijd. De voor wielrijders *aangevoezenen* gaan met verlof en komen zoo veel dagen na 1 April terug (bij de wielr.-comp.) als door hen reeds in dienst zijn doorgebracht.

VREDESBESTEMMING.	Kolonels.	Luit.-Kolonels of Majors.	Kapiteins.	Luitenants.	OORLOGSBESTEMMING.
Regi- } ments } staf. } voor } spec. } dienst. } Luits. } 4 } Bats. } staven. } Batns. Commnten. } Batns. Adjtn. } Voor spec. dienst. } 16 Compagnieën 2 Depôt-compagnieën . .	1	1	1	3	Brigade-Commandant. Adjutant van Brig.-Commandant. Commandant eener Afdeeling. Bataljons-Commandant. Hoofdkw. of Div. Staf. 1 Mitrailleur-afdeeling. 1 Luit.-Adjutant bij eene Afdeeling. 2 id. bij nieuwe Bataljons. 11 Comps. of Pel. Commdt. bij id. Commandant eener Afdeeling. Bataljons-Commandant. 4 Bataljons-Adjudanten. 1 Luit.-Adjutant bij eene Afdeeling. 3 Comps. of Pel. Commdt. bij nieuwe Bats. 16 Blijven bij de Compagnieën. 2 Manschappendepôt-compagnieën.
Een Regiment Infanterie.	1	5	22	44	
Directie { Directeur Adjutant Compagnies-Commandtn. { (tevens hoofden van onderwijs) en instructeurs.		1		1	3 Commdt. van het Depôt der Divisie. 3 Luit.-Adj. bij » » » » 1 Comp. wielrijders v. d. Div. 1 Cdt. der Mitrailleur-afd. v. d. Div. 2 Kaderdepôt-compagnieën. 6 Comps. of Pel. Ctn. bij nieuwe Bats.
Eene kaderschool 3 Regimenten Infanterie.	3	15	66	14	132
De Infanterie eener Divisie. Nog 3 Divisiën 2 Compagnieën wielrijders.	3	16	70	146	438
Totaal voor de Infanterie.	12	64	282	590	Comp. wielrijders der Cav.-Brig.

VREDES- BESTEMMING.		Adjt. ond. offic.	Serg.-maj.		Sergeanten.		Fouriers.		Adsp. ond.-offic. 1ste kl.	OORLOGSBESTEMMING.
			Adm.	Instr.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.		
Regi- ments staf.	Vaandeldr.	1								Brigadestaf. Staven van nieuwe Batns. Mitrailleur-afdeeling. Sergt.-maj. adm. } " " instr. } Nieuw Sergeanten. } te vor- Fouriers. } men Adsp. O.-o. 1ste kl. } Batns. Batns. Staf. } Blijven bij de Batns. staven. " " " Compagnieën. Manschappendepôt-comp.
	voor specialen dienst.	2			2		8		2	
					7					
					1	32			8	
	4 Batns. staven.	4			2					
	16 Compagnieën.		16	16	4	64		16	64	
	2 Depôt-Comp.		2	2	4	12	2	2		
Een Regt. Inf.		7	18	18	36	108	10	26	98	
Directie		1				1				Staf v. h. Depôt der Div. Comp. wielrijders der Div. Mitrailleur-afd. " " Kaderdepôt-compagnieën. Nieuw te vormen Batns. Divisiestaf. Hoofdkw. of Depôt adm. troepen.
Instructeurs en kader voor huishoudelijken dienst.			1		3	3	1			
			1				1			
			2	4	6	4	2	2		
				3	15	1				
					1	2				
Eene kaderschool.		1	4	7	26	10	4	2		
3 Regtn. Inf. . .		21	54	54	108	324	30	78	294	
De Inf. eener Div.		22	58	61	134	334	34	80	294	
Nog 3 Divisiën .		66	174	183	402	1002	102	240	882	
2 Comp. Wielr. .			2		6	6	2			Comp. wielr. d. Cav.-Brig.
Totaal voor de Inf.		88	234	244	542	1342	138	320	1176	

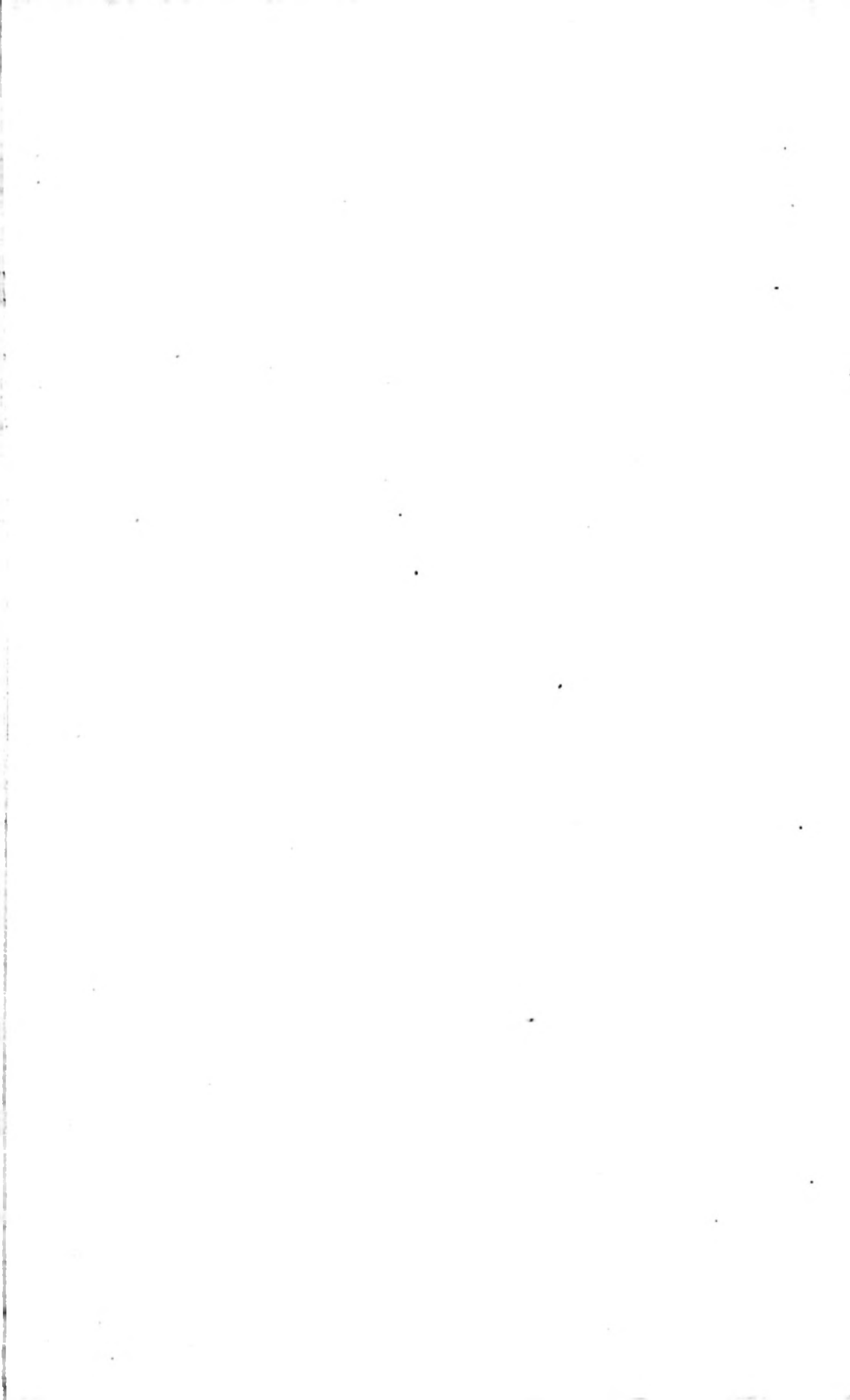
BIJLAGE IIb.

VREDESORGANISATIE.

CAVALERIE.

VREDESBESTEMMING.		Kolonels.	Luit.-Kolonels of Majors.	Ritmeesters.	Luitenants.	OORLOGSBESTEMMING.
Regts. } Staf. }	Regts. Commdt.	1		1		Regts. Commdt. Ritm. Adjnt.
	Voor speciale diensten. }		1		1	
4 Eskadrons			1	4	12	Mitrailleur-afdeeling. Nieuw Esk. Div. Cav. Regts. Staf. Afd. Staf Div. Cav. Blijven bij de Eskadrons.
Een Regt. der Cav.-Brig.		1	2	5	16	
Regts. } Staf. }	Regts. Commdt.	1		1		Hoofdbureau der Cavalerie na het vormen der Cav.-Brigade. Nieuw Esk. Div. Cav.
	Luit. Adjnt.					
4 Esks. }	Eskadr. Commdt.			4	12 4	Blijven bij de Eskadrons. Nieuwe Esks. Div. Cav.
	Luitenants					
Regt. Divisie Cavalerie		1		5	17	
Staf			1		1	Staf van het Depôt der Cav. Manschappendepôt-afdeelingen.
2 Depôt-afdeelingen				2	6	
Het Depôt der Cavalerie			1	2	7	
Directie {	Directeur		1		1 3	Afd. Staf Div. Cav. Kaderdepôt-afdeeling. Mitrailleur-afdeeling. Nieuwe Esks. Div. Cav.
	Adjutant					
Instructeurs				1 1	3	
Kaderschool			1	2	7	
Directeur			1			Hoofdbureau der Cav. Nieuwe Esks. Div. Cav.
Instructeurs.				2	1	
Rijschool			1	2	1	
Eskadron ordonnansen				1	4	
3 Regtn. der Cav.-Brig.		3	6	15	48	
1 Regt. Div. Cav.		1		5	17	
Depôt der Cav.			1	2	7	
Kaderschool			1	2	7	
Inspectie			1	1		
Totaal voor de Cavalerie		4	10	28	84	

VREDESBESTEMMING.	Adjt. ond. offic.	Opperw.		Wachtm.		Fourier.		Adsp. ond.-offic. 1ste kl.	OORLOGSBESTEMMING.
		Adm.	Instr.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.		
Regts. } Standaarddr. Staf. } Voor 4 Eskadrons. } speciale diensten.	1 1			1	1			2	Regts. Staf. id. Mitrailleur-afdeeling. Afd. Staf Div. Cav. Voor de Esks. v. h. Regt. Voor nieuwe Esks. Div. Cav. Blijven bij de Eskadrons.
Een Reg. d. Cav.-Brig.	2	4	4	12	20	4	3	44	
Regts. Staf	1			4					Staf v. h. Depôt der Cav. Voor de bestaande Esks. Voor nieuwe Esks. Div. Cav. Blijven bij de Esks. Voor nieuwe Esks. Div. Cav. Eskadron ordonnansen.
4 Eskadrons		4	4	1	3	1	1	6	
Regt. Div. Cav.		4	4	8	12	2	2	36	
Regt. Div. Cav.	1	4	4	13	23	3	3	54	
Staf	1								Blijven bij het Depôt. Voor nieuwe Esk. Div. Cav.
2 Depôt-Afd.	2	2		4	12	2			
Het Depôt der Cav.	3	2	4	6	12	2			
Directie						1			Afd. Staf Div. Cav. Mitrailleur-afdeeling. Kaderdepôt-afdeeling. Esk. ordonnansen.
Instructeurs, adm. en huish. diensten.	1	1	2	6	4	1	1		
Kaderschool	1	2	2	9	4	2	1		
Rijkschool	1								Kaderdepôt-afdeeling. Esk. ordonnansen.
Eskn. ordonnansen		1	1	1	3	5	1	1	
3 Reg. der Cav.-Brig.	6	12	12	36	60	12	9	132	
1 Reg. Div. Cav.	1	4	4	13	23	3	3	54	
Depôt der Cav.	3	2	4	6	12	2			
Kaderschool	1	2	2	9	4	2	1		
Totaal voor de Cav.	12	21	23	68	104	20	13	194	

VREDESORGANISATIE.

BEREDEN ARTILLERIE EN TREIN.

VREDESBESTEMMING.		Kolonels.	Luit. Kolonels of Majors.	Kapiteins.	Luitenants.	OORLOGSBESTEMMING.
Regts.	Regts. Commdt. . .	1		1		Regiments-Commandant. Kapitein-Adjutant. Nieuwe Afdeeling.
	Kapitein-Adjut. . .			1	7	
Staf.	Voor speciale diensten.			1		Divisiestaf (Sectie IV). Nieuwe batterijen I—III Afd. Trein.
					6	
	3 Afdeelingen Staven. . .		3		6	Staven en l. m. c. I—III Afd.
	6 Batterijen			6	6	Blijven bij de batterijen.
	Treinafdeeling			1	2	» » den trein.
	Depôt-afdeeling			1	2	Manschappendepôt-afdeeling.
Een Regt. Veldartillerie .		1	4	11	30	
Korps- staf.	Korpsstaf		1		1	Korpsstaf. Art mun. trein K. R. A. Treinen Hoofdkwartier Veldleger. Depôt Bereden Artillerie. Blijven bij de batterijen.
	Voor spec. dienst.				1	
	2 Batterijen			2	2	
Het Korps Rijd. Artillerie.			1	2	6	
Directeur.			1			} Staf v. h. Depôt der Bereden Art. Kaderdepôt-afdeelingen. Trein.
Adjutant.					1	
Instructeurs enz.				2	4	
					4	
Kaderschool			1	2	9	(Gedet. van de korpsen Veldart.).
Rijschool						
4 Regt. Veldartillerie . .		4	16	44	120	
Korps Rijdende Artillerie.			1	2	6	
Totaal Bereden Artillerie.		4	18	48	135	

VREDES- BESTEMMING.	Adjt. ond. offic.	Opperw.		Wachtm.		Fouriers.		Adsp. ond. offic. 1ste kl.	OORLOGSBESTEMMING.
		Adm.	Instr.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.		
Regiments Staf	1			7	9	3	3	12	Nieuwe Afdeeling. Nieuwe batterijen I-III Afd. Trein. Depôt. Staven en l. m. c. I - III Afd. Blijven bij de batterijen. Divisiestaf. Verschillende treinafd. Manschappendepôt-afd.
3 Afd. Staven	3		1	1	2			12	
6 Batterijen		6	6	6	18		6	24	
Treinafdeeling		1		10	5	1	1	5	
Depôt-afdeeling	1	1		2	4	1		5	
Een Regt. Veldart.	5	8	6	35	47	8	13	58	
Staf v. h. Korps.	1	1		1	2	4			Staf van het Korps. Staf Cavalerie-Brigade. Art. mun. trein K. R. A. Treinen Hoofdkw. Veldl. Trein Cavalerie-Brigade. Depôt Bereden Artillerie. Blijven bij de batterijen.
2 Batterijen		2	1	2	2	6	2	8	
Het korps Rijd. Art.	1	3	3	6	10	2		8	
Directie	1								Staf Depôt Bereden Art. Kaderdepôt-afdeelingen.
Instructeurs, enz.		2	4	6	6	2			
Kaderschool	1	2	4	6	6	2			
Rijschool									(Gedet. v. d. korpsen Veldart.)
4 Regtn. Veldart.	20	32	24	140	188	32	52	232	
Korps Rijd. Art.	1	3	3	6	10	2		8	
Kaderschool	1	2	4	6	6	2			
Totaal v. d. Ber. Art.	22	37	31	152	204	36	52	240	

VREDESORGANISATIE.

NIET-BEREDEN ARTILLERIE.

VREDESBESTEMMING.	Kolonels.	Luit.-Kolonels of Majoors.	Kapiteins.	Luitenants.	OORLOGSBESTEMMING.
Regts. { Regts. Commdt. . Staf. { Kapt. Adj. . . . { voor spec. diensten. 10 Compagnieën	1	2	1 1 10	5 20	} Liniën, stellingen, enz.
Een Regt. Vestingart. . .	1	2	12	25	
Korps Commandant . . . Adjutant. 5 Compagnieën		1	5	1 11	} Liniën, stellingen, enz. Voor de aangewezen forten.
Het Korps Pantserf. Art.		1	5	12	
Directie 2 Afdeelingsstaven Instructeurs, enz.	1	2	4 2	1 2 8 4 5	Staf v. h. Depôt der Vestingart. Liniën, stellingen, enz. Kader- en mansch. depôt-compn. Pantserforten. Liniën, stellingen, enz.
De kaderschool	1	2	6	20	
2 Regimenten Vest. Art. Korps Pantserfort Art. . . Kaderschool	2	4	24 5 6	50 11 20	
Totaal voor de niet-ber. Art.	3	7	35	81	

VREDES- BESTEMMING.	Adjt. ond. offic.	Serg. maj.		Ser- geanten.		Fouriers.		Adsp. ond. offic. 1ste kl.	OORLOGSBESTEMMING.
		Adm.	Instr.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.		
Regiments-staf	2			4	8	2		10	} Liniën, stellingen, enz.
10 Compagnieën		10	10	15	45	5	5	40	
1 Regt. Vest. Art.	2	10	10	19	53	7	5	50	
Staf				3	4			10	} Voor de aangew. fortén.
2 Compagnieën	4	2	2	4	12	1	1	14	
1 Compagnie	2	1	1	2	6	1		6	
1 Compagnie	2	1	1	2	7		1	7	
1 Compagnie		1	1	3	7	1		6	
Korps Pantserf. Art.	8 ^a	5	5	14	36	3	2	43	(^a Machinisten, enz.)
Directie	1			1					Staf v. h. Dep. d. Vest. Art.
2 Afd. Staven	2								} Liniën, stellingen, enz. Kader- en mansch. dep. comp.
Instr., adm. en huish. dienst.		4	2	18	12	4			
Kaderschool	3	4	10	35	12	4			
2 Regt. Vest. Art.	4	20	20	38	106	14	10	100	
Korps Pantserf. Art.	8	5	5	14	36	3	2	43	
Kaderschool	3	4	10	35	12	4			
Totaal	15	29	35	87	154	21	12	143	

Sterkte der militie.

W A P E N S.	Officieren	Onder-officieren.	Minderen	Toelichtingen.
Infanterie	947	5109	70176	
Wielrijders	—	84	1356	
Mitrailleur-afdeeling	—	36	108	
Cavalerie	82	349	1959	
Bereden-Artillerie	115	443	4970	
Trein	15	229	3329	
Oppassers	—	—	660	
Vestingartillerie	300	1520	7280	
Pantserfort-Artillerie	—	154	840	
Hospitaalsoldaten	8	140	701	
Ziekendragers	—	—	1824	
Pontonniërs	7	<i>a</i>	638	<i>a.</i> Uit het aantal minderen worden 63 onder-officieren opgeleid.
Torpedisten	—	<i>a</i>	538	
Genietroepen	14	166	2400	
Administratietroepen	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b.</i> De manschappen worden genomen uit de aanvullingsreserve van den 1 ^{en} ban ; het kader uit de depôts der landweer.
Postduivendienst	—	—	100	
	1488	8230	96879	
		106597		

Berekening van het aantal jaarlijks in te deelen miliciens.

Als beginsel is aangenomen, dat zooveel miliciens voor kaderopleiding bestemd worden, dat uit 7 lichtingen het benoedigde aantal officieren en onderofficieren kunnen worden getrokken, waartoe 20 % méér in opleiding worden genomen dan tot bedoelde rangen zullen worden aangesteld. De niet aangestelden kunnen tot milicien-soldaat 1e klasse worden benoemd.

W A P E N .	Jaarlijks in te deelen voor :				TOTAAL.
	Kaderopleiding			soldaat.	
	tot luitenant.	tot onderoff.	Totaal.		
Infanterie, waaronder wielr. en mitr.-afd.	188	1032	1220	9900	11120
Cavalerie	16	70	86		
Bereden-Artillerie	23	96	119		
Trein	3	44	47	94	94
Oppassers	—	—	—		
Vestingartillerie	60	300	360	937	1297
Pantserfort »	—	31	31	111	142
Hosp.-sold. en Ziekendragers .	2 ^a	28 ^a	30 ^a	352	382
Pontonniers en Torpedisten .	2	—	2	167	169
Genietroepen	3	33	36	333	369
Postduivendienst	—	—	—	14	14
	297	1634	1931	13293	15224

a. Komen bij de infanterie onder de wapenen.

Verdeeling der weerplichtigen.

JAAR.	LICHTING.	Bij het actieve leger		Aanvullingsreserve		TOTAAL.	Landstorm	
		Eerste oefening.	Uitstel van eerste oefening.	1e ban.	2e ban.		Werk-diensten.	Geen dienst in vredes-tijd.
<i>a</i>	<i>a</i>	15224	4776	5000	5000	30000	De noodige manschappen.	De overigen.
<i>a + 1</i>	<i>a</i>	4776	—	—	—	—		
	<i>a + 1</i>	10448	9552	5000	5000	30000		
<i>a + 2</i>	<i>a + 1</i>	9552	—	—	—	—		
	<i>a + 2</i>	5672	14328	5000	5000	30000		
<i>a + 3</i>	<i>a + 2</i>	14328	—	—	—	—		
	<i>a + 3</i>	896	19104	5000	5000	30000		
<i>a + 4</i>	<i>a + 3</i>	15224	3880	—	—	—		
	<i>a + 4</i>	—	20000	5000	5000	30000		
<i>a + 5</i>	<i>a + 3</i>	3880	—	—	—	—		
	<i>a + 4</i>	11344	8656	—	—	—		
<i>a + 6</i>	<i>a + 5</i>	—	20000	5000	5000	30000		
	<i>a + 4</i>	8656	—	—	—	—		
<i>a + 7</i>	<i>a + 5</i>	6568	13432	—	—	—		
	<i>a + 6</i>	—	20000	5000	5000	30000		
<i>a + 8</i>	<i>a + 5</i>	13432	—	—	—	—		
	<i>a + 6</i>	1792	18208	—	—	—		
<i>a + 8</i>	<i>a + 7</i>	—	20000	5000	5000	30000		
	<i>a + 6</i>	15224	—	2984	—	—		
<i>a + 8</i>	<i>a + 7</i>	—	20000	—	—	—		
	<i>a + 8</i>	—	20000	5000	5000	30000		

N.B. Bij het bovenstaande is geene rekening gehouden met *uitbreiding* van het getal miliciens voor eerste oefening bij het actieve leger in te deelen (naar gelang de finantiën zulks toelaten).

GARNIZOENSINDEELING

VAN HET

VELDLEGER.

A. De Cavalerie-Brigade.

GARNIZOENEN.	STAF ENZ.	ESKADRONS.	ARTILLERIE EN MITRAILL.	WIELR. COMP.	DEPÔTS.
Zutphen	Kaderschool	4 Esk. 1 R. H.	Mitr. sectie	1 ^e Cie.	
Ede		4 Esk. 3 R. H.	Mitr. sectie		
Amersfoort.		1 Esk. Ordonn.			
Venlo		2 Esk. 2 R. H.			
Roermond	Staf	2 Esk. 2 R. H.	Mitr. sectie	2 ^e Cie.	II ^e Dep. I ^e Dep.
Den Haag					
Haarlem					
Arnhem (voorl.) later Ede				S. 1. 2 K. R. A.	

DIVISIËN	GARNIZOEN.	STAF EN Z.	INFANTERIE.	CAVIE.	ARTIE.	
I	Den Haag	Div. Staf Kaderschool Treinafdeeling Comp ^{te} . Veldpioniers	S. I, II, III, IV, d. d. R. G. en J.	1 Esk.	S. I, II, d. 2 R. V. A.	
	Leiden		S. I, II, d. 4 R. I.		III 2 R. V. A.	
	Haarlem		III, IV, d. 4 R. I.			
	Amsterdam		S. I, II, d. 7 R. I.			
	Naarden		III, IV, d. 7 R. I.			
	Delft	Materieel				
IV	Deventer	Div. Staf Kaderschool Treinafdeeling Comp ^{te} . Veldpioniers	S. I, II, d. 10 R. I.	1 Esk	S. I, d. 4 R. V. A.	
	Doesburg		III, IV, d. 10 R. V. A. J			
	Assen		S. I, II, d. 1 R. I.			
	Groningen		III, IV, d. 1 R. I.			
	Lecuwarden (voorloopig)		III, IV, d. 9 R. I.			
	Huttem	Kaderschool Ber. Art.	S. I, II, d. 9 R. I.			II, III 4 R. V. A.
	Harderwijk Kampen (voorloopig) S. I, II 9 R. I. en Kaderschool	Materieel				

Divisiën.

DIVISIËN.	GARNIZOENEN.	STAF EN Z.	INFANTERIE.	CAVIE.	ARTIE.
II	Arnhem	Div. Staf	S. I, II, d.	1 Esk.	S. III. d.
	Ede	Kaderschool	$\frac{8 \text{ R. I.}}$		I R. V. A.
	Amersfoort	Compie. Veldpioniers	III, IV, d.		I, II
	Nijmegen	Treinafdeeling	$\frac{5 \text{ R. I.}}$		I R. V. A.
	Woerden Harderwijk (voorloopig) III, IV $\frac{11 \text{ R. I.}}$	Materieel	S. I, II, III, IV, d d. $\frac{11 \text{ R. I.}}$		
III	Breda	Div. Staf	S. I, II, d.	1 Esk.	S. I, d.
	's Bosch	Kaderschool	$\frac{6 \text{ R. I.}}$		3 R. V. A.
	Venlo	Treinafdeeling	III, IV, d.		II
	Maastricht	Compie. Veldpioniers	$\frac{6 \text{ R. I.}}$		3 R. V. A.
	Bergen op Zoom		S. III, IV, d.		III
	Vlissingen		$\frac{2 \text{ R. I.}}$		3 R. V. A.
	Geertruidenberg	Materieel	I, II, d. $\frac{2 \text{ R. I.}}$ S. I, II, d. $\frac{3 \text{ R. I.}}$ III, IV, d. $\frac{3 \text{ R. I.}}$		

Aansluiting aan de districtsindeeling.

(Onderstaande indeeling dient slechts om de gedachten te bepalen.)

GARNIZOENEN.	Aantal bataljons.	DISTRICTEN.
Den Haag	4	32, 33 en 29, 34
Leiden	2	28, 31
Haarlem	2	21, $\frac{26, 27}{2}$
Amsterdam	2	22, $\frac{26, 27}{2}$
Naarden	2	23, 24
Deventer	2	11, 12
Doesburg	2	13, 14
Assen	2	7, 8
Groningen	2	5, 6
Leeuwarden (voorloopig)	2	2, 3
Hattem (tijdelijk Kampen)	2	1, 4
Arnhem	2	16, 30
Ede	2	15, 35
Amersfoort	4	9, 10 en 18, 19
Harderwijk (voorloopig; later Nijmegen)	4	17, 44 en 20, 25
Breda	2	36, 41
's Bosch	2	42, 43
Venlo	2	45, 46
Maastricht	2	47, 48
Bergen op Zoom	2	37, 40
Vlissingen	2	38, 39

IJLAGE VIIa.

Regeling van de opkomst voor herhalingsoefeningen in verband met de grootere oefeningen.

JAAR.	DIVISIËN.	LICHTINGEN ONDER DE WAPENEN OF OP TE ROEPEN.				TOELICHTINGEN.
1907	I	1899	1902	1903	1906	Manoevre. Bat ^{ns.} C } hulp bij landweeroefeningen. Bat ^{ns.} E } Bat ^{ns.} G bij cav.-oefen. en man.-brigade.
	II	1899			1906	
	III	1899			1906	
	IV	1899		1903	1906	
1908	I	1900			1907	Manoevre } tegen III. } tegen II.
	II	1900	1903	1904	1907	
	III	1900	1903	1904	1907	
	IV	1900			1907	
1909	I	1901	1904	1905	1908	Manoevre met IV. Bat ^{ns.} E manoeuvrebrigade. Manoevre met I.
	II	1901			1908	
	III	1901		1905	1908	
	IV	1901	1904	1905	1908	
1910	I	1902		1906	1909	Bat ^{ns.} B manoeuvrebrigade. Manoevre. Bat ^{ns.} F hulp bij landweeroefeningen. Bat ^{ns.} H bij cavalerieoefeningen.
	II	1902	1905	1906	1909	
	III	1902			1909	
	IV	1902		1906	1909	
1911	I	1903			1910	Bat ^{ns.} A hulp bij landweeroefeningen. Bat ^{ns.} C bij cav.-oefen. en man.-brigade. Manoevre. Bat ^{ns.} H hulp bij landweeroefeningen.
	II	1903		1907	1910	
	III	1903	1906	1907	1910	
	IV	1903			1910	
1912	I	1904	1907	1908	1911	Manoevre tegen IV. Manoevre tegen I.
	II	1904			1911	
	III	1904			1911	
	IV	1904	1907	1908	1911	
1913	I	1905		1909	1912	Bat ^{ns.} A manoeuvrebrigade. Manoevre } met III. } met II.
	II	1905	1908	1909	1912	
	III	1905	1908	1909	1912	
	IV	1905			1912	
1914	I	1906			1913	Bat ^{ns.} B hulp bij landweeroefeningen. Bat ^{ns.} D bij cavalerieoefeningen. Bat ^{ns.} F manoeuvrebrigade. Manoevre.
	II	1906		1910	1913	
	III	1906		1910	1913	
	IV	1906	1909	1910	1913	

GRAPHISCHE VOORSTELLING van den dienst der opleiding bij eene Kaderschool der Infanterie.

LEGENDE.

LETTER.	AANTAL.	LEERLINGEN. (ged. v. d. Regts. Staf).	IN OPLEIDING TOT :
a	24	Sergeanten } Fouriers } 1e klasse	Sergt.-maj. instr.
b	12	Sergeanten } Fouriers } 2e klasse	Sergt.-maj. adm.
c	60	Sergeanten 2e klasse	Sergeant 1e klasse.
d	24	Fouriers 2e klasse	Fourier 1e klasse.
e	96	Adsp. ond.-off. 1e klasse	Sergeant } Fourier } 2e klasse.
f	144	Adsp. ond.-off. 2e klasse	Adsp. ond.-off. 1e klasse
g	291	Miliciens	Milicien-sergeant.
h	14	Miliciens	Milicien-Fourier.
i	48	Milicien-sergeanten	Mil.-sergt. 1e klasse.
k	47	Milicien-sergeanten	Militie-officier.

Levensloop van een als Adsp. Ond.-off. 2e klasse in dienst getreden soldaat.

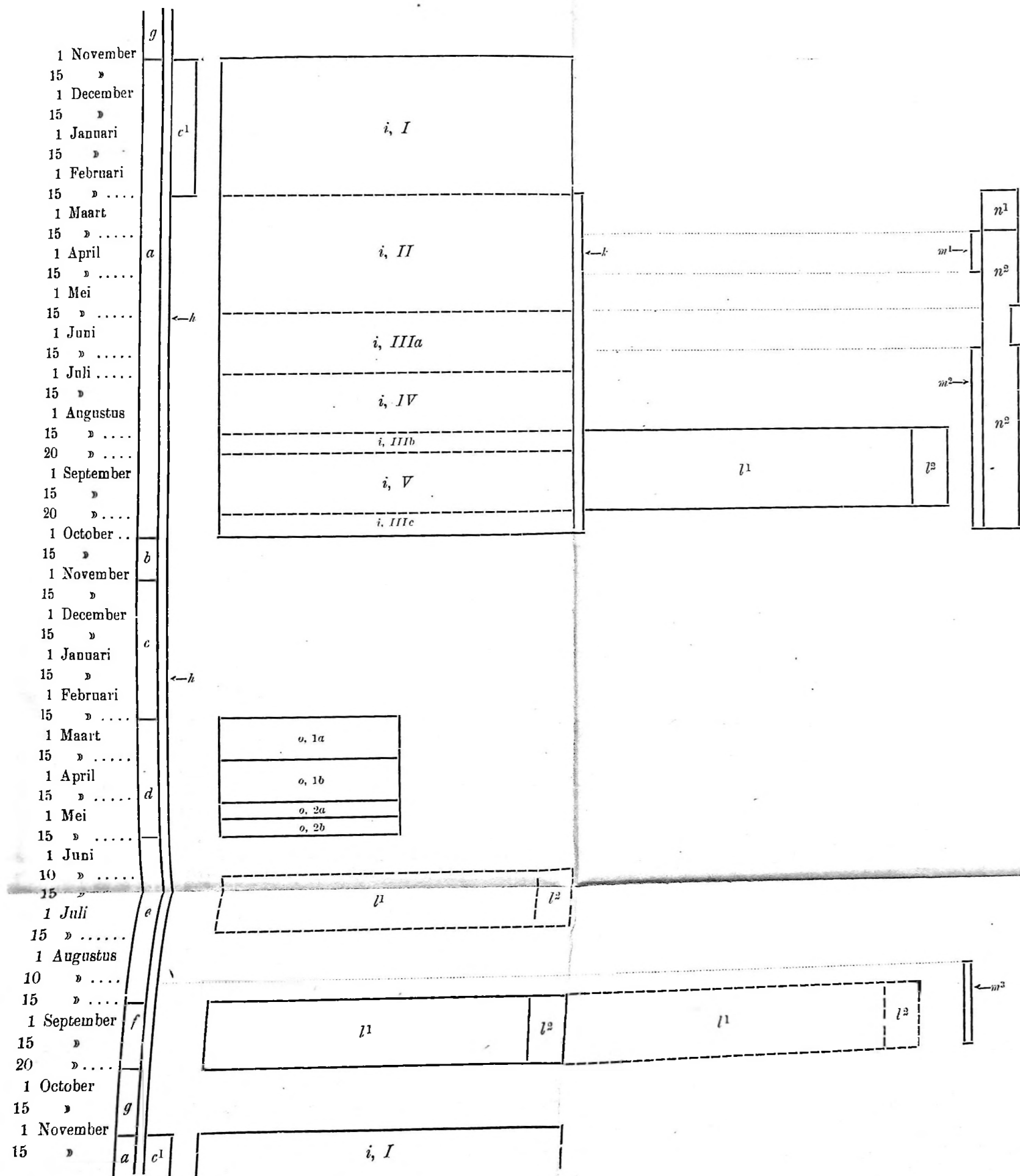
.—15 Januari . bij { eene Depot Cie. opleiding tot soldaat.
 { eene troepen Cie. dienst als soldaat.
 15 Januari.—15 Juni . . . bij de Kaderschool . . opl. tot adsp. ond.-off. 1e kl.
 15 Juni . . .—15 Februari bij eene troepen Cie. dienst als it.
 15 Februari—15 Augustus bij de Kaderschool . . opl. tot { sergt. }
 { four. } 2e klasse.
 15 Augustus— bij het Regiment . . . dienst als it.
 15 October.—15 Mei . . . bij de Kaderschool . . opl. tot { sergt. }
 { four. } 1e klasse.
 15 Mei . . .— bij het Regiment . . . dienst als it.
 15 October.— { 15 April. } bij de Kaderschool . . opl. tot { sergt. maj. instr. 1)
 { 15 Mei } { » » adm. 1)
 15 April. {— bij het Regiment . . . dienst als it.
 15 Mei . . . {

1) Om tot Adjutant ond.-off. te worden aangesteld, moeten beide opleidingen met vrucht doorlopen zijn.

N.B. Opleiding tot hogere rangen kan ook worden gevolgd door hen, die in den voorgaanden rang nog geen dienst hebben gedaan; voor aanstelling tot een hooger rang moet echter eerst in den voorgaanden rang practisch dienst zijn verricht.

GRAPHISCHE VOORSTELLING van den dienst bij eene compagnie Infanterie gedurende eene periode van 2 jaren.

LEGENDE.

- vaste kader (onder-officieren) der compagnie.
- a bij de instructie der militie.
 - b deponeringsarbeid, in orde brengen der mobilisatie-aangelegenheden, verloven, enz. (15 October wijzigingen in de indeeling, vertrek van een deel naar de kaderschool, enz.)
 - c (c¹) hulp voor de recruten-instructie bij (van) een ander bataljon.
 - d opleiding der aanvullingsreserve.
 - e kader-oefeningen op het terrein, besprekingen, enz. c.q. hulp bij landweer-oefeningen. c.q. eene lichteing voor herhalings-oefeningen in verband met cavalerie-, landweer- of vesting-oefeningen, enz.
 - f ééne (c.q. twee) lichteing(en) voor herhalings-oefeningen.
 - g overname van localiteiten, in orde brengen van alles, wat noodig is voor het ontruigen der nieuwe lichteing recruten, deponeringsarbeid in verband met herhalings-oefeningen, enz.
 - h aspirant onder-officieren 1e klasse (in dit personeel kan, met het oog op de behoeften der opleiding, nu en dan verandering komen, hoewel zulks in den loop van een zelfde oefeningsjaar zooveel mogelijk za vermeden worden.
- militie-officieren
- I individueele opleiding.
 - II opleiding van de groep en van de sectie.
 - III $\left\{ \begin{array}{l} a \\ b \\ c \end{array} \right.$ » » » compagnie.
 - IV » » » het bataljon.
 - V » » » regiment en grootere oefeningen.
- militie-lichting
- k militie niet aangesteld tot militie-onderofficier.
 - l lichteing voor herhalings-oefeningen $\left\{ \begin{array}{l} 1 \text{ soldaten.} \\ 2 \text{ officieren en onder-officieren.} \end{array} \right.$
 - o » aanvullingsreserve $\left\{ \begin{array}{l} 1a \text{ eerste ploeg } \left\{ \begin{array}{l} \text{van den 1en ban.} \\ 1b \text{ tweede } \text{ " } \end{array} \right. \\ 2a \text{ eerste } \text{ " } \left\{ \begin{array}{l} \text{van den 2en ban.} \\ 2b \text{ tweede } \text{ " } \end{array} \right. \end{array} \right.$
- militie-officieren
- m¹ dienst als onder-officier.
 - m² » » officier 1e jaar.
 - m³ » » » 2e »
- militie-onderofficieren
- n¹ dienst als mil.-soldaat 1e klasse.
 - n² » » onder-officier.

N.B. De troependienst van het in opleiding geweest zijnde vrijwillig kader is in deze graphische voorstelling niet aangegeven met het oog op de betrekkelijke geringe getallen en op de omstandigheid, dat h door den korpscommandant daar zal worden ingedeeld, waar zijne diensten noodig en het meest nuttig zullen zijn.

BIJLAGE X.

Dienst der militie
bij den troep en
bij de kaderschool.

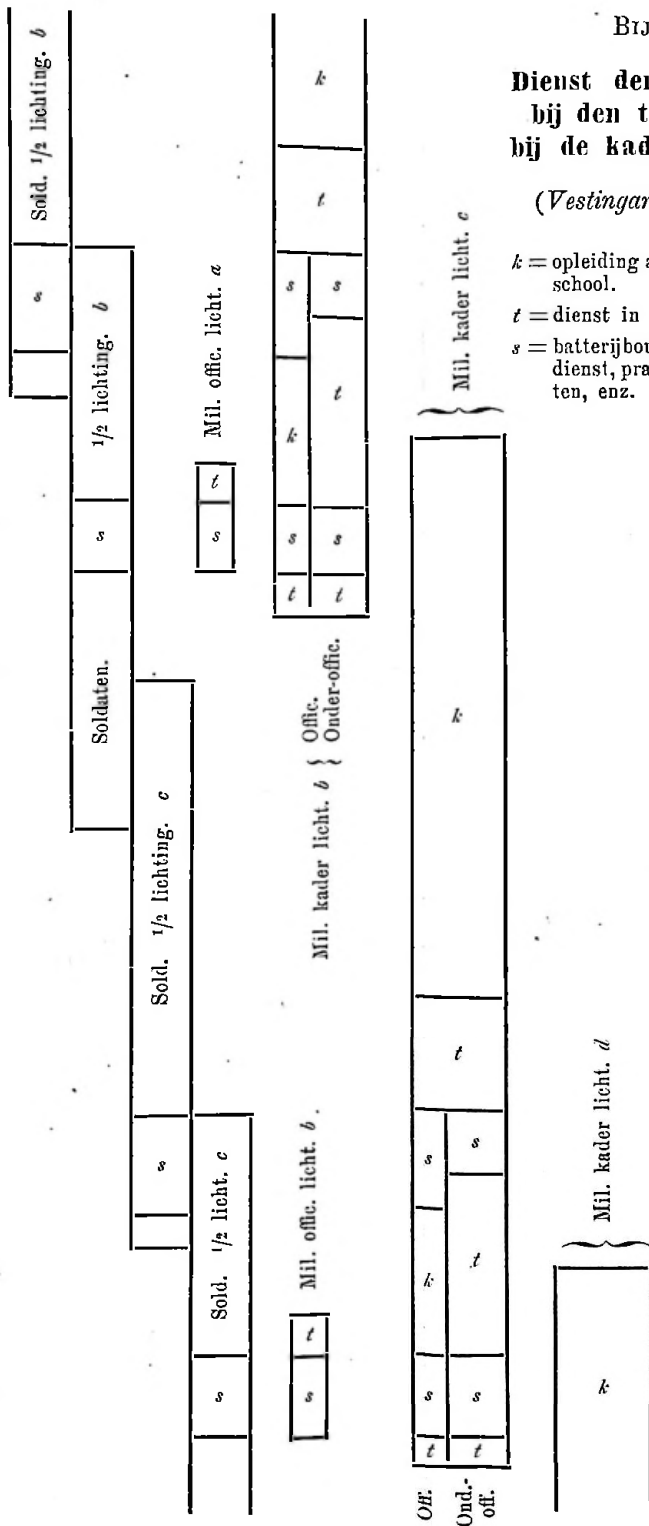
(Vestingartillerie.)

k = opleiding aan de kader-
school.

t = dienst in den troep.

s = batterijbouw, fortendienst, practisch schieten, enz.

1 Februari
15 »
1 Maart
15 »
1 April
15 »
1 Mei
15 »
1 Juni
15 »
1 Juli
15 »
1 Augustus
15 »
1 September
15 »
1 October
15 »
1 November
15 »
1 December
15 »
1 Januari
15 »
1 Februari
15 »
1 Maart
15 »
1 April
15 »
1 Mei
15 »
1 Juni
15 »
1 Juli
15 »
1 Augustus
15 »
1 September
15 »
1 October
15 »

Off.
Ond.
off.